

عزیز نسین

اوپله نیش راهنماسی

تیلماج: محمد حلیم یارقین

قویاش ۱۴۰۲ / م. ۲۴ www.ezgu.org

عزیز نسیین

اویله نیش (ازدواج) راهنماسی!

تیلماج: محمد حلیم یارقین

کابل: قویاش ۱۴۰۳.م/۲۰۲۴

کتاب بېلگېلری:

کتاب آتی: اویله نیش راهنماسی!

يازووچی: عزیز نسن

تیلماج: محمد حلیم یارقین

اثر توری: بدیعی نثر- طنز

ترقلگن ییلی: قویاش ۱۴۰۳/م. ۲۰۲۴

ترقلگن یېری:

سانی:

مقوا طرحی: ضیایی، دکتور نجیبه

بېتلر بېزه کچیسی: توران، محبوب الله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«مېن اوچون هيچ قنډاق چېگره تصور بۇلالمه يدى. قلميم بيلن
دنيانينگ هر بير چېكە سيدة انسانلردن بير قيينچيليك يا بير ناله نى
اېشيتسم-۵۵، اولرنى يازەمن و بوتون عالم قولايگە يېتكزەمن.»
"عزيز نسين"

فهرست

- قىسقە كىرىش سۆز ۱
- تىلماچ نىنگ طنزى اثرلىرى ۱
- عزيز نىسن نىنگ اۋزى يازگن ترجمە ھالى ۱
- اويلە نىش (ازدواج) رھنماسى ۱۱
- چقىرىقنامە ۱۸
- سىز نىنگ اولكە دە اېشك يۇق مى؟! ۲۸
- حلال زادە كىشى ۵۴
- يوتىش (موفقىت) يۇللىرى ۵۸
- ھوش نابغەسى ۶۶
- بو بىلن قوتلە يىمن! ۷۸
- يورتداشلىرى، مقاومت قىلىنگىلر! ۸۶
- برچە سوچ (گناھ) اۋزىنگدە! ۹۶
- اصل و نىسبى تىلمىچى ۱۰۷
- طبابت معجزەسى! ۱۱۲
- بىر چېت اېللىك استانبول دە ۱۲۵

قيسقه كيريش سۆز

۱۳۴۴-۴۶ يىللر سرپل شېرى منھاج سراج اۋرتە مەكتەبە (حاضر لیسە) اۋقیب یورگن چاغلردە كۆپراق قیسقە داستانلر، ناوللر و رومانلرنی زۆر اشتیاق و مراق بیلن اۋقیر اېدیم. بو اثرلر اساساً ایرانلیك یازوویچیلر (محمد علی جمالزاده، صادق هدایت، صادق چوبک، جواد فاضل، حسینعلی مستعان، ارونقی کرمانی، امیر عشیری، محمد حجازی، پرویز قاضی سعید، حمزه سردادور، ...) و ایران ترجمانلری ارقه لی فارس تیلیدەگی جودە کۆپ چېت اېل یازوویچیلری (ماکسیم گورکی، تولستوی، چخوف، گوگول، داستایوفسکی، چنگیز ایتماتوف، غفور غلام، عبدالله قهار، الکساندر دوما، ژان ژاک روسو، ویکتور هوگو، بالزاک، جک لندن، ارنست همینگوی، اناتول فرانس، ژول ورن، جرجی زیدان، عزیز نسین، ...) و افغانستانلیك یازوویچیلردن (عزیزالرحمن فتحی، اسدالله حبیب، رهنورد زریاب، جلال نورانی، ...) نینگ اثرلری اېدی. یازوویچیلر نینگ بو فهرستی تۆلیق اېمس، البته.

کۆریب تورگننگیزدېک، یازوویچیلرگە کۆره اثرلر عشقی، تاریخی، پولیسی، جنایی، فلسفی، سیاسی کبی تورلی موضوعلردە بؤلگن. او ییتلردە، مېندە مطالعه و کتاب اۋقیش اشتیاقی جودە کوچلی اېدی. حتی بیر کتابنی بیر کبچەدە توگە تر اېدیم، دېسم مبالغە اېمس.

بو کتابلرنی رحمتلی بابام (استاد قاری عظیمی) و رحمتلی آتمه (ذره عظیمی) لرنینگ میده کتابخانه لری، افغانستان خلق دموکراتیک حزبی سرپل بۆلیمی کتابخانه سی (عبدالستار گلشنی اوییده)، حرمتلی محمد قیوم عزیزی و محمد یحیی حفیظی لرنینگ شخصی کتابخانه لریدن آلیب اؤقیر اهدیم. اینیقه حزب، عزیزی و حفیظی کتابخانه لریده جوده کۆپ کتاب بار اهدی. بولردن تشقری، صنفداشلر و اؤرتاقلر هم بیر-بیریمیزنینگ کتابلریمیزدن فایده لهنر اهدیک. قیسقه سی، قؤلگه ایلینگن کتابنی البته اؤقیب چیقیر اهدیم. مهن انه اؤشه عجایب چوچوک یاشلیک دورده، مشهور تورک طنزچیسسی عزیز نپسین اثرلری بیلن تانیش بۆلیب، اؤته مراق و اشتیاق بیلن اؤقیگنمن. بو آقیم کپین هم بوتون عمر بؤیی حاضرگچه دوام اتماقده. دېمک، مشهور فزیک عالمی ایزاک نیوتن "مهن اوزاقلرنی بویوک انسانلرنینگ ییلکه سیدن توریب کؤرالمه من" دېگنیدېک، بدیعی نثرده انه شو بویوک یازووچیلرنینگ اثرلری مهنگه ده تورتکی و یؤللاوچی بۆلیب کېلگن. اینیقه طنزچیلیکده عزیز نپسین اثرلری نینگ تاثیر جوده کۆپ بؤلگن. قره ننگ که، ییللر اؤتیب مهن هم خدا بېرگن آزگینه "طنز" استعدادی طفیلی "طناز" لر جرگه سیگه قوشیلیب، نېچه ییلدن بېری شو ترماقده قلم تېره تیب کېلماقده من.

بو آقیمده اؤز ایجادی ایشیمدن تشقری، اؤلکه میز و چېت اهل طنزچیلری اثرلریدن ده (هم) اؤزبېک تیلیگه اؤگیریش و سویملی تیلداش لریمیزگه بیتکه زیش اؤی و ریجه سی تاپیلدی. شونگه کؤره، بیرینچی ایش افغانستان تانیقلى طنزچیسسی جلال نورانی نینگ بیر نېچه داستانیی اؤزبېکچه گه اؤگیریب، اونى ۱۳۹۲ ییلی "بو اؤشه بېچاره گینه!" عنوانی کتابده

نشر اېتديك. بو كتاب، افغانستان بديعي نثر ترجمه سى بويچه، طنز ترجمه سى ترماغى نينگ باسيليپ چيققن بيرينچى مستقل كتابى اېدى.

عزيز او قوچيلر، منه يوقاريدە اېسلنگن اوشه اوۋى و ريجه گه كوره، طنز ترجمه سى بويچه ايکينچى طنزلر توپلمى قولينگيزده. كتابده گى ۱۵ ته طنز نينگ دپيرلى برجه سى، قرداش تورکيه نينگ عالمشمول بويوک يازو وچيسى رحمتلى "عزيز نېسين" نينگ داستانلريدن عبارت دير.

كتابده گى طنزلر ايران تيلماجلرى ارقه لى فارسچه گه اوگيريليپ، ايرانده باسيليپ چيققن كتابلر يا هم انترنت سايتلريدن تئلب آلينگن. اولر نينگ كۆپلرى سوژه و مضمون نقطه نظر دن جامعه ميزده گى موضوعلر و خلقيميز عرف - عادت لريگه ماس دير. اولرده عكس اېتتيريلگن نارساليكلر، توبنليكلر و كمچيلىكلر حاضر هم جامعه ميزده بيداد قيليپ، خلقيميزنى اېزيب تورگن.

ترجمه قيلينگن طنزلر نينگ مضمونى و او تكي ر تنقيدي تيلي و كولگيلى او زه لليكلىرى، تيليميز او زه لليكلىرى (خصوصيتلىرى) و امكانيت لريگه كوره سقله نيب قاليشده تلاش بولگن.

دېمك توپلمده گى طنزلر، سيز سېويملى او قوچيلر گه هم مراقلى و قيزيق بوله دى، دېب اوميد قيله من.

حليم يارقين

سويدن - استكهلم

قوياش ۲۰۲۴.۰۳/۱۴.۰۳

محمد حليم يارقين

(قوياش ۱۳۲۹.م/۱۹۵۱.م/سرپل)

محمد حليم يارقين علمي- ادبي و فولكلور تحقيقات ساحه لردن تشقري، بديعي نثر نينگ طنز (هجويه) ساحه سیده هم قلم تېره تيب کېلماقده. او، چمه سی قوياش ۱۳۸۴- يیلدن باشلب طنز حکايه لرينی يازه باشله گن. حليم يارقين نينگ طنز حکايه لری افغانستان، اوزبېکستان و تورکيه اؤلکه لری همده انترنت ترماقلا ریده نشر بوليب کېلماقده. او، بو ساحه ده (۱۰۰) دن آرتيق حکايه و قيسقه طنز يازگن. اونينگ ۷ عنوان اوزبېکچه طنز لر توپلمی، ۳ ته فارسچه توپلمی همده ۴ ته هم اوگيرمه (ترجمه) کتابی نشر بولگن.

حليم يارقين ميلادي ۲۰۰۷- يیلى، اوزبېکستانده "مشتوم" ژورنالی " و "افندی" جريده سی تماندن اوتکزیلگن بېلشوو (مسابقه) ده، طنز (هجويه) بوييچه بيرينچى اوزرين و مخصوص ساورين آليشگه ابريشگن.

حليم يارقين نينگ ۲۰ يیل چوزيغیده ترقلگن طنز کتابلری:

الف) اوزبېکچه کتابلر:

۱. وکالت دغدغه لری!، کابل: قوياش ۱۳۸۶- يیل.
۲. ينگی رئيس هم کېلدى!، کابل: قوياش ۱۳۸۶- يیل.
۳. بيز اعلانلر تخته سيميز!، کابل: قوياش ۱۳۸۹- يیل.

۴. دهیدی ایتلر کمپاینی!، کابل: قویاش ۱۳۸۹-ییل.
۵. سوکیش هم پول بؤلرکن!، کابل: قویاش ۱۳۸۹-ییل.
۶. حاجی تریشر!، کابل: قویاش ۱۳۹۲/م. ۲۰۱۳-ییل.
۷. بیز نېگه اوروشه میز؟!، کابل-انقره: قویاش ۱۳۹۹-ییل.

ب) فارسجه کتابلر:

۸. راز تشنابها!، کابل: قویاش ۱۳۹۲-ییل.
۹. نمایش عجیب!، کابل: قویاش ۱۳۹۲-ییل.
۱۰. کمپاین سگهای ولگرد!، کابل: قویاش ۱۳۹۲-ییل.

ج) اوْگیرمه (ترجمه) لو:

۱۱. بو اؤشه بیچاره گینه!، جلال نورانی، کابل: قویاش ۱۳۹۲.
۱۲. شعر شیداسی!، عزیز نسین، انترنت ترماغی/pdf، ۱۴۰۳.
۱۳. بیر جفت لعنتی جوراب!، عزیز نسین، انترنت ترماغی: ۱۴۰۳.
۱۴. او یله نیش راهنماسی!، عزیز نسین، انترنت ترماغی، ۱۴۰۳.

• یازووجی نینگ کارتون پرتیتی چیزگجیسی: موشتوم ژورنالی نینگ ماهر کارتونیستی حسین صادقوف.

عزیز نىسین نینگ اۋزى يازگن ترجمە ھالى

آتەم اۋن اوچ ياشلرئدە آناتولى قىشلانلرى نىنگ بىرىدن استانولگە كېلدى. آتەم ھەم چقەلاقلئگئدە آناتولى نىنگ تەغىن باشقە بىر قىشلانغىدن استانولگە كېلدى. اولر سفر قىلئشگە مجبور اېدىلر، چونكە مېنىنگ توغىلئشئم اوچون اولر بىر-بىرلرى بىلن اوچرە شئب، اولنماقلرى كېرەك اېدى- دە.

مېنىنگ تئلش حقىم يۇق اېدى، شونىنگ اوچون جودە ناقولەى بىر پئت، بىرىنچى جهان اوروشى نىنگ اېنگ كئئف كونلرىدن بىرىدە، ۱۹۱۵- يىلى؛ "ھئىلى آرالئ" اتلى يمان بىر پېردە توغىلدىم. "ھئىلى" استانول يقئندە جائلشگن توركئە باىلرى نىنگ يىلاقى دئر. باىلر، كمبغللرسئز ئشالمە گئلكلرى اوچون، بئزلر ھەم اۋشە آرال(جئزئرە) دە ئشر اېدىك.

بو سۇزلر بىلن اۋزئمنى بختئسئز بىر آدم اېدىم، دېماقچى اېمس من. عكئسئنچە، باى- بدولت، نجئب زادە و تانىقلئ بىر عائلەدن بۇلمە گئئم اوچون خوش شانس من.

آئئم "نصرت" اېدى. نصرت عربچە بىر سۇز بۇلئب، معناسى "تېنگرى نىنگ ياردمى" دئر. بو آت عائلەمئز اوچون جودە قولەى و اۋرىنلئى اېدى. چونكە اولردە تېنگرىدن اۋزگە اوئئد يۇق اېدى.

قدیم اسپارتالر، ضعیف و کوچسیز باله لرینی اؤلدیریپ، یلغوز کوچلی و ساغلام باله لرینی باقیب، وایه گه ییتکه زر اپکنلر. بیراق، بیز تورکلر اوچون اوشبو ایش یا آقیم (جریان) طبیعت و جامعه ارقه لی عملگه آشیریلر ابدی. تۆرتته اوکه م محیط نینگ ناقله ی شرایطگه چیدالمه ی، چقه لاقلیکلریده اؤلگنلر دپسم، تیریك قالماق اوچون قنچه لر شله و کله شق آدم اپکنیمنی بیله سیز. لیکن آنه م ۲۶ یاشیده اؤلدی و بو گۆزهل دنیانی کوچیلرگه قویب کبتدی.

سرمایه دارلیک اؤلکه لرده، شرایط سوداگرلرگه و سوسیالیستیک اؤلکه لرده اېسه یازووجیلرگه قوله ی دیر. یعنی معیشت، عقلی بؤلگن کیشی سوسیالیستیک جامعه ده یازووجی بۆلیشی و سرمایه دارلیک جامعه ده اېسه سوداگر بۆلیشی کبره ک. بیراق، یریم یا کیچیک سرمایه دار بیر اؤلکه بؤلگن تورکیه ده یشب تورگن عایله میزده کیشی سوادلی بؤلمه گن. بیراق مېنی قره ننگ که یازووجی بۆلیشگه تصمیم آلدیم.

آنه م، باله لریگه فکرلش اصولینی اؤرگه ته دیگن برچه یخشی آته لردېک مېنگه: "بو یازووجیلیک دېگن احماقانه فکرنی اونوت، یشه ماغینگ اوچون بیرار یخشی و شرافتمندانه ایشنی اؤیله گین"، دېب توصیه قیلدیلر! بیراق مېن سۆزلریگه قولاق آسمه دیم.

کله شقلیگیم همان دوام اېتماقده ابدی. یازووجی بۆلیب، قلمنی قۆلیمگه آلیشنی ایستردیم، بیراق قۆلگه میلتيق بره دیگن مکتبگه باردیم.

تورموشیم نینگ بیرینچی ییلیلریده اؤزیم یاقئیره دیگن ایشلرنی قیلامه دیدیم. قیله دیگن ایشلریمنی یاقئیرمس اهدیم. یازوچنی بؤلماقچی اهدیم، بیراق عسکر بؤلدیم. او زمانلرده، کمبغل و پولسیز باله لر تپکین درس اؤقیی آله دیگن مکتب، حربی مکتبلرگینه اهدی. شونینگ اوچون، شو مکتبلرنینگ بیریکه کیریشگه مجبور بؤلدیم.

میلادی ۱۹۳۳-ییل

دایمگیدېک کېچ یتیب باردیم. بو سفر برجه چیرایلی آتلر توگه گن اهدی و افتخار قیله دیگن بیرار عالیوی آت (تخلص) قالمه گن اهدی. "نسیین = نې سېن؟" نی قبول قیلیشگه مجبور بؤلدیم. یعنی "سېن نیمه سن؟" درواق هر وقت آتیمنی چقیرگنلریده، نیمه لیگیم حقیده اؤیشنی ایستر اهدیم.

۱۹۳۷- ییلى افسر بؤلدیم. ناپلیون بؤلدیم. ایشانمه یسیزلمی؟ مېن هنوز ناپلیونلردن بیرى اهدیم. برجه ینگى افسرلر اؤزلرینی ناپلیون، دېب اؤیلر اهدیلر. بو کسللیک ائیریملریده علاجسيز اهدی و عمرلری نینگ اداغیگچه دوام اېتر اهدی. بعضیلری اېسه بیرآز مدتدن سؤنگ ساغهلر اهدیلر. "ناپلیونیت" خوفلی و یوقیملی بیر کسللیک بؤلیب، بېلگیلری بولردن عبارت دیر: کسللر ناپلیون نینگ شکستلریگه اېمس، بلکه غلبه لریگه گینه اؤیله ییدیلر. اولر بیر نقشه قرشی سیگه توریب، بیر قیزیل قلم بیلن بېش دقیقه ایچیده بوتون دنیانی فتح قیله دیلر و کپین بو دنیا نېگه مونچه کپچیک دیر، دېب قیغوررلر. اولر، ایستیمه سی جوده یوقاری بؤلگن کیمسه لردېک، الجیره ییدیلر. باشقه

خطرلر هم بار. کینگی باسقیچ (مرحله) لرده اولر اؤزلرینی امیر تهمور، چنگیزخان، آتیلا، هانیبال یا حتی هیتلر، دهب هم اویلشلیری ممکن!
 مبن ییگیرمه ایکی-ییگیرمه اوچ یاشلی تازه نفس یاش افسر صفتیده، قیسقه مدته بیر قیزیل قلم بیلن دنیانی تسخیر قیلشگه ابریشدیم. ناپلیونلیک عقدهم بیر یا ایکی ییل چوزیلدی. بو مدته هیچ قچان فاشیسم گه تمایلیم یوق اهدی. یاشلیغیمدن نمایشنامه یازووچیسسی بؤلشینی ایستردیم. اردو ده، پیاده قطعهلر، توپخانه و تانک بار اهدی. بیراق نمایشنامه نویسلیک قطعهسی یوق اهدی. شونینگ اوچون، او یپردن چیقیش یؤلرینی ایزلر اهدیم. نهایت، ۱۹۴۴ نچی ییلی قوتیلیب، ابرکین بولدیم.

أیریم افسرلر، حتی جنرال بؤلگنلریدن سؤنگ هم شعر یا رومان یازیش ارمانیده بوله دیلر. بولر اؤزلری اوچون اہمس، باشقه لرگه یاقیملی بؤلماق اوچون شو حسرتده لر، البته. لیکن بیر اہلیک یشر شاعر اردونینگ قوماندانی بوله من دہسه ده، نظرلریده احمقانه و بی معنا ایستک تویله دی!
 عسکرلیک دوریده داستان یازماققه باشلهدیم. او پیتلرده، روزنامه لرده مطلب بیتهدیگن افسر اؤزیدن یوقاری بؤلگن افسرلر و باشلیغلیر تاماندن یاقیتیریلمس اهدی؛ شونینگ اوچون، مبن اؤز آتیم بیلن بیتمس اهدیم، آتہم نینگ آتی - "عزیز نسین" بیلن ایشلر اهدیم. شونداق قیلیب، اؤزیم نینگ آتیم "نصرت نسین، تانیلمه ی قالیب، اونوتیلدی.

اولر مہنی یاش یازووچی صفتیده تانیر اهدیلر. حال بو که آتہم قری کیشی اهدی و قیزیغی شوکه، بیر بؤلہ قیسسی دیر اداره گه ایش بویچه باریب،

اۋزىنى "عزیز نسين" من، دېب تانيتگنيدە كيشى سۈزىگە ايشانمەگن اېمىش .
او وفات يېتگۈنچە ھم "عزیز نسين" اېكنليگىنى اثباتلش اوچون تلهدى!
نېچە يىلدىن ساره، كتابلرېم اۋزگە تىللىرگە ترجمە قىلىنگندىن كېين
"عزیز نسين" آتىگە حوالە بۈلگن حق التاليفيم نى آلماقچى بۈلدىم . ليكن بو
آتگە مېنى تن آلمەدىلر . چونكە تذكردە آتيم "نصرت نسين" اېدى و "عزیز
نسين" اېكىم نى اثبات قىلماق اوچون جودە سرسان بۈلىب، كۈپ كورەشدىم .
بوكونلردە شاعرمن، دېب اۋىلب يورگنلرنيگ كۈپلرى، ايتگن
نرسەلرني شعر دېب اۋىلەيدىلر، چونكە شعرگە ھىچ قنداق ارزش و احترام
قايل اېمىسار-دە! شاعرليك بويوك بير هنر، دېب اۋىلەيمن . يىخى شاعر
بۈلالمەگن كۈپل بيازووچىلر، موفق و تانيقلى يازووچى بۈلىشگە مجبور
بۈلدىلر . بونى اۋز حقيمدە ائتمەيمن، چونكە قنداق قىلب يمان شعر اېتىش
ممکن ليگىنى كۈرستگن من . مېنينگ شعرلریمگە كۈپراق اعتبار بېرىلش
سېبى، اولرنيگ گۈزەلليگى اوچون اېمس، بلکہ اولرنيگ اداغيدە بير خاتين
كيشى نينگ آتى يازىلگنى اوچون دىر . شعرلریمنى بير مستعار خاتين آتى يىلن
نشر قىلگن من . بو آتگە اتب جودە كۈپ سھوگى نامەلر يازىلگن اېدى!
بالەليگىمدن مردم نينگ كۈز ياشلرني آفیزەديگن مطلبلرني بيتيشنى
آرزو قىلر اېدىم . شو ايستك يىلن بير داستان يازيب، مجلەلردن بيرىگە آلب
باردىم . مسۈول مدير اۋقيب، اونينگ اصل ماهيتيني توشينمەي، يىغلىش
اۋزنيگە قاه-قاهلب يوكسك كولدى . برچەلر كولگنلريدن سۈنگ البتە، او كۈز

یاشلرینی اریتیشگه مجبور بولیب: "جوده عالی، شونداق داستانلردن تغین هم بیزگه بیتگین" دېدی!

شو آقیم یازوویمده دوام اېتدی. اوقو وچیریم نی ییغلتماق اوچون یازیلگن کۆپلېب نرسه لریمگه، اولر کولر اېدیلر! شونینگ اوچون، حتی تانیقلى طنزچى بولیب بیتیشگنیمدن ساره هم، طنز نیمه لیگینی بیلمس اېدیم. حتی حالی هم بیله من، دېب ایتالمه یمن، ایشانینگ! طنزچیلیکنی، اجرا اېتیشی بیلن اؤرگندیم. کۆپینچه، مېندن خودی بیر نسخه یا فورمول سینگری اؤیلېب، طنز نیمه دی؟ دېب بیر تورلی سؤره یدیلر. مېنینگ بیلشیمچه، طنز بیر جدی موضوع دیر.

۱۹۴۵ نچى ییلى حکومت "تان" روزنامه سینی یوق قیلیش مقصدده، مینگلېب قالاق و مرتجع کیشیلرنی تحریک قیلدی. مېن هم اؤشه روزنامه ده ایشلر اېدیم و کپین ایش سیز بولیب قالدیم. اولر اؤز آتیم بیلن یازیلگن هیچ بیر مطلبنی آلمس اېدیلر. شو اوچون، ایکى یوزدن آرتیق تورلی مستعار آت بیلن روزنامه لرگه مطلب یازر اېدیم. باش مقاله و لطیفه دن آلیب، گزارش و مصاحبه و داستانلر و پولیسی رومانلرگچه. روزنامه اېگه سی مستعار آت مېنیکى لیگینی بیلشى بیلن آق، مېن اؤزیمگه باشقه بیر آت اختراع قیلر اېدیم! اؤزیم تاپیب قویگن بو یسمه آتلرنینگ اؤزی هم کۆپ ماجرالرگه سبب بؤلر اېدی. اؤرنک (مثال) اوچون، قیزیم و اؤغلیم آتلری نینگ بیریکمه سیدن "رویا آتش" نی تنله دیم و باله لر اوچون بیر کتاب یازدیم. حکومت بونی بیلمس اېدی و شو باعث، برچه باشلنغیچ مکتبلرده فایده له نیلر

اھدی. "رویا آتش" بیر عیال یازووجی صفتیده تورک یازووجیلری نینگ کتاتبامه لریده نشر بۆلدى.

باشقه بیر داستاننى بیر فرانسوی مستعار آت بیلن بیر مجله ده چاپ قیلدیم. بو داستان جهان طنزلریدن تئلنگن کتابدە فرانسوی طنز صفتیده مطرح بۆلدى.

بیر داستان هم بیر چینایی یسمه آت بیلن یازیب نشر قیلینگن اھدی. کینلری قره سم، مجله لردن بیریده چین تیلیدن بیر ترجمه دېب باسیلگن اېکن! یازالمه گن پیتلریمده، بقاللیک، ساتووجیلیک، محاسبلیک، روزنامه ساتووجیلیگی و عکاسلیک کبی جوده کوپ ایشلرنی سینب کوردیم. بیراق اولرنینگ بیرانته سینی هم یخشی بجرالمه دیم، البته.

یازوولریم اوچون بیغیندیسیده بېش یریم ییل قملدیم. آلتی آیی مصر پادشاهی ملک فاروق و ایران شاهی رضاشاه نینگ ایستکلری بیلن اھدی. اولرنینگ ادعاسیچه، مېن یازوولریمده گویا اولرگه توهین قیلگن اېمیش من. اولر انقره ده گی ایلچیلری ارقه لی مېنی محکمه گه تارتدیلر و آلتی آيگه محکوم اېتدیلر.

تورت فرزندیم بار. ایکیته سی بیرینچی خاتینیم و ینه ایکیته سی هم ایکینچی خاتینیمدن.

۱۹۴۶- ییلی بیرینچی قتله اوشلندیم. بوتون آلتی کون پولیس مېندن: "سېننگ آتینگ بیلن نشر بۆله دیگن مقاله لرنینگ حقیقی یازووجیسی کیم دیر؟" دېب سؤور اھدی.

اولر، مقاله لرنی مېن یازگنلیگیم گه ایشانمس ایدیلر!
 جمه‌سی (تخمین) ایکی ییلدن ساره ماجرا تېسکری (برعکس) بۆلدى. بو سفر پولیس، ایریم مقاله لرنی اؤزگه آتلا بیلن یازگن سن، دېب توریب آلدی. بیرینچی سیده، مقاله لرنی مېن یازگنمن، دېب اورینگن بۆلسم-ده، ایکینچی سفریده مقاله لرنی مېن یازمه گنمن، دېب اینتیلر ایدیم! بیراق کۆزی بیرتیق، حیاسیز بیر شاهد تاپیلیب، بیر مقاله نی مستعار آت بیلن یازگنیم گه شهادت بېردی. شو دلیل بیلن آلتی آی اوزیم یازمه گن بیر مقاله طفیلی قماققه قملدیم!

بیرینچی خاتینیم بیلن تۆییمیز مراسمیده موزیک آرکستری "تانگو" آهنگینی چلگن حالده، افسر اؤرتاغلریم نینگ قیلیچلری آستیده بیز یوریب بارر اهدیک. بیراق ایکینچی اوپلەنیش نینگ اوزیگینی قماققانه نینگ میله لری آرتیدن عمریؤلداشیمگه بېردیم. چندان پارلاق باشلەنیش بۆلمه گن لیگینی کۆره سیزمی؟

۱۹۵۶-ییلی جهان طنزنویسلیک بېللە شوویده بیرینچی بۆلیب، "آلتین نخل" ساورینی (جایزه سی) نی آلدیم. ایلگری یازوولریمنی باسیب چیقمره یدینگ روزنامه و مجله لر، قره ننگ که اېندی اولر اوچون باش یارر اهدیلر. بیراق بو شرایط اوزاق چۆزیمه دی.

روزنامه لرده یازوولریم نینگ باسیلیشی تغین قدغن بۆلدى. روزنامه لر و مجله لرده قه یتیب آتیم چیقیش اوچون، ۱۹۵۷-ییلی ینه بیر "آلتین نخل" ساوریننی یوتیب آلیشگه مجبور بۆلدیم. ۱۹۶۶-ییلی دنیا طنزچیلیک

بېلله شووی بلغارستانده اۆتكە زىلدى. اوندە ھم بىرىنچى طنزچى صفتىدە آلتىن "تېپىر تىكان" (خارپىشت) ساورىنىنى قۇلگە كىرىتتىم.

توركيەدە گى ۱۹۶۰-يىل، ۲۷ نچى مەى انقلابىدە، اۆز خواهشىم بىلن "آلتىن نخل" لرىمدن بىرىنى دولت خزانەسىگە بغيشلەدىم. بو ماجرادن نېچە آى كېين، مېنى قماققە تشلەدىلر. ايكىنچى "آلتىن نخل" و "آلتىن تېپىر تىكان" (خارپىشت طلايى)نى كېلەسى قووانچلى كونلر اوچون اسرەب قۇيىب من. دردگە يره شلر يگە شك يوق، دەب ايتىدىم اۆزىمگە، اۆزىم.

حالىگچە ايكى مىنگتە داستاندىن كۆپ يازگىلىگىم گە مردم تعجب قىلەدىلر. بىراق بونىنگ ھىچ ھم حىرتلنرلى يېرى يوق. عايلە اعضاء ۱۰ كىشى اۆرنىگە ۲۰ كىشى بۇلگىدە اېدى، تۆرت مىنگ داستاندىن كۆپراقنى يازىشگە مجبور بۇلر اېدىم. ۵۳ يىش من. ۵۶ جلد كىتاب يازگىمىن. تۆرت مىنگ قرض، تۆرت فرزند و بىر نېرەم بار. يلغوز يشەيمىن. مقاله لرىم ۲۳ تە تىل و كىتابلرىم بۇلسە ۱۷ تىلدە باسلىب چىققىن. نمايشنامە لرىم يېتى مملكتدە اجرا اېتىلگىن.

يلغوز ايكى نرسەنى گىنە اۆزگە لردن يشىرالە من: چرچاغىم نى و ياشىم نى. شو ايكى سىدن اۆزگە برچە نرسە لرىم تىنىق و آچىق بۇلگىن. ياشىمگە كۆرە ياشراق كۆرىنە سن، دەب ايتەدىلر. اونىنگ دىلىلى ھم، مېنىنگ اززانچە ايش بىلن بندلىگىم و قرى بۇلىشگە وقت تاپمە گىم بۇلسە كېرەك!

ھىچ قچان اۆزىمگە: "اگر قىتە دن دنياگە كېلسم، شو ايشلرنى قىتە قىلر اېدىم" دەب ايتمە گىن من. بو حالده، كۆنگىلم ايلگىرىدن كۆرە كۆپراق ايشلشنى اىستەيدى. جودە-جودە كۆپ و اززانچە يىخشى.

بشرىت تارىخىدە بىر كىشى گىنە منگو (جاويدان) بۇلسە دە، مېن ھم قىداق منگو قالىشىم يۇللىرىنى كۆرسەتەي بېرماغى اوچون اۋشەنى ايزلەيمەن. حاضرچە ھىچ بىر اۋلگوم (اۋرنەگىم، نمونه م) يۇق، افسوس. بوندە مېنىنگ گناھىم اېمس، بىرچەلر سىنگرى مېن ھم اۋلىشىگە مجبورمەن. بىراق بو درەكدن جودە عصبانى مەن. چونكە انسانلر و انسانىتى سېوہ مەن. حاضرچە بو يلغوز مېنىنگ توگە مەگن داستانىم دىر. اۋقو وچىلرنىنگ اوزون يازوولردن چىرچىلرنى بىلە مەن، شو اوچون داستانىم نتيجەسى كۆپ چۇزىق (اوزون)، دەب اۋيلە مەيمەن. مېنىنگ مشتاقلىرىم بىلىشلىرى لازم بۇلگن نرسە شو كە بو داستان نىنگ اداغىنى ھىچ قىچان يىلالمەيمەن.

اويلە نىش (ازدواج) رهنماسى

اېندى تورموشىمىزنىڭ كۆپلەپ يۈمۈشلىرى "رهنما" سىز يۈرىمەيدى، دېسەك مبالغە اېمىس. ائىنقىسە يىرىك شەرلردە. اوى، يېر يا موتر آلىش يا ساتىش؛ حتى محكمەلر و ادارەلردە بند بۇلىپ قالگن ايشلر هم "رهنما" لار ارقە لى بۇلماقده! بىراق، حاضر حكاية قىلىنە دىگن "رهنما" ايشى يوقارىدە اېسلنگنلردن كۆرە بوتونلەى فرقلى دىر:

قىرق ياشىمگە يقىنلىشگنسىمە، اويلە نىش و عايلە قورىب، بالە-

چقە لى بۇلىش اۋىيى (فكرى) باشىمگە اورىب قالدى!

اۋزىمگە قولەى بىرار يىخشىگىنە عمرىۋلداش تاپىشنى اۋىلب يورگن اېدىم.... بىركونى شەرنىنگ گوجوم خىابانلرىدن بىرىدە، تورلى مغازەلر و دفترلر لوحەلرىگە باقىب كېتە يازىب، تۈستدن كۈزىم عجايب بىر لوحەگە توشىب قالدى. لوحەدە شونداق بيتىلگن اېدى:

"اويلە نىش رهنماسى" تگىدە اېسە "سىزلرگە گۈزەل و مراقلى عمرىۋلداش تىلشگە ياردەم بېرەمىز!" دېگن جملە هم يازىب قۇيىلگن اېدى.

چیندن ده خاتین اؤیلب، ایزلب یورگن مېندېک
 بۇئداق (مجرد) بیر کیشیگه بو عجایب "رهنما"، اېسه "آب حیات"
 اېدی!

هم احتیاج همده قیزیقیشیم یوزدن دراو رهنمانینگ دفتریگه
 کیریب باردیم. ایکی-اوچ کیشی گۆزه ل سکرتر ایشلب اؤلترگن
 "رهنما" تینگ قبول دفتری، خودی بېش یولدوزلی محتشم هوتلرنینگ
 قبول سالونینگه اؤخشردی: جوده کینگ؛ اینگ زمانوی لوکس موبلر؛
 میده-کته چیرایلی چیچکلی گلدانلر؛ کتابلر تهریلگن رفلر و اولردهگی
 انتیک بویوملر؛... سالون دکوراسیونی کۆزنی قمشتیریب، مراجعه
 قیلووچیلرنی اؤزیگه جلب اېته دیگن درجه ده گۆزل و قیزیقرلی اېدی!
 حیرت اره لش قیزیقیش بیلن رهنمانینگ قبول دفترینی کۆزدن
 کبچیره توریب، کۆزیم دېوارلریدهگی چیرایلی اېرککلر و خاتین -
 قیزلرنینگ تصویرلریگه توشدی....

استه-سپکین تماشا قیلیب دفتر مسؤولی میزیگه یقینلشدیم.
 مسؤول کیشی اېسه مېنی اؤته صمیمی و ایلغ کوتیب آلیب، یانیدهگی
 یومشاقینه اؤریندیقلردن بیریکه اؤلتریشگه تکلیف قیلدی. اؤرنیمده
 حالی اؤنگلنمه سیمدن آق، خدمتچیسى گه قونغیراق چالیب مېنگه چای
 بویوردی!

كۆز يومىب آچگىنچە، چىرايلى خىدمەتچى قىز بىر پىيالە چاى و چاكلېتىنى آلدىمگە جودە لطف و نزاكت بىلن مەرھىمەت، دېب قۇيدى ...

شونىدە دىفتر مەسئۇلى:

- خۇش، بىزگە نىمە خىدمەت؟ دېب سۇرە دى رەنمىلرگە خاىص آچىق مىنگلەى و تاتلى لىھن بىلن.

- رىھىمەت، مېن اوشبو "رەنما" لوىھە سىنى كۇرىب كېلدىم!

- اوىلنىماقچى بۇلىب سىز-اېكن دە!

- ھە، شونداق!

- جودە يىخشى. تورموش نىنگ اساسى لذىنىنى اېندى كۇزلب

سىز-دە!

- ھە، رىھىمەت!

رەنما مەسئۇلى، بىزىنىنگ اىش يۇرىغىمىزگە كۇرە تىلش بوتونلەى كىشى نىنگ اۇز اىختىارى، سلىقە و ذوقىگە باغلىق دىر...، دېب بىر ورق مەخسۇس فورم قرشىمگە قۇيدى.

فورمدە كىشى نىنگ آتى، مقصدى، ... بېلگىلنگن خاىنە لردە

بىتلىب، قۇل قۇبىلىب (امضاء) تاپشىرىلرکن.

شوندن سۈنگ بېلگىلنگن ایش حقی تاپشیریلیب، رسید قاغاز
آلینرکن.

مسؤول کیشی، اېندی تىلش اۋزىنگىزگه باغلىق، دېب مېنى
سکرتلردن بیریگه تاپشیردی. قیز سکرتر اېسه مېنى اېشیکلردن بیری
تمان باشلب باردی. او اېشیکنى آچه توریب، مېنى ایملب ایچکریگه
بیاردی و آرتیمدن اېسه اېشیک بېرکیلدی.

کیرگن اتاقچه بؤم-بؤش اېدی. قرشیمده ایکیته اېشیک بار
اېدی. بیری نینگ تېپه سیده "قیز" و ایکینچى سیده اېسه "بوه" دېگن
سۆزلر یازیلگن اېدی.

بو ایکیسیدن بیریگه کیریشیم کېرەك اېدی. تىلش اوچون
اۋىلب اۋلتیریش کېرەك اېمسدى. درحال "قیز"، دېب یازیلگن
اېشیکنى آچیب کیردیم. بو اتاق هم کیچیک و بؤش اېدی. بیراق ینه
ایکیته اېشیک بار اېدی! بیریده "اۋقیمیشلى"، ایکینچىسیده اېسه
"سوادسيز"، دېب بیتیلگن اېدی.

مېن اۋقیمیشلى و ضیالى بؤلگنلیگیم اوچون دراو بیرینچى
اېشیکنى آچیب، کیردیم. قره ننگ، بو اتاق هم بؤش و ینه ایکیته
اېشیگی بار اېدی! بیریده شاعرلر سیمتن، دېب مقتب یورگن "آق

بدنلی" و ینه بیریده اېسه سبزمن قوشیقلریده مقلتکن "سبزه" دېکن سؤز یازیلکن!

شونده ایکیلنمه‌ی "سیمتن" لی اېشیکنی اؤته ذوق بیلن آچیب کیردیم.

نې کؤز بیلن کؤره‌یین، بو اتاقده هم کیشی یوق اېدی. بیراق ایستلگنچه دېوارلریده تورلی "سیمتن" گؤزه‌لر تصویرلری بیلن لیق توله اېدی! نه چاره، تقدیرگه تن بېرگندېک شو قوپه- قوروق عکسلرنی تماشا قیلیشگه باشله‌دیم. عکسلر جوده جاذبه‌لی و مراقلی اېدی. بولرنی تماشا‌سیگه بېریلیب، نیمه مقصدگه کېلیشیمنی اونوتیشگه سل قالگندی...!

تؤستدن اتاقچه نینگ ایکته اېشیگیگه اؤرنه‌تیلکن یازوؤگه کؤزیم توشدی: بیریده "اوزون سرو بؤیلی" و ایکنچیسیده اېسه "دمباقینه"، دېب بیتلگن اېدی! بؤیم‌نینگ چمه‌سی (۱۸۵) سانتیمترلیگی اېسیمگه توشیب، دراو بیرینچی اېشیکنی آچیب کیردیم...!

قیسقه‌سی، شو یؤسینده هر بیر اتاقده قیزلر بېلگیسیدن ایکته اېشیکده یازیلکن (شاعر، قوشیقچی)؛ (کم گپ، سېرگپ)؛ (اوی بېکه‌سی، تشقریده ایشله‌یدیگن)؛ (مه‌مانلیکلرنی یاقتیره‌دیگن،

محففلرنی یاقتیرمه‌ی تارتینچاق)؛ (قتیق قول اهرگه مایل، یومشاق طبیعتلی اهرگه مایل)؛ (مطالعه اهلی، کتابنی یاقتیرمس)؛ (پرخور، چیم خور)؛ (باله دن بېزار، کؤپ باله نی یاقتیره‌دیگن)؛ ... لردن بیرینی تنله‌ی-تنله‌ی، دېوارلرده‌گی گۆزه‌للرنینگ عکسلرینی گینه تماشا قیلیب، سیلّم قوریب، مداریم قالمه‌دی. برکه تاپگورلر بیران اتاقده بیر جک سوو بیلن بیر برداق (بیاله، گیلّاس) قویگن اهدیلر. سیلّم قوریب، چنقب قالگنیمده بیر برداق سوو ایچیب، تغین قیز تنلشگه دوام اېتتردیم...!

نهایت، سؤنگگی بیر اتاقده کیریب بارگنیمده، ایکیته اېشیک اېمس، بیرته اېشیک بار اهدی. اونگه شونداق یازیلگن اهدی:

منه، نهایت بؤله جک عمر یؤلداشینگیزی اؤز سلیقه، طبیعت و ذوقینگیز بیلن آنکلی یؤسینده تاپدینگیز. قوتلوق بؤلسین!"

هه، اورتاقلر! شو کبزه تویغو - هیجانیم نی سیزلرگه بیان اېتیشه عاجزمن. شونده اؤزیمنی گینه قولگه آلیب، چوقور نفس آلگندن سؤنگ اېشیکنی سېکین آچیب کیردیم و آرتیمدن اېشیک یاپیلدی.

بیله سیزمی نیمه بؤلدی؟

عزیز نسیین | ۱۷

هه، مېن بېردن اۋزیمنی تشقریده کۆردیم. كېچە بۆلیب، هوا

قپ-قراڭغو، كۆپلېب دكانلر اېسه بېركیلگن اېدی!

چقریقنامه

یخشی کینکن، خوش بیچیم کپلیشکن بیر ییگیت
ایشخانه مگه کیریپ کپلیب، اۋته آدابلی لحن بیلن دېدی:

- تقصیر مېنگه "بیت شریدن اولوسنی قوتقه ریش ملی
انجمنی" تمانیدن اۋتکز یله دیگن طنطنه لی ضیافتگه جناب عالی لرینی
چقریش ایشی تاپشیریلگن. شونی اېسلشیم کپره ک، ضیافتدن توشگن
برچه پول انجمن نینگ خیرلی هدفلی یۋلیگه صرفلنه دی.
مهمانلر نینگ خوشلیگی و رضائیتی اوچون اولر اجاره قیلینگن
مخصوص کپمه ارقله لی دننگیزده، اینیقسه بۇغازده هم سیر قیله دیلر.

ییگیتچه نینگ سۋزلری ایچیده گی مېنگه یاققن و قووانتیرگن
یلغوز سۋز اۋشه "جناب عالی لری" سۋزی اېدی. یعنی مهم آدم لر
قطاریده لیگیمیزی اۋزیمیز بیلمه ی یوریپ بیز اېکن! شونده ذوقله نیب
ییگیتچه دن:

- لطفینگیزدن جوده ممنون من، لطفاً ایتینگ-چی، بو ضیافت

و کپمه بیلن گزیش قچان بۋله دی؟

ییگیتچه در حال میزیم اوستیگه بیر کارت قویب:

- منہ بو کارتدہ برچہ نرسہ لر یازیلگن، دہدی .
چقریق کارتینی آلیب اوندہ شو نرسہ لرنی اؤقیدیم :
بیت شریدن اولوسنی قوتقہ ریش ملی انجمنی
فلان حزب نمایندہ سی جناب فلان و پایتخت حاکمی فلان
نینگ تشریف لری بیلن اولوسنی بیت شریدن قوتقہ ریش ہمدہ ۱۸
یاشدن قوی بیلگن بالہ لرگہ یاردم قیلماق اوچون قیزیقرلی بیر
ضیافتنی اوبوش تیرماقچی .
بو ینگی تأسیس اہتیلگن انجمن، سیز جنابعالیلری و
حرمتلی عیالینگیز اوشبو خیرخواہانہ ضیافتگہ اشتراک اہتیب
انجمن اعضالرنی ممنون قیلہ سیزلر، دہب اومید قیلہ دی .
اشتراک ایکی کیشی اوچون ۱۵ لیرہ .
کارت نینگ اداغینی اؤقوب، رنگیم اوچیب کہدی . چونکہ
۱۵ لیرہ از پول اہمس اہدی . اؤزیم بیلن :
- بو بیگیچہ چقریقنامہ لرنی پولگہ مردمگہ ساتمتقچی می ؟
یا کہ یاشلر بیر آز وقتلرنی مہن بیلن اؤتکہ زیش نیتیدہ میلر؟ دہدیم .
بوتون شو مدت دوامیدہ یازووچی اؤرتاغیم و ہمکاریم جلال
بہگ ایزمہ ایز کولر اہدی . چقریقنامہ نی چؤنتگیم گہ قویب :
- جودہ ممنون من . ہرچند کوندہ لیک ایشلریم بیلن جودہ ہم
بند من ، بیراق کپلیشگہ حرکت قیلہ من ، دہدیم .
جلال بہگ کؤزی نینگ اوچی بیلن مہنگہ قیا باقوب، ہی
کولر اہدی .

مهن جلال بېگ نینگ حسودلیگی و تیجمکارلیگینی بیلگنیم
اوچون، کولیشیدن چندان اچینمس اېدیم.
یېگیتچه سؤره دی:

- جناب، بیر کارت یېترلی می، یا که باشقه هم بېره می؟
اؤزیمنی مطبوعات شخصیتلری بیریدن سنه گن حالده،
دېدیم:

- لیکن مملکت نینگ باشقه جنابلری و شخصیتلریگه هم
بیر-بیرته بیتیشیگه رخصت بېرینگ.

- تشویشلنمنگ. چقریقنامه لر، چقریله دیگنلرنینگ سانیکه
نسبتاً اؤن برابر چاپ اېتیلگن و قنچه کارت ایسته سنگیز، بار!...
- اونده ینه ایکی کارت بېرسنگیز ممنون بؤلر اېدیم.
یېگیتچه ینه ایکیته کارت میزیم نینگ اوستیگه قویدی.
- تشکر قیله من.

- یېگیتچه نی ینه بیر یؤله نظر دن اؤتکزدیم. او هم کؤزلریمگه
تېلموریب توردی. شو حالده نېچه دقیقه اؤتدی. او تانیقلى بیر
یازووی بیلن که اؤزیم بولسم، سؤزله ماقچی، دېب اویله دیم. شو
اوچون:

- مرحمت، نېگه اؤلتیرمه یسیز؟ دېدیم.
- تشکر، باشقه سیزگه مزاحم بؤلمه یمن.
- خواهش قیله من، جناب.

یېگیتچه میزیم قرشی سیده گی اؤریندیقه اؤلتردی . اؤرتاقلری قاشیگه بارگنیده مېن حقیمده نیمه لرنی غرورله نیب ایتیشینی خدا بیلردی . مهمی شو اېدی که ، او آرتیقچه ایکته کارت هم مېنگه بېرگن اېدی . شو باعث ، هرقداق قیلیب اونینگ اوشبو لطفینی تلافی قیلیشیم کېرەک اېدی .

- قهوه میل قیله سیزی می؟ جناب!

- تشکر قیله من ، جناب!

- التماس ، بیزنینگ قاشیمیزده بیر پیاله قهوه ایچینگ!

جلال بېگ تغین کولیمسیره ب تورگن اېدی و مېن بؤلسه اونینگ جیلی گه بیر پیاله قهوه بویوردیم . یېگیتچه قهوه نی ایچگندن کېن ، اؤریندن توریب دېدی :

- اېندی ، اجازه تنگیز بیلن رخصت بؤلە من .

- لطفینگیزدن جوده تشکر . بیرار ضرور ایش چیقیب قالمسه

ده ، انشاء الله ضیافتگه حتماً اشتراک اېته من .

یېگیتچه هنوز هم کؤزلریمگه باقماقده اېدی . بلاخره او

سؤره دی :

- خوش ، کارتلرنینگ قیمتینی آلماق اوچون کېنراق خدمتگه

کېله ی می؟

جلال بېگ روما لچه سینی آغزیگه آلیب ، زورغه کولگی

سینینگ آلدینی آلدی . وای خدایا بو پولسیزلیکده ۴۵ لیره بېریشیم کېرەک .

كارتلرنى چۈنتگىمدن چىقەرىپ، ارەقە-آلدىنى كۆرگەن سۈنگ، دېدىم:

- آ آ ... مېن بو يېرىنى تى (ھىچ) كۆرمەگن اېكن من. بو يېردە خاتىنىگىز بىلن كېلىنگ، دېب يازىلگن. حال بو كە مېنىگ تى خاتىنىم ياغ.

- جناب، بو نرسە اونچە مھم اېمس. باشقە بىرار خاتىن بىلن تشرىف كېلتىرىشىنگىز مېمكىن!

- لىكن مېنىگ عيال اورتاغىم ياغ.

- فرقى يۇق. يلغوز اۋزىنگىز كېلسىگىز ھم بۇلەدى!

- بو ضىافت و سىر قىلىش قچان بۇلەدى؟

- شو ھفتە، يىكشنبە كونى.

- يىكشنبە كونى ھىچ ھم مېمكىن اېمس، چونكە او كونى باشقە

بىراو بىلن وعدەم بار.

- جناب، كارتىنگىزنى باشقە بىراوگە بېرىشىنگىز مېمكىن. او

اشتراك اېتسىن.

- اوندە اىكىتەسى بېترلى. منە بونىسى اۋزىنگىزنىكى بۇلسىن.

يىگىتچە كارتنى آلماقچى اېمس اېدى، بىراق مېنىگ اصرارىم

بىلن آلىشگە مجبور بۇلدى.

مېن بىچارە برق پولى اوچون (كوندەلىك) روزنامە سىندىغىدن

آلگن ۳۰ لىرە قرضنى ناچار يىگىتچەگە توتىلم بېردىم و قىتە پولسىز

بۇلدىم.

انسان عجیب الخلقه بیر مخلوق. بیرار مصیبت یا بختسزلیک یوز بېرگنده، اونى باشقه لر بیلن بؤلش گه اورینه دی. شونینگ اوجون، اورتاغیم گه یوزله نیب:

- جلال بېگ، بیرته سینی سېن هم ساتیب آل! دېدیم.

- ایشیم بار، کبالمه یمن.

ییگیتچه بیرار نیمه دپشیدن آلدین مېن دېدیم:

- درواقع بو کارتتی ساتیب الیشدن مقصد، اوشو خیریه

مؤسسسه گه کمک قیلیش دیر.

جلال بېگ چقریقنامه ساتیب الیشگه هیچ صورتده

کؤنمه دی. شونده ییگیتچه مایوس بؤلپ، خیرله شیب کبتدی.

جلال بېگ دېدی:

- چیندن هم عجیب آدم سن!

- نیمه بؤلیدی؟ ییگیتچه بیزلرنی هم آدم قطاری بیلپ،

چقریق کارتتی کبلیترگن. اېندی تانیقلی بیر یازووجی صفتیده نیمه

قیلیشیم کپرک اېدی؟

- لیکن شونی توشینگین که، او سېننگ ایشینگ و آتینگنی

بیلمس اېدی!

- اگر گپینگ تۇغری بۇلسه، نېگه سېنگه کبلیترمه دی؟

- بونداق آدم لر سېنگه اۇخشش ساده لرنی اوزاقدن بیر

کؤریشدن تانییدی.

- سېن شونداق، دېب اؤیله ی بېر!

- خوب، سېن ھم اۋشنداق توشىن .
 چقريقنامەلرنى خاتىنىم گە كۆرستگن زھاتى، بقىردى:
 - وى اللە، بولرگە ۳۰ لىرە بېردىنگ مى؟ نىمە مېدە بېچە خو
 اېمىس سن-كو! توبە قىلدىم، كىشى بو نرسەلرگە ھم پول بېرەدى مى؟
 - نىمەلر دېب بلدېرەيسن! يىگىتلر مېندېك بىر تانىقلى
 يازووچىدن چقريق قىلگنلر. اولر بىر آز مېن بىلن بۇلىشنى اىستېدىلر!
 قرەنگك كە بىر ساعت اىچىدە محلەمىزىنگ بىرچە اېركك-
 عىالى و مېدە-كتەسى كېلەسى يىكشەبە ضىافت و سىر قىلىشگە
 كېتماقچى اېكىمىزدن خاتىنىم ارقەلى خىر بۇلدىلر!
 مېن اىشخانە و كافىگە، چاىخانە و دكانگە، قىسقەسى بىرچە
 بېرلرگە بارگىمىدە يا اۋرتاغلىرىم و قرىنداشرلرنى اوچرەتگىمىدە ماجرانى
 شرحلب، چقريقنامەنى كۆرسەتتېم، بىر آز يىسمە ناراحتلىك بىلن
 اولرگە دېر اېدىم:
 - روزنامەچى بۇلگىنىم نى شونداق عىبلرى ھم بار-دە. بىر
 دىققە ھم كىشى اۋزىنىنگ مالى اېمىس. ھى او مېمانلىكدن بو
 مېمانلىككە، او محفلدن بو محفلگە بارىشى كېرەك. كېىن
 چقريقنامەنى اولرگە كۆرسەتەياتىب، مەنە بونى يىگىتلر بىبارىب،
 ضىافتلىرگە اشتراك اېتىشىمنى اىستېدىلر.
 مکتب دورى اۋرتاغىم احسان بېگك دايم سېن ھىچ نىمە
 بۇلمەيسن، دېر اېدى و ايشانردى. بىر نرسە بۇلگىنىمنى كۆرستماق
 اوچون بىر تە كارتنى اونگە ھم بىباردىم.

چقریقنامە نینگ ارقه سیگه:

"توسر" كېمەسى بیلن دېنگیزگە سیر قیلیشنى یۆلگە قۇیماق اوچون برچە مەھمانلر یكشنبە كونی اپرتهلب ساعت سیکیزده كۆپریك اسكلە سیده حاضر بۆلیشلرینی ایستەیمیز، دېب یازیلگن اېدی.

ضیافت كونی احسان بېگ نینگ اویگە باریب، او و خاتینی بیلن بیرگە بندرگاہ تمان جۆنەدیک. ساعت ۷/۵ ده او بیرگە بیتیب باردیک. یۆل بۆیى مېن اوشبو عجایب سیر و اوزیم حقیده آغزیمگە كېلگن نرسەلرنی ایتر اېدیم.

- احسان بېگ، ایشیم قنچەلر باشیمدن آشیب یاتگینی بیلسە اېدینگ... ایکیته رمان قۆلیم اوستیگە، بیراق بو خیلە-خیل مەھمانلیکلر قچان قۆیەدی؟ بارمەسم بۆلمەیدی!

روزنامە چیلیك ایشی جوده هم قیین؛ مثال اوچون اؤتگن كونی عصرده باش وزیر عصریەگە چارلەگن اېدی. باش وزیر بیلن صحبتیمیز اېندی بیرآز گلگگندە، مشروب و كېچكى اوقات دسترخوانی هم تیارلندی. اؤتگن آقشام كۆپ ایچیب بیبارگن اېكن من، چاغی. حالی هم باشیم آغرییدی.

ساعت سیکیزنی كۆرسەتر اېدی، بیراق "توسر" كېمە سیدن حالی درەك یۆق! اؤز-اؤزیمگە دېدیم:

- اسكودار اسكلە سیدن حرکت قیلیشى ممکن و بیزلرنی خبریمیز یۆق. یۆق اې، بو بېردە آچیق-آیدین "كۆپریك اسكلەسى" دېب یازیلگن-كو.

- ھە، احسان بېگ بىزنىڭ ايشلرئمئز جودە كۆپ. نېچە كون
آلدين والى بىزنى شفتالو باغىگە مھمان قىلدى. قنچە شفتالو
بېگئىمىزنى بىلسنك اېدىنك. اۆرنىنك بۆش اېدى، افسوس.
ساعت ۸/۵ نى كۆرسەتەدى. بىراق فرقى يۇق، مملكتىمىزدە
ھىچ بىر نرسە اۆز چاغىدە باشلنمەيدى. كېمەلرنىنك حركتى ھم
شونداق!

احسان بېگ نى بىراز آزار بېرماق اوچون دېدىم:
- اۆتگن جمعە ھايتى نىنك اېلچىسى (سفىرى) بىزنى قۇنالغە
(ھوایى ميدان) نىنك بويوك رستورانىگە چقىرىق قىلگن اېدى.
تصادفنى قرەنگك كە عىن چاغدە والى ھم بىزنى بىر قنچە چېت اېل
اېلچىلرى بىلن شكوھلى بىر ضىافتگە چقىرگن اېدى. اگر سېن مېنىنك
اۆرنىم كە بۆلگىنىنگدە، نىمە قىلر اېدىنك؟
مېن اۆشە اىشنى قىلدىم. يرىم ساعت قۇنالغە رستورانىدە
بۆلدىم. و يرىم ساعت ھم والى نىنك مھمانلىگىگە باردىم!...
ساعت ۱۰ دە ھمراھلرىم نىنك اعتراضى چىقە بېردى:
- "توسر" كېمەسى قنى؟

احسان بېگ و خاتىنىنى اۆز حالىگە قۇيىب، خاتىنىم بىلن
بىرگە يورىب نېچە آدىم اولردن اوزاقلشگن اېدىك كە اسكلەدەگى
تۆپلنگن برچە آدملىرنىنك قۇللىرىگە بىزنىنك كارتىمىزگە اۇخشش
كارتلر بار. بعضىلر الداچىلىك بۆلگن، دېب اۆيلر اېدىلر. ايرىملر تىغىن

بىر آز كوتەيلىك، دېر اېدىلر. كۆپلر ھىچ نىمە دېمىدىن يۇللىرىنى اليب،
اويلرىگە كېتىلر.

توشدىن كېيىن ساعىتى ۱/۵ بۇلدى. ناراحتلىك طفىلى باشىم
يارىلەي دېدى، لىكن روزنامەچى بۇلگنىم اوچون كوچىم نى
كۆرسەتىشىم كېرەك اېدى و الداقچى نىنگ قىلمىشىگە يەشە جزا
بېرماغىم لازم اېدى. شونىنگ اوچون، جودە ناراحتلىك و عصبانیت
بىلن اسكلە رئىسى نىنگ دفتىرىگە كىرىب باردىم. بىراق سۆزلىشىمدىن
آلدىن، رئىس قۇلىمدەگى كارتنى كۆرىب، دېدى:

- سىز ھم "نوسر" كېمەسى كېچ كېلگنىدىن حتماً ناراحت سىز؟
- شونداق، منە قرەنگك حالى ھم اوندىن درەك-مرەك يوق!
- اما جناب، شونى بىلىب قۇيىنگك كە "نوسر" كېمەسى موندن
۱۵ يىل بورونلر الە قچان پرزە قىلىنىب، دولت پرزەلرىنى ھالند دولتىگە
ساتىب بىيارگن...

اۋتە ناراحتلىك بىلن اسكلە رئىسى دفتىرىدىن چىقىدىم...!

سىزنىڭ اۈلكەدە اېشك يۇقىمى؟!

خودى قتيق تيش آغرىغى باردېك بىر قۇلىنى يوزىگە قۇيىگن
حالده، باشىنى اوياق-بوياققە قىمىرلته يازىب، كىرىب كېلدى. او،
قۇلىنى يوزىگە اوره توريب، ايزچىل دېردى:

- "واى آبرومىز كېتىدى!"

اونى تانىردىم، آدابلى كىشى اېدى. كىرگن زهاتى، نې سلام،
نې ده كلام، اۈزىنى اوره باشلب: "واى! آبرومىز تۇكىلدى...." دېب
باشلەدى.

- خوش كېلدىز، مرحمت اۈلتىرىنگ، دېدىم.

- آبرومىز كېتىدى! برچە آبرومىز!

- قەلەى سىز؟

- قنداق بۇلىشىم كېرەك؟ اۈز حالىگە قۇيەمىلر كىشىنى؟

بوتونلەى آبرومىز كېتىدى!

اونینگ یا عایله سی باشیگه بیرار مصیبت کهلکن بؤلسه
کپره ک، دپدیم اوزیمچه .

- آبرومیز سوو بؤلدی یو بیرگه کپتدی، هیچ آبرومیز
قالمدی!

- ننگه؟ نیمه بؤلدی؟

- باشقه نیمه بؤلسه ابدی؟ بیر گرگی ایشکنی ایکی مینگ و
بش یوز لیره بیراوگه ساتیدیلر!

بیرآز کسپراق کپتیب، یوزیگه دقت بیلن باقدیم. تېلبه بؤلکن
بؤلمه سین تعین، دېب جوده قۇرققندیم. بیر بهانه بیلن خاتینیم
چقیرماقچی بولیب، دپدیم:

- بیر برداق (بیاله) قهوه ایچه سیزمی؟

- قهوه-مهوه نی بیریاqqه قوی. آبرومیز کپتدی.... بیر گرگی

ایشک ایکی مینگ و بش یوز لیره ارزیدیمی؟

- والله نیمه دبی! مېن خو حالیکچه ایشک آلدی-ساتتی

قیلمه گن من...

- خو عزیزیم، مېن هم "ایشک معاملات راهنماسی" ده

ایشله مه گنمن. بیراق بیر ایشک نرخى ایکى مینگ و بش یوز لیره

ایمسلینگینی کی بیله من!

- سىزنىڭ عىبلرىز ترەنگ! -
- ترەنگ بۇمىسە - چى ... مېنىڭ عىبلرىم ترەنگ بۇلمىسە،
كىم نىكى بۇلىسىن؟ ايتىنگ - چى سىز، ايكى مىنگ و بېش يوز لىرە
ارزىدىگن اېشكىنى حالىگچە كۆرگن مىسىز؟
- يىگىرمە يىلدىن بېرى اصلا اېشك كۆرمەگن من، دېسىم
ايشانىنگ!

- سىزدىن سۆرەيمىن: ايتىنگ - چى، بىر اېشك مىنگ و بېش
يوز لىرە ارزىدىمى ارزىمەيمى؟
- نىمە دېسىم واللە، بىلمەيمىن ... خو بىرار كمالى بۇلگن اېشك،
ارزىسە كېرەك!

- قىسى كمال جناب؟ اېشك، دېب تورىمىن. بىانيە بېرماقچى
اېمىس، ايشك گرگ اورگن قرى اېشكىنى او مردككە ايكى مىنگ
و بېش يوز ساتىمىش! ماجرانىنگ اېنگ يمان تمانى نىمە اېكىنى بىلە
سن مى؟

- نىمە دى؟
- يمان تمانى، بو معاملە دە مېن واسطە بۇلگن من!
- يۇغ اى، واقعهنى آچىقراق ايتىنگ!

- مېن ده شو نرسه نی ایتکنی کټی لډیم. استانبول بیلیم یورتیدن مېن بیلن خاتینیم نی امریکالیکلر چارله گنلریدن خبریز باریم؟ بیز امریکا باریب، بیر ییل او یپرده قالدیک. - بیله من.

- اونده قویننگ برچه نرسه نی قصه قیله ی:

امریکا ده پروفیسور بیلن تانیشدیم. بیر-بیریمیز بیلن اورتاقلشدیک... او، جوده یاردم بېردی. تورکیه گه قیتگندن ساره ده، اوز ارا یازیشمه لریمیز دوام اېتدی.... تورکلرنی جوده سپوه دی... یازوولریدن بیریده، بیر اورتاغی تورکیه گه کېلماقچی اېکنینی ایتدی. او، توشم (فرش) و قالینلر متخصصی دیر و تورکیه کېلیب تحقیقات قیلیب، بیر کتاب یازماقچی دیر. سېنینگ بیلگیلرینگدن کتاییده فایده لنماقچی. مېندن اېسه، شو اورتاغی بیلن یاردم قیلاله سن می؟ دېب سوره گندی.

مېن ده اونگه یازدیم: توشم متخصص اورتاغینگ بیلیم یورتلری نینگ بیر آلیک دم آلیش پیتلری تورکیه کېلسه قوله ی بوله دی و مېن قوئیمدن کېلگن یاردمینی ایه مه یمن، دېب اؤقتیردیم. توشم متخصصی بیرینچیدن هناورتاغان و ایران باریب، کپین بیلگیلنگن چاغده تورکیه کېله جگینی یازدی.

تۆشم (فرش) متخصصى آگوست آيىدە كېلدى. تېلفونىم نمرەسىنى اورتاغىمدن آلگندى. بىركون هوتلدىن قۇنغىراق قىلدى و مېن اېسە قاشىگە باردىم. متخصص جودە سېزگك و بىلگىلى كۆرىندى. امريكالىك مهاجرلردن اېدى، يهودلىك قانى بار اېدى.

بورون (اىلگىرى) بارگن بىرلرىدن تۇرتتە بكس تۇلە، تورلى تۆشم و گىلىم و شاللىر كېلتىرگندى. بكسلرنى آچىب، عتيقهلرنى كۆرستدى. جودە اېسكى تۆشملىر اېدى... تۇپلەگن بويوملرىدن جودە كۆنىككن (راضى) كۆرىندى. او دېردى: بولر بىر خزىنە، قىمت قۇيىب بۇلمس. اينى اوچ قريچ و اېنگك اوزونلىگى اېسە بېش قريچ جودە اېسكى بىر قالىنچەسى بار اېدى. بو قالىنچە، اېنگك آزى ۳۰ مىنگك دالر ارزىيدى، دېدى. بىراق، بىر قىشلاقلىك هندودن بونى بىر دالر آلگىنىي فخرلەنىب ايتدى. او بىچارە كىمبغل هندو بىر دالر معادلىنى كۆز اۇنگىدە روپىيە سكهلردە كۆرگىدە، جودە سېوينىب حىرتدن آغزى آچىلىب قالىب، قنچە دعالر قىلگن!

اوندىن سۇره دىم: بو اېسكى قالىنچە نېگە مونچە قىمت؟

او دېدى: چونكە هر بىر سانتىمتر مربع يده ۸۰ تە باغى (گره)

بار. بو، بىر صنعت شاهكارى دىر!

اۋتە بېرىلىپ تۇشم و قالین حقیده بیلگی بېردى. بوتون دیناده هر بیر سانتیمتریده ۱۰۰ تە باغى بۇلگن بیرگینه تۇشم بار. قیسی بیر موزیمی دېوارىگه آسیلگنلیگی اېسىمدە یۇق.

بیرتە كېگیز كۆرسە تیب، دېدى: بونی ۵۰ سنت ساتیب آلدیم. قووانچدن موزیلرچە كولدردى. او دېدى: بو كېگیز هم آزی ده بېش مینگ دالر ارزیدى!

- بو بو یوملرنى قنداق قلیب بونداق ارزان ساتیب آلە سیز؟! دېب سۆره دیم.

- بو، مېنىنگ قىرق یىللیك ایشیم دیر. بیزلر هم اۋزیمیزدن اۋزەل یۇریقلریمیز بار!

كېین او، شیطانینگ میه سیگه كېلمە دیدیگن عجیب و غریب یۇریقلرنى ایتیب، آغزیمنى آچیب قۇیدى! او سۆزیگه دوام بېریب، تۇشملر حقیده اوچ عنوان كتاب و بیرتە آلبوم نشر قیلگینى ایتدی. اونینگ آلبومی دنیا مقیاسیده اېنگ قىمتلى تۇشملر كلکسیونى سنلگنمیش.

آناتولى گېزمەسى (سیاحتى)نى باشلە دیک. تومن مە-تومن و ناحیه مە-ناحیه یورردیک. هر یېردە بېرار تۇشم یا قالین نظریگه قىمتلى كۆرىنسه ده، دراو رنگلى عكس آلدردى و ایزچیل یادداشت یازردى.

بیر نېچه کیشیدن اېسکی تو شم ، قالین و کېگیز ساتیب آلدی . او دېدی :
 بو بېردن آلگن نرسه لر هند ، افغانستان ، چین ، تورکمنستان و ایراندن
 آلگنلریم آلدیده سیره ارزیمس ، دېدی . او دوام اېتیب : تورکیه ده هم
 قیمتلی تو شم لربار ، بیراق اولرنی اوچرهمه ی توریبیمیز .

باستانشناسلیک قازیشمه لر بولیب تورگن بیر منطقه گه
 باردیک . بیر امریکالیک هیئت و بیرته ده آلمانلیک هیئت ۱۵ کیلومتر
 فاصله ده چادر تکیب ، قازیشمه ایشرنی قیلماقده ایدیلر . اولر یېرنی
 آغدر-تؤنتر قیلیب ، دؤنگلیک و تپه لرنی پخته سینگری حلاجی
 قیلگندیلر . تپه لر کیچیک بولیب ، توپراق لری اېلک قیلینگندی .

قازیلهدیگن یېر چمه سی بیر کیچیک شهر چه اېدی .
 ایتیشلریچه ، بو یېر آستیده ، میلاددن بورون اؤن مینگ ییلگی بیر
 نېچته اېسکی مدنیت اوستمه -اوست توپراق آستیده یاتکن . بیر شهر
 اؤرنیگه ، بیر نېچته شهرنی توپراق آستیدن چیقرگندیلر . سرای (قصر) ،
 قبرستان و شونگه اؤخخش نرسه لر ...

قیزیقرلی تاریخی یېر بؤلگنلیگی اوچون ، کؤپکینه توریستلر
 ده بونده یاققن (سرازیر) ایدیلر . هر ایکی -اوج کیلومتر یورگنده ، بیر
 تۆپ توریستگه اوچرردیز . منطقه تېگره ک -تاشیده گی قیشلاقلیکلر هم
 یېتیب کېلگندیلر . اولر اېسکی کاسه می ، کؤزه می ، قاشق ، چاقومی ، ...

بیر آستیدن کاوالب تاپیب، توریستلرگه ساتردیلر. توریستلر اېسه تلاشیب، بو نایاب بویوملرنی اولرنینگ قۇلیدن یولیب آلدیلر. حتی باله لر هم یؤل بۇیی قطار توریب، توپراق آستیدن تاپکن یازووی بۇلگن سینیق تاشلر و سینیق سفاللرنی توریستلرگه ساتردیلر. میده قیزچه-اؤغیلچه لر بقیرردیلر: "وان دالر!"، "تو دالر!" شونده توریستلر تاووش چیققن تمان یوگورردیلر.

اېندی بو بیرگچه کهلدیم، یخشییسی مهن هم بیرار نرسه ساتیب آلهی، دېدیم اؤزیمچه. ساچی سب-سریغ، زورغه اؤن یاشلردهگی بیر قیزگینه قۇلیده بیرته گلدان نینگ دستگیرهسی و یانیده تورگن اؤغیلچه قۇلیده اېسه آدم باشیگه اؤخشش بیرته کۆک تاش اېدی. بو کۆک تاش بیر اوزیک نینگ کۆزی بۇلسه، دېدیم اؤزیمچه. اولرگه دېدیم:

- یخشی باله جانلر، بولرنی قنچه ساته سیزلر؟

قیزچه گلدان دستگیرهسیگه قیرق لیره و اؤغیلچه اېسه کۆک

تاشیگه اؤن بېش لیره تیلهدی. مهن اېسه چنه اوریب دېدیم:

- یوق، بونچه ارزیمه یدیلر. ارزانراق بېرینگ، آلهی!

ایکلهسی خودی کته یاشلیلردېک بویوملرنی مقتشگه

باشلهدیلر: اصلا قیمت اېمس. بولرنی آته م نېچه کون ایلگری ۵-۶ متر

بېرنی کاوالب تاپکنلر.

اېندى آلماقچى بۇلگىنىمىدە، تۆشمە مەتخەسسى اورتاغىم: بولر نې تارىخى، نې دە باستانشناسلىك ارزشى بار. كېين دەدى: هر بير شرقى اۆلكەلرگە بارگىندە وضعيت شونداق اېكن. قازىشمە ايشى آلب بارىلەدىگن هر پېرنىنگ قىشلاق آدملىرى اېركك-عيال، مىدە -كتە توريستلرنى اۆرەب آلب، قۇللىرگە ايلىنگن نرسەلرنى عتيقە و تارىخى بويوم، دەب جانلرگە اوريب ساتەدىلر!

او دەدى: بو يره مس قىشلاقلىكلر اوستالىك بىلن قازىشمەدن تاپىلگن عجايب بويوملر يسهيدىلر. اوني تانىقلى و ماھر باستانشاسلر هم تانىلمەي الەنەدىلر و اصل تارىخى و عتيقە بويوملر اۆرنىگە ساتىب آلەدىلر. حتى بير سوريك قۇي كوچىگى نىنگ يونگلرني قىريب، بير نىمەلر سورتىب، قيسى دير پادشاه نىنگ موميايى جسدى، دەب بير امريكالىك توريستگە ساتكندىلر.

او، بو قىنغىر ايشلر و الدا قچىلىكلرنى بيان اېتىش چاغدە قاه- قاهلب، موزىلرچە كولردى. او دەردى: بيراق قىشلاقلىكلر يسهگن بو تقلبى بويوملر اۆلاقتيرهدىگن اېمس؛ چونكە اولر جودە هم ماھرلىكچە يسىلگن. اۆرنك اوچون باغەنىكى بالەچە كۆرستگن كۆك تاش... بونداق نرسەنى يىش آسانمس، خودى آدميزاد باشىگە اۇخشش....

کرایه قیلگن جیپ موتر بیلن گېزیشگه دوام اېتدیک. هوا جوده ایسیق اېدی... یؤل بؤیی نېچیته درخت و بیر حلقه قودوقنی کۆردیک. باریب کولنگه (سایه) آستیده طعامیمیزنی یېلیک، دېدیک. درختلر کولنگه سی آستیده بیر قیشلاقلیک چال چۆرت اوریب اۆلتیرگندی. اوسهراق (نیراق) ده بیر اېشک هم بیرده اۆلتیرگندی.

چال بیلن سالملشدیک و صحبت آچیلدی. مېن اېسه چال نینگ سۆزلىرىنى امریکالیکه ترجمه قیلردیم.

- بو توگرهك قیشلاقلریده كۆپراق نیمه اېكه دیلر؟

- هیچ نرسه... قدیملرده اېکینچیلیک یخشی اېدی. ارپه- بوغداى و باشقه دانلر اېکردیلر؛ بیراق شو قازیشمه لر باشلنگنیدن بېرى، ۲۰ ییلدن بویان قیشلاقلیکلر جوده دنگسه (تنبل) بۆلیب، هیچ نرسه اېکمه ی قۆیدیلر....

امریکالیك دېدی: خودی باشقه بیرلر دېك!

چال دن سۆره دیم: خى، اونده بو قیشلاقلیکلر رۆزگارلرینی

قنراق اۆتكزه دیلر؟

- بیر آستیدن سینیق کاسه، کۆزه و بویوملر کاولب تاپیش مود

بۆلگن پیتدن بېرى، قیشلاقلیکلر باشقه ایش قیلمه دیدیلر. هرکیم بیر

كولنگ آلب، يېرنى قازەدى. تاپكن-توتكن نرسەلرینی دە، شو تېگرەك-تاشدە سنقىب يورگن ياتلرگە ساتەدىلر.

امرىكالىك دراو دەدى: خودى باشقە يېرلردېك!

قىشلاقلىك چال دەدى: بو يېرنىنگ آدملىرى جودە خوار و توبن (ذليل، پست) لر. يورت نىنگ برچە خزىنەلرینی ياتلرگە ساتەدىلر... توپراق آستىدن ناياب ستونلر و مزارلر تاپىلدى. ایتىشلىرىچە، اولرنىنگ قىمتىنى بىلگندە اېدى، اولرنى قىمت ساتىب، بوگونكى توركىه گە تېنگ اۋتتە توركىه يىنگىدن قوریلردى! ياتلرنىنگ قىنداقلىگىنى بىلەسن مى؟ برچەسى اۋغرى... يېر آستىدن چىققن نرسەنى اۋغىرلب آلب كېتەدىلر... بو يېردن آلب كېتكن نرسەلر بىلن اۋز يورتلىرىدە اولكن شەرلر قوردىلر... ايرىملرى اېسە اۋزلىرى يېرنى كاۋلب، تاپكن-توتكنلرینی آلب كېتەدىلر. قىشلاقلىكلر تاپكن ايرىم نرسەلرنى چىنگلىرىدن آلدىلر. يعنى اولرنى الدەب، ارزىمەگن پولگە مەفت ساتىب آلدىلر....

امرىكالىك تىغىن شاشىب: خودى باشقە يېرلردېك، دەدى.

چال يەنە دەدى: توپراق آستىدە، چىقىرىلەدىگن باشقە نرسە قالمەدى. قالگن دەسەلر دە، ايشانمىنگ!... حقىقت شو، مسألەگە دولت قۇل اورگن. اېندى قىشلاقلىكلر اۋزباشىمچە كاۋالامەيدىلر.

اېندى اېسە، ياتلر يىنە اۋغىرلەسەلەر دە، دولتدن اۋغىرلەيدىلەر. دولت اۋزى
قىمت ساتسە كېرەك...

امرىكالىك يىنە دەدى: تۇغرى، خودى باشقە يەرلەردەك!
چالدىن سۆرەدەيم: اوندى قىشلاقليلەر قىسى يۇلدىن درامدى
تاپەيدىلەر؟

قىشلاقليلەر چال دەدى: بو تمانلردە آلتى بۇلك آبادليك بار.
اولر نىنگ اويىگە بارسىنگ دە، بىرار بۇلك جول و جىندە تاپالمەيسىن.
نې كاسە، نې دە كۆزە قالگىن، اويلرى بۇم-بۇش دىر.
- نېگە اېندى؟

- خوب بېللى دە، مەنە شو توريستلرگە ساتەيدىلەر. اويلردە هيچ
نرسە قالمەگىن. برچە نرسەنى عتيقەگە اۋزگرتىرىب، كېين ساتەيدىلەر.
اولر، بويوملرنى زىنگىلەپ اېسكرماق و عتيقە شىكلگە بۇلماق اوچون، بىر
مدت توپراق آستىدە كۆمىب قۇيەيدىلەر. قىشلاقليلەرنىنگ اخلاقى
بوزىلىپ كېتكىن. توناقون بىر قىرچە بالە كۆز يومىب آچكىنچە
اېشىگىم نىنگ بۇينىدەگى مونچاقلرىنى آچىب آلىب قاچدى. او،
مونچاقلرىنى توپراقدا كۆمەدى، بىر آز اېسكىرگىدن سۇنگ، عتيقە نرسە،
دېب توريستلرنىنگ جانىگە اوريپ ساتەدى... بۇيى يېتىگىن برچە قىزلر
عتيقەچى بۇلگىنلر. قۇللىرىگە بىرتە تاش توشسە دە، اونى سويكەلب،

قیریب بیر صنعت اثری یسه یدیلر... ایشک نینگ تقه (نعل) سیدن
اېسکی مدال و بلداق یسه یدیلر.
امریکالیك ینه دېدی: سیزلرگه خودی باشقه پیرلر دېک،
دېگندیم کی.

قیشلاقلیک چالگه دېدیم: سېن قنداق قیلیب رۇزگار
اؤتکره سن؟ پولنی قه پیردن تاپه سن؟ نیمه ایش قیله سن؟

دېدی: مېن ایشک آلدی- ساتدی قیله من!

بو سۇزنی ایتیش چاغده قودوقدن سوو چیقاریب، سطلنی
اېشگی آلدیگه قۇیدی. اېشیک سوو ایچماقده اېدی و امریکالیك
اوپت (بیردن) اؤرنیدن توریب، ایشک قاشیگه باردی. مېن و
قیشلاقلیک چال سۇزلشماقده اېدیك.

- ایشک آلدی- ساتدی ایشی نینگ عایدی یخشی می؟

- خداگه شکر... بېش ییلدن بېری برچه رۇزگاریم نی شو
ارقه لی کېچیره من. تېنگریگه بیحد شکرلر.

- اؤرنک اوچون عایدی قنچه؟

- بېللی اېمس... ایشککه باغلیق...

- بیر ایشکنی ساتیش قنچه وقت آله دی؟

- انیق اېمس... بیرار پیت اېشک اوچ - تورت آی ساتيلمه‌ی،
قۇلیمده قاله‌دی... آیریم چاغلرده بیرکونده بېش باش اېشک ساتکنیم
هم بار...

شو چاغده امریکالیک یانیمگه کېلدی. جوده هیجانلی اېدی.
او دېدی:

- وای، وای... اېشک اوستیگه بیر بۇلک قلینچه بار،
کۆردینگ می؟

انگلیسچه سۆزلگنی اوچون، سۆزلینی قیشلاقلیک ییلمسدى.
اېشک اوستیگه بیر بۇلک لایگه بولنگن اېسکی جنده جول بار
اېدی...

دېدیم: شو افلاس جولنی ایته سن می؟

دېدی: یوق، خدایا، بو فوق‌العاده نرسه، بیر صنعت
شاهکاری... سیزلر سۆزله‌شیب تورگنیزده اېسه، مېن اونى دقت ییلن
کۆریب، تېکشیریب چیقیدیم. طرحی ده عالی؛ بویاغی ده گۆزل؛
اونگه عجایب ایش قیلینگن... هر بیر سانتیمتر مربع‌یده بیر یوز ییگیرمه
ته باغ(گره) بار. شونداق بیر نرسه بوتون دنیاده شو چاققچه
کۆریلمه‌گن. اؤرنکسيز دیر...

دېدیم: ساتیب آماقچی سیز می؟

دېدى: ھە، بىراق قىشلاقلىك جولى ساتىب آلىشىمنى بىلەمەسىن... مېن بولرنى يىخشى تانىمىن. بىر بىرىتىق چىرىگن چارىقلرى بۇلسە و اونى بىرىققە تشلەماقچى بۇلسەلر و بىر كىشى تاپىلىب اونى ساتىب آلماقچى بۇلسە دە، اۋشندە اولر: بو قيمتلى يا عتيقە نرسە بۇلسە كېرەك، دېب اۋىلب آتە-بوبەلرى نىنگ نرخىنى قۇيەدىلر. قنچەلر پول بېرسەيز دە، كۈزلرى تۈيمەيدى و نرخى كۈترە بېرەدىلر... كېل، كۈزىمىز جولگە تىكىلگىنى قىشلاقلىك سىزمەسىن.

شو چاغدە قىشلاقلىك چال دېدى: بو چىت اېللىك كىشى نىمە غود-غودلەيدى؟ نىگە فان فىنگ قىلە سىزلر...؟
دېدىم: ھىچ، بو بېرلر قنچە چىرايلى دېدى... جودە ياقىرىيدى....

قەبىرى چىرايلى؟ نېچىتە قوپە-قوروق تىپەنى ھم ياقىرىشى بارمى؟

امرىكالىك دېدى: سىزگە، ارزان آلىش نىنگ نېچىتە يۇرىغى بار دېگندىم كى. باقىنگ، حاضر اولر نىنگ بىرىدن فايدهلەنەن.
- قنداقتا؟

- قالىنچە جولى آلەمن، دېمەيمىن. اېشكىنى ساتىب آلەمن.
چونكە بو قىشلاقلىك جول قيمتىنى بىلمەيدى. اېشكىنى ساتىب آلسك

ده، جولینی هم اوستیگه قالدیره دی... کپن بیر آرز بو یپردن
اوزاقلشسک ده، قالینجه نی آلیب، ایشکنی هیده ب بیاره میز. ایندی
سیز قیشلاقلیککه، ایشگینی ساتیب آماقچی اېکنیم نی، ایتینگ...
قیشلاقلیک چالگه دېدیم: سېن ایشک ساته سن، شونداق

می؟

دېدی: هه، ایشک ساته من.

- مثال اوچون شو ایشکنی نېچه ساته سن؟

- ساتیب آلوچیگه باغلیق.

- بیز ده ساتیب آلوچی بؤلسک...

کولدی و دېدی: مېن ییلن هزل قیلماقچی سیزلر، شېکیلی؟

سیزدېک جنابلر ایشک آلیب نیمه قیله سیزلر؟

- ایشینگ بؤلمه سین... بیز ساتیب آماقچیمیز. نېچه ساته

سن؟

- ساتیب آلوچیگه باغلیق، دېب ایتیم کی... سېن آله سن می

یا ده بو چېت اېللیک؟

- او ساتیب آماقچی...

- بو آدم قه پیرلیک؟

- امریکالیک.

- اوھووووو. چىت اېللىككە اۋخشەمەيدى، اۋزىمىزدن شېكىللى... بو اېشك كۆپ قرى. اونگە آيت، بو اونگە يرمەيدى.
امريكالىك دەدى: اوه، قنچە يىخسى. اونده ارزان بېرەدى...
قىشلاقلىك چالگە دەدىم: قرى بۇلسە، مىلى. ھىچقىسى
يۇق... كۈنە من، دەيدى.

- اخى بىر امريكالىككە شونداق نرسەنى ساتىش عىب كى!
كېىن اۋز يورتىگە بارىب: توركلر مېنى الەدەدىلر، دەپ يورەدى.
سۆزلىرىنى امريكالىك اۋرتاغىمگە اۋگىردىم.
او دەدى: توركىە قىشلاقلىكلرى جودە سادە و تۇغرىلر...
كۆپ يىخسى آدملىر. باشقە پېر بۇلگندە اېدى، الەقچان ساتىب
بىياردىلر. اېندى بو كىشى كۈنگىلچن آدم اېكنلر، مېن دە يىخسى پول
بېرەمن.

قىشلاقلىك قرىگە دەدىم: امريكالىك كۈنگن.
دەدى: مىلى، بىراق جناب، بو اېشك امريكاگە بېتمىسدىن
يۇلدە اۋلەدى.

اوستىگە-اوستك بونى گرگ ھم اورگن. تېرىسى كل بۇلگن.
- عزيزىم سېنگە نېمە، او اىستەيدى.

- قیزیق! ... بابا بو اېشك ساغلام اېمس و اونگه یرمه یدی.

اخی، بو قری و گرگ اورگن اېشکنی نیمه قیلهدی؟

- نېگه سؤره ی سن؟ ... سېن پولینگنی آل ... اېندی آیت

قنچه گه بېره سن؟

- مېن اوچون جوده عجیب... سینچکاو بۆلدیم. بو

امریکالیکن سؤره: یورتلریده اېشك یوق می؟ ...

امریکالیکه دېدیم: یورتیزده اېشك یوق می؟ دېب

سؤره یدی.

امریکالیك بیر آز اؤیله نیب، کپین دېدی:

- اونگه آیت: اېشك بار، بیراق بونده یی یوق...

سؤز لیرینی قیشلاقلیک قریگه ترجمه قیلدیم.

چال دېدی: اووهووو... اونده او، امریکالیك اېشکنی

یاقتیرمه یدی و تورکی اېشکلرنی یاقتیررکن ده! خوب میلی، نیمه هم

دېردیم. بیزدن ایتماق اېدی... اېشك نینگ برچه عیبلیرینی سیزلرگه

آیتدیم. بیر اېشك اوچون، بیر چپت اېللیک نینگ کؤنگلینی

سیندیریشنی ایسته مسمن... اونده ساته من....

- نېچه؟

- سیزلر اوچون اؤن مینگ...

- نيمەھە؟ تېلبە مېسن؟ اېنگ اصیل عربچە نژاد آت ایکی-اوج
مینگ لیره دیر...

- بونداق بۇلسە دە، اونده بو اېشکنی نېگە ساتیب آلەدی؟
بارسین عربچە آت ساتیب آلسین...

امریکالیك اورتاغیمگە: اؤن مینگ لیره ایستەیدی، دېدیم.
او دېدی: سېنگە باشدن ایتدیم، اؤزینگنی ساتیب آلووچی
كۆرستسنگ دە، بولر شونداق بۇلە دیلر. اؤزلریچە، بو قیمتلی نرسە،
دېب اویله دیدیلر و نرخینی آشیره دیلر. مېن بو اېشکنی آلماق اوچون
اؤن مینگ لیره بېرىشگە تیارمن؛ بیراق شونچە ایتکیم بۇلسین. شو
ایتکن نرخىگە آلەمن. او پیت اېلیك مینگ لیره ایستەیدی. شو اوچون
یخشی چنە اورماغیمیز کبرەك....

قیشلاقلیك چالگە دېدیم: چین سۆزلە، بو اېشکنی قنچە
ساتیب آلگن سن؟

او دېدی: یالغان مېنىگ ایشیمده یۇق. کۆر، حاضر طهارتیم
بار. سېنگە یالغان ایتمەیمن... مېن بو اېشک نینگ تېرىسى دن چاروق
تیکماق اوچون بېش لیره ساتیب آلگنمن. شو اېرتە-ایندین اۇلسە،
تېریلب، اوندن چاروق تیکەمن... باشقە نرسەگە دە یرەمس...

- ای بابا، بیر آزار انصافلی بؤل... قنفاق قیلیب بېش لیره ساتیب

آلگن اېشکنی، اؤن مینگ لیره ساتماقچی سن؟

- عزیزیم، مېن کی ساتماقچی اېمس اېدیم. سیزلر ساتیب

آلماقچی بؤلدینگیز. قری دېدیم. جناب، میلی دېدی؛ گرگ اورگن

دېدیم. جناب، فرقی یوق دېدی؛ سېنگه یرمه یدی، دېدیم. تغین

ایسته دی؛ یولده اوله دی، دېدیم. ینه یخشی دېدی... قریب اونوتسم،

بو اېشک کچل هم دیر. کینگی ایاغی آقسه یدی...

- فرقی یوق!

- اونده بو اېشک نینگ، مېن بیلمه گن قنفاق دیر قیمتی بار.

چونکه نېگه بو امریکالیک بیر قری، گرگی، یره مس و آقساق اېشکنی

ساتیب آلماقچی... ینگلیش ایته من می؟ اؤن مینگدن بیر قروش هم کم

توغری کېلمس... ساتمه یمن...

امریکالیکه ایتدیم: قویراق توشمه یدی. اؤن مینگ لیره

اونگه بېره یلیک می؟...

ایکی ساعت چنه اوردیک. بیر یوله هم بو معامله نینگ

خیریدن اؤتکندېک کؤرسه تیب، یولگه توشدیک... چال سره (هیچ)

اهمیت بېرمه دی. قیتیب آلدیگه کېلدیک...

دېدی: قیتیشلریزنی بیلردیم!

دېدىم: قەيەردىن يىلردىنكە؟

- خوب بەللى دە، بىر ارزان اېشكىنى قۇلگە توشىردىنكىز.
شونداققىنە قۇيىپ يىبارمەيسىزلىركى!...

موتىر ھىداوچىسىگە، موتىرنى آلدىنراق آلىپ بارىپ، كوتىب تۇرىشىنى آيتىدىم. اېشكىنى ساتىپ آلىپ، اۋشە يېردە تشلب، موتىرگە مېنىپ كېتىسك، دېدىك.

قىسقەسى بىر قنچە چنە-چونە اورىپ، ۲۵۰۰ لىرەگە كېلىشدىك. پوللارنى سنب، قۇلىگە بېردىك. قىشلاقلىك چال ھم اېشك اوستىدن قالىنچە جولىنى آلىپ، نۇختەسىنى قۇلىمىزگە بېردى.
قوتلوق بۇلىسىن! دېدى.

كېىن دوام اېتدى: بو قىرى و گرگ اورگن اېشگىم قۇلىمدىن ارزان كېتدى. بىراق ھىچقىسى يۇق، خىرىنى كۇرىنكىز!
امرىكالىك اورتاغىم نىنگ كۇزلىرى تۇرتتە بۇلگندى و چال قۇلىدەگى قالىنچەگە كۇزى تىكىلىپ قالگندى! اېندى نىمە بۇلركن، دېدىم اۋزىمچە؟

او دېدى: بىلمسلىككە سال... كېل اېشك نىنگ نۇختەسىنى آلەيلىك و بىر آز كېتەيلىك. كېىن، مھم بۇلمەگندېك قىتەمىز و چالگە اېسە دېمىمىز: اېشك نىنگ بەلى ساوقاتىشى مېمكىن، بو ژندە جولىنى بېر

اوينىڭ اوستىگە تشلەيلىك. اما دقتلى بۇل، مقصدىمىز جول اېكىنى
چال بىلمەسەن، تەين....

اېشك نوختەسىنى آلىب، يۇلگە توشدىك. "يۇلگە
توشدىك"نى، اۋزگە سۇز تاپمەگنىم اوچون ايتىدىم... توغرىسى،
امرىكالىك ارەمدن ايتردى. مەن دە نوختەنى تارتىدىم. بىراق اېشك
اۋرىدىن اصلا سىلجىمسىدى... كۆپ قىلىگى اوچون بىر آدىم ھم
تشلالمسىدى. اۋشە ژندە قالىنچەنى چال قۇلدىن آلاسك اېدى،
اېشكىنى تشلب كېتردىك...

اۋرىب، ايتەرىب، تارتىب، زۇرغە ۲۰-۳۰ آدىم ايلگىرى
كېتكىمىزدە، توستىن چال ارەمىزدن بقىردى:

- تورىنگ، تورىنگ، اېشكىنىڭ بىر نرسەسى قالىدى...
امرىكالىك اۋرتاغىم قوۋانچىن قنات چىقىرىشىگە آز
قالگىدى. او دەدى: قالىنچەنى اۋزى كېلتىرەدى، شېكىللى...

قىشلاقلىك چال يۈگۈرە سالىب كېلىب، دەدى:
- اې بابا، قنچە فكرلىز پرىشان. تبالە (طوبلە)نىڭ قازىغىنى
اونوتىب سىزلر. امرىكا بارگندە، نوختەسىنى قەپىرگە باغلىسىزلر؟
قازىغىسىز اېشك ھم ساتىب آلىنمى؟ سادەلىگىز شونداقنىنە بېللى
دىر...

باشیده بیرته حلقه سی هم بؤلگن قازیغنی قولیدن آلدیک.
امریکالیک مینگه دبدی:

- یاللا، حاضر پیتی دیر. او قالینجه نی هم ایسته و ایتکین
پرسین... بیراق او بیلمه سین... بو ژنده افلاس جولنی هم بیر،
دبگین...

بو ایشک جوده قری، اریغ و کسل دیر... حیوان ساوقاته دی.
سپن بیر ژنده جول اوستیگه تشله گندینگ. جانور ساوقاته سین،
اؤشه نی بیر، بونینگ اوستیگه تشله یلیک...

چال دبدی: یوق... جولنی بیرالمه یمن... سیزلر مپندن
ایشکنی ساتیب آلدینگیز، جولنی اېمس...

- هه، ایشکنی ساتیب آلدیک... جولنی هم بېرگین، اوستیگه
تشله یلیک. جول جوده اېسکرگن و ژنده بؤلگنی اوچون هیچ نرسه گه
یره مهیدی...

- هه، اېسکرگن، افلاس، هیچ نرسه گه یره مهیدی... بیراق
سیزلرگه بیرالمه یمن...

- نېگه اېندی؟

- بېرالمه یمن جناب... بو جول آته مدن اېسده لیک دیر...
آته مگه ده آته سیدن بیتگنمیش ... قیسقه سی، آته لریم نینگ
اېسده لیگی دیر...

امریکالیکه که دېدیم: بېرمه یدی، آته مدن اېسده لیک، دیدی.
او دېدی: بو ژنده نیمه ننگه یره یدی؟ دېب سوره.
چال دن سوره دیم: اېندی بو ژنده جول و کثیف نیمه گه
یره یدی؟

چال بیردنیگه جدیلشدی: نیمه گه یره یدی، دېگنیز یعنی نیمه؟
اېندی باشقه بیر گرگ اورگن اېشک تاپیب، اوستیگه تشله یمن. قسمت
بؤلسه ده، سیزلر دېک ینه بیرار ساتیب آله دیگن تاپیلر. خدا خواهلسه
اونی هم ساته من. بو جول مېنگه خوش شانسلیک کپلتیره دی...
حالیکه قازیقنی هم سیزلرگه تېکین بېردیم. او اوچون بیرار نرسه دېدیم
می؟

- اېندی کپل، قتیق توتمه. نیچه قروش آرتیقچه هم بو ژنده
اوچون بېره میز. ژنده جولنی آلیب بو جانور اوستیگه تشله لیک،
ساوقاتمه سین...

- نېمەلەر دېيىپسەن؟ اوندە مېن اېشكىنى قىنداق ساتەي؟... بېش يىلدىن بېرى قىرى، گرگك اورگن كچل اېشكىلرنى شو ژندە جول ارقەلى ساتىب كېلگەنمەن... خوب، خىر... بارىنگك، خىرىنى كۆرىنگك... امرىكالىك سكتە قىلمەسىن، دېب قۇرقىدىم. قۇلتىغىدىن

توتىدىم. چال نېچە آدىم كېتىب، قەيتىب دېدى:

- اىستەسنىگىز، اېشكىنى تىشلنىگىز، بىكارگە زحمت چىكىمىگك و اوزاققە آلىب كېتىمىگك... اۋشندە مېن دە چرچەمەيمەن...

اېشكىنى اۋشە يىردە قۇيىپىردىك و موتر تورگن بېرگچە يەياو (پىادە) باردىك. امرىكالىك مەتخىصص اۋرتاغىم دېدى:

- اۋزگە بېرلردە بونداق اېمسدى. شونداق بىر بلا باشىمگە تۋشمەگندى... برچەسى اۋخشش. بىراق بو چل بوتونلەي باشقچە اېدى!...

موترگە مىندىك. قازىق حالى ھم قۇلىدە اېدى. تىشلەمسدى.

دېدىم: بو قازىقنى نىمە قىلماقچى سەن؟

او دېدى: اېسدەلىك صىقتىدە، تۋشمىلر كلكىسىونى اىچىدە قۇيەمەن... جودە قىمەتلى قازىق دىر... تېكىن آلدىم، اىكى يىرىم مىنگك لىرە!...

عالم و آدم آلدیده آبرویمیز کبتدی... باشقه آبرو بیزده

قالمهدی...

شونداق باشیگه اورردی و "آبرویمیز کبتدی!" دپیردی.

حلال زاده كىشى

بىر-ايكى آغىز سۆز اوشبو داستان حقيده: "حلال زاده كىشى گىپى نىنگ اوستىگه توشەدى". قويدە اوقىيدىگن نرسە، مېن حقيمدە اورتاقلرىمدن بىرى، باشقە بىر اورتاغىمگە ايتگن. " سىزىنىگ اورتاقلرىنگىز ھەم سىز حقىنگىزدە شونداق نرسەلرنى بىر-بىرلىگە ايتەدىلر. سىز اوقوۋچىلر ھەم شو نرسەلر يا شونگە اۋخشش نرسەلرنى اورتاقلرىنگىز حقيده ايتەسىزلر:

حقىنى اياق آستى قىلىش كېرەك اېمس، چىندن ھەم نازىن آدم، بىراق ... بىلمەيمەن، قنداق ايتەي...، بىر آز مغرورگە اۋخشەيدى... شونداق اېمس مى؟... غىبىتىنى قىلاتىدى، دېب اۋىلەمەگىن تەغىن...، اصلا مونداق بىر نرسە اېمس... اما نىمە ھەم قىلىش مەكەن؟... اۋزى و سېنىگ فايدهسىدن باشقەلرنىنگ ضررىگە ھەم بۇلسە، اۋتمەيدى... نىمەدن يمانىم كېلگىنىنى بىلەسن مى؟... تظاهرەن... اۋزىنى كۈنگىلچەن و اورتاغ صفتىدە كۈرستەسە؛ اۋشە كە يشىرنچە دايم اۋزىنىنگ اۋىلسە... بۇلمسە چىندن ھەم كۈنگىلچەن آدم... ھە... تۇغرى... چىندن ھەم يىخشى يازوۋچى... يازوۋلرى بىر-بىرىدن يىخشى و گۈزەل، بىراق نې فايده؟... يازگن نرسەسى نىمەدى

اۋزى؟... مسخره بازلىك خو يازووچىلىك بۆلمەيدى... هر بير مکتب بالەسى ھم شونداق الېك-چلېكلرنى... تۇقىسە... سۆزلىرىمنى يىنگىلىش توشىنمەگىن!... مېن اونى چىندىن ھم يىخشى كۆرەمن...، اصلیدە جودە نازىن آدم.

سۆزى، سۆز... سۆزىنى اياغ آستى قىلەدىگىنلردن اېمس...، قىسقىسى ايشانچلى آدم...، بىراق...، قىنداق ایتەى، بىلمەيمىن... حساب-كتابى توزوك اېمس... يانىدە اۋلتىرىب چق-چقلىش و صحبت قورىشگەگىنە يرهيدى... اما خدا قىلمەسىن، اونگە قرض بېرىب كۆرمە... پولدى آلب غىب بۆلەدى و سېن بۆلسە قۇلىنگ مىنن بېرىب، اياغىنگ مىنن چاپىب آلىشنگ كېرەك... اخى شرافت ھم يىخشى... نرسە-كو!... گل ایتىب، گل اېشىتماق اۋز اۋرنىدە، بىرىنچىدىن كىشى شرافتلى بۇلىشى كېرەك.

قۇلى آچىق آدم... اىستگىنىگچە لوطى باز... بو نقطە نظردىن تېنگى يۇق، دېسك ھم بۆلەدى... بىراق بىز و بخششى ھم حساب مىنن... سېنگە بىر دانە زىتون بېرسە بار مى، بىر قوطى زىتون ياغىنى سېندىن اۋندىرمسە يوزىمنى قرە قىل... لوطى بازلىك شو بۆلسە-دە... يۇق يە اۋىلەمە... مېن چىندىن اونى ياقىترەمن... اونى ياقىترەمگىمدە، بو سۆزلىرنى ايتىب نىمە قىلر اېدىم؟... شونداق اېمس مى؟... خسىس اېمس... پول خرجلسە... اۋرتاغى اوچون قاندىن ھم... كېچەدى... بىراق يىخشى اۋىلب كۆرسنگ، بو ايشلرنىنگ دېرلى برچەسى اۋزى نىنگ شخسى فايدەسى اوچون دىر.

يخشىلىگى گە گپ يۇق...، بولر تۇغرى... بىراق... بىلمەدەم
 دقت قىلدىنگ مى يا يۇق؟... يخشىلىگى ھم اۋزى نىنگ دردىگە گىنە
 تېگەدى، خلاص... اۋشە ھۆكىزىنگ قەسەسىنى بىلەسن-خو...
 ايتىشلىرىچە، بىر ھۆكىز بار اېكن، بېش يوز كېلو اۋت بېش لىتر
 سوت بېرر اېكن. بېرگن سوتىنى ھم تېپىب تۇكر اېكن... او دە خودى
 شو ھۆكىزگە اۋخشەيدى... ايانان، اونى ايناغمدن كۇپراق يخشى
 كۆرەمن... بىر آز قىزغىچاق- دە حىف... دېمك، سېن ھم متوجە
 اېكن-سن-دە...! جودە قىزغىچاق... اېنگ يقىن اۋرتاقلرىگە ھم
 قىزغانەدى... بىلمەدەم، مقصدىمنى توشىنەسن مى يا يۇق؟... نېگە؟...
 مېن ھم سېنىنگ منظورىنگى يخشى بىلەمن... مېن ھم جودە
 سېۋەمن... يعنى مېنىنگ چىندن يخشى كۆرەدىگن سناقلى
 كىشىلىرىمدن بىرى دىر... ايناغمدن كۆرە ھم كۇپراق يخشى كۆرەمن،
 دېسم ايشانگىن.

نېمەسىنى ياقتىرگىمنى بىلەسن مى؟... چورت گۈيلىگىدن...
 يورەگىدە بار نرسە، تىلىدە ھم بار... بىراق بو حىلەگرلىكلرى نېمە
 اوچونلىگىنى تىغىن بىلمەدەم... اۋزىگە ايتىسنگ، "نزاکت!"...
 دېدى... بىراق بو بىلن كىمنى اللەيدى؟... الداچى دىر، اۋشە يرەمس
 الداچىلردن... راستىنى سۆرەسنگ، مېن ھم دنيا دە شو بىر نرسە دىنگىنە
 نىرتلنەمن.

خدا حقى جودە يخشى كۆرەمن... اصلیدە يخشى آدمىنى
 بىرچە سېۋەدى... بو تۇغرى... بىراق... حتماً سېن ھم متوجە بۇلگن

سن... اوخپك زير بوريا... آلدینگه بولسه لى، ليگه تېگمىسدىن سېنى
مقتهيدى يو مقتهيدى، اما ارقه نكندن بولسه، خدا بيلهدى نيمه لىر نيمه لىر
تاقهدى... اونینگ بو اخلاقى چيندن ده يمان... اصلیده مېن اوشه رند
و خرابات... جوده ياقتيرمه يمن.

اونى سېن هم يخشى تانىسىن و مېن هم... چيندن ده جوده
كم اوچيره يديگن اورتاقلردن، بيرارته نینگ حقينى آياق آستى قىلگىنى
حالگچه كىشى كورمه گن... كوزيم كور بولسىن ده، يكه اوز
فايده سىنى كوزله گىنى كورگن بولسم... بيراق حيف او استماردن
يمانى كېلهدى... يلغوز اورتاقلريگه گينه شونداق، دېب اويله مه...
شخصى منفعتى اورتده بولگنده بار مى؟ اونده او آتە سىنى هم
ايه مهيدى... يوق... تغي ن اونینگ يمانلىكلرينى ايتايدى، دېب
اويله مه گىن... هيچ قچان.

شونى ده ايتماقچى من، او چيندن ده شرفلى بير كىشى...
چيندن ده شريف بير انسان... بيراق... قره... اوزى هم كېلىب
قالدى... به به به... قربانيز بولهى... قه پيرده سىز؟ هيچ كورنمه يسىز؟
منه شو حاضر بير ساعتدن بېرى "ذكر خىريز اېدى... "حلال زاده آدم
اوز گىنى اوستيگه توشه دى"، دېب ايتگنلىرى بې چيز اېمس اېكن ده!

يوتىش (موفقىت) يۇللىرى

برادر، بونداق گپلرنى كېرەكى يۇق... مردم فقط ايتلىش، كوشش و مىنگ خيل زحمت و جان اورماق ارقلەلى پول تاپەدىلر.
انسان كوشش و ايتلىش بيلن پولدار بۇلمەيدى، دەپ كيم ايتەدى؟ برادر، مونداق گپلر قديمگىلرنىكى.

موفقىت رمزى ايشده خلاصه بۇلەدى. بير شهرلى ايشچن عايلەنىنگ تورموشىنى شرحلب، بو نرسەنىنگ تۇغرىلىگىنى اثباتلەماقچى من.

خلق الله نىنگ يۇلاوچىلىگى اوچون "بادىتو" عايلەسى اېنگ يىخسى اولگو و اۋرنىك بۇلالەدى. مېن "بادىتو" عايلەسى بيلن تانىشوو و ارتباطىم بارلىگى اوچون او عايلەنىنگ سر-اسرارىنى ارئە قىلىشگە موفق بۇلگن من. عكس حالده، سىزلردن هېچ بير كىشى اوشبو خاندان نىنگ موفقىت رمزى بيلن تانىشىش افتخارىنى نصيب بۇلامس اېدى.
"بادىتو" عايلە و طائفەسى توركىەنىنگ اېنگ بويوك عايلەلريدن دىر. مملكت ايشلرى نىنگ بىرىك بير قسمى بولرنىنگ انحصارىدە دىر. بو عايلە نىنگ كلەگندەلرى قويدەگىلردن عبارت:
* "سليمان بادىتو"، "يوسف بادىتو" نىنگ آقازادەسى دىر،

* "یوسف بادیتو"، "مارکو بادیتو" نینگ جینی،
* "مارکو بادیتو"، "یالکو بادیتو" نینگ اَبه سی (عمکیسی)،
* "یالکو بادیتو"، "مردفای بادیتو" نینگ اینی-آغه سی،
* "مرفای بادیتو"، "میشل بادیتو" نینگ کییاوی،
* "میشل بادیتو"، "معز بادیتو" نینگ قه بین آته سی دیر،
* و هکذا....

کبچره سیز، بوندق بیلن بو عایله نینگ رازینی آشکار
قیلالمه یمن. یخشیزی شو که، بیر تیلی بخاری نینگ ایشلب چیقاریش
و ساتیش جریانی سیزلرگه ايسلس بیلن اوشبو بویوک رازینی سیزلرگه
ساده و عام فهم قیلیب، ایتدی.

شو حاضر بیز "استقلال" بویوک یؤلیده گی اوی اسباب-انجام
ساته دیگن بیر مغازه قرشی سیده توریب بیز. کؤزیمیز بیلن مغازه
ویترینلری ارقه سیده گی تورلی تیلی بخاریلرنی تماشای قیلیب توریب بیز.
بو بخاریلر تورلی شکل و مختلف رنگلرده مغازه ده تهریلیب قویلیگن.

- سبن قیسی تور بخارینی یاقتیره سن؟
- اؤشه کریمی رنگلیسی ... نظریمده یخشی، بیراق جوده
قیمت ... بیله سن می؟ ۲۱۲۰ لیره کؤپ کته پول!
- یخشیزی قیمتی ۸۵۴ لیره لی منه بو بخارینی تنله یلیک.
- هه، بو هر نقطه نظر دن قولدی و یخشی.

هه، بو "بادیتو" عایله سینینگ قنناق قیلیب پول تاپیشینی شرحلشده یپترلی. اوندن سونگ، اوشبو عایله نینگ قنناق محتکش و ایشچن لیگینی بیلیب آله سیز. بو عایله بو زمان نینگ دنگسه، بیکاره و ادعالی مردم اوچون یخشی اؤرنک دیر.

"اسحق بادیتو" "عربلر مسجدی" و پنجشنبه بازار "یولی نینگ اؤرته سیده بیر گدامی بار. اؤزینگیز هم حالیکچه اونى کورگن بولسنگیز کبرهک. یورگن برچه آدملر و دلaller هرکون کوچه-کؤیلرده یوریب، میده-چویده تمیرلرنی بیغیب یا ساتیب آلیب، کپچقورون ابلتیب "اسحق بادیتو" گه ساته دیلر. "اسحق بادیتو" جنابلری نینگ لطفی طفیلی بو یولدن کؤیگینه آدملر نان تاپیب گذران قیلیب یورگنلر.

- بو میده-چویده تشلندیقلر بخاریگه نیمه ربطی بار؟
یخشیسی تیلی بخاری موضوع سیگه باره یلیک.

- شاشمه، دردینگی قرارلیک مینن ییگین. صبر قیلسنگ
برچه نرسه نی توشینتیره من.

- هه، "اسحق بادیتو" شو میده-چویده لر نینگ بیر کیلوسینی ۱۲ قروش ساتیب آلیب، اونى "عزیز بادیتو" گه ساته دی. او اؤز نوبتیده بو نرسه لر نینگ یوزینی کورمسدن، ایشی صادرات بؤلگن "فردی بادیتو" گه تیلفون ارقه لی ساته دی. "فردی بادیتو" هم جنسلرنی کیلوسی ۱۷ قروشدن انگلستان تبعه سی بؤلگن "زاک بادیتو" گه ساته دی.

"عزیز بادیتو" و "فردی بادیتو" لر نینگ خدمتلى طفیلی گدامدار، جوالی، ترازودار، حسابچی، تاپیست کبی کؤپلر آدملر نان

یېدیلر. قاله بېرسه، کۆپ ارز (خارجی پول) مملکتگه کېلهدی. بو
اؤزی کته بیر خدمت، البته!

چیندن هم انگلستان تبعهسی بؤلگن بیر چپت اېللیک "ژاک
بادیتو" ارزیمهگن بو میده-چویده تشلندیقلرنی ساتیب آلیب نیمه
قیلهدی؟

"ژاک" سینیق-پچق حللیلر و اېسکی-توسکی تېمیرلرنی
کیلوسی ۲۰ قروش اېهسی "دیوید بادیتو"گه ساتهدی. اونینگ
کارخانهسی بار. "دیوید بادیتو" اولرنی آهن چادر و سیخلرگه تبدیل
قیلیب، کیلوسی ۲۰۰ قروش بخاری سازلیک فابریکهسی بؤلگن "آدم
بادیتو"گه ساتهدی. بو فابریکهده آهن چادر و سیملردن بخاری
یسهلیب، چیرایلی بؤلگنندن سؤنگ بازارگه چیقهریلهدی.

اېندی استانبولگه باره میز.

"یوسف بادیتو و ایناغه لر" شرکتی استانبولده جوده هم مشهور.
مغازه نینگ اېشیگی اوستیگه شونداق یازیلگن:

"آدم بادیتو و ایناغه لر شرکتی"، تیلی بخاریلرنینگ انحصاری
نماینده لیگی

کؤتره (عمده) و چکنه (پرچون) ساتیلهدی

"یوسف بادیتو و ایناغه لر شرکتی" بخاریلرنی چیرایلی
کاتالوگری بیلن انحصاری یؤسینده اؤلکه گه وارد قیلهدی. مثال اوچون
منه اؤشه ۸۵۶ لیره لیک بخارینی ۸۶ لیره گه تجارتی نرخده تورکیه گه

وارد قىلەدى. "يوسف بادىتو" ۲۴% ساتىش حقى و ۲۹% نامىندەلىك حقىنى اصل قىمىتى اوستىگە قۇيىپ، اونى ۱۰۲ لىرەگە اينىسى "ابراھىم بادىتو"گە بېرەدى.

"ابراھىم بادىتو" ھم ۲۰% رىسمى فايدەنى اوستىگە قۇيىپ، ساتىش جوازىنى "حىشم بادىتو"گە اۆتكەزدى. يعنى ھر بخارى ۱۲۲ لىرە و ۲ قروش. شونىنگدېك، "حىشم بادىتو" ھم بازار توسەسى اوچون "احمد تورك اۋغلو" بىلەن بىرگە بىر شىركەت قورگەن. "بىر بانكى" نىنگ برچە ۵۰% سەھملىرىنى اوشبو شىركەت اختارىدە، البتە.

احمدخان بانكىدەن ۸% بەرە بىلەن پول كرىدەت آلدەدى. بو بەرەلرنى ھم بخارىلەر قىمىتى اوستىگە قۇيەدى. ھالى ھىچ نرسە بۆلمەي توريپ، بخارىلەرنىنگ قىمىتى ۱۳۴ لىرە و ۳۴ قروشگە يېتەدى! "حىشم" بخارىلەرنى اۋز آتىگە ابراھىم دىن آلگەن اېدى. لىذا بو قتله "احمد تورك اۋغلو" اۋز آتىگە بانكىلەردىن ۸% بەرە بىلەن كرىدەت آلدەدى. ھىچ گپ بۆلمىسەن بو ۸% بەرەنى ھم بخارىلەر قىمىتىگە قۇشەدى. اېندى بخارىلەرنىنگ نىرخى ۱۴۵ لىرە و ۲۰ قروش دىر. بو شىركەت ۲۰% تىجارەت فايدەسىنى ھم بخارىلەر نىرخىگە قۇشىپ، قىمىتىنى ۱۷۴ لىرە و ۳۴ قروشگە يېتكەزدى. "احمد تورك اۋغلو" كۆترە ساتوۋچى بۆلگىلىگى اوچون برچە جىنسلەرنى "مىخائىل بادىتو"گە ساتەدى. بو مەاملەلەرنىنگ دىپىرلى برچەسى ھازىرگىچە كاغذ يوزىدە بۆلگەن و بخارىلەر ھالى انگلىستاندىن قىمىرلەگنى يۇق!

اڭه جان، تيريكليك نينگ اېنگ يېخى نرسه سى تېر توكيب،
سعى و ايتتيليش ارقللى بير لقمه حلال و شرافتمدانه نان تاپيش دير.
منه كۆره سن!

آتلىرى يوقاريدە توتىلگن كيشىلر نينگ محنت و تېر توكيشلىرى
نتىجە سىدە ھەر بخارى نينگ نرخی ھالى انگلستاندىن قىمىرلەمسدن ۱۷۴
ليره و ۳۴ قروشگە يېتىدى. دلاللر بو معاملەدن قنچە پولگە اېگە
بۇلگىنىنى اۋزىنىگ اۋىلەگىن.

"سليمان باديتو حمل و نقل شركتى" بخارى نينگ نرخیگە
كۆرە ۴۰% پول آلەدى و اولرنى لىندىن گمرک گچە كېلتىرىپ بېرەدى.
حاضر بخارى نينگ نرخی ۲۵۸ ليره و ۴۸ قروش بۇلگن.

"ميخائيل باديتو" گمرک ايشلىرى اوچون كىمىشنىنى آليب،
جىنسلرنى "پاس باديتو"گە بېرەدى. اوشبو حرمتلى و انساناۋرتاغ عايله
نينگ سعى و محنتى طفىلى كۆپگىنە آدملىرىنىگ تورموشى تامينلەدى.

اېندى گمركدە بخارىلرگە ۳۲% واردات محصولى قۇيىلەدى.
بو درەكدن دولت خزانەسىگە ھم كتە مبلغ بارىپ توشەدى. بو بير
قانون دير، البته. جىنسلر نينگ قۇلمە-قۇل بۇلگىنى طفىلى خلق الله گە
ايش تاپىلىپ، دولت ھم بېرەدن بى نصيب قالمەيدى. چونكە دولت
يلغوز بخارىلردن اېمس، بلكە "باديتو"لردن ھم ماليات اوندىرەدى. بو
يۇسىندە دولتگە كۆپ فايده تېگەدى. بنابرىن، بقىرەمىز: يشە سىن
اۋلكە!

گمرک گداملریده هر بیر بخاری نینگ نرخى ٢٩٢ لیره و ٣٦ قروشگه بیتگن. او بیرده "پاس بادیتو" ٢٠% فایده اوستیگه قویب، اولرنی "میشل بادیتو" گه ساته دی. ایندی بخاری نینگ تجارت نرخى ٣٥٠ لیره و ٨٤/٥ قروشگه بیتگن. بو نرخ فیکس بولیب، هیچ قنفاق تخفیف بولالمهیدی. بخاری یازنینگ اداغیگچه گدامده قاله دی. ٦% گدام کرایه سی هم گمرک حسابیگه آینه دی و هر بخاری نینگ قیمتی ٣٨٢ لیره و ٣٥ قروش بوله دی.

ساووق فصلی باشلەنیب "میشل بادیتو" جنسلرنی گمرک گدامیدن چیرماقچی بوله دی.

"بادیتو" لر عایله سینینگ اؤزی جنسلرنی هیچ کۆرمهیدی. اولر حتی پوللرنی هم کۆرمهیدی. چون چک و حواله لر شکلیده بانک حسابلریگه باره دی. فقط سنه له دی و حسابچیلر هم رقم لرنی سنهیدی. بانک خادملری هم "بادیتو" لر اؤرنیگه سنهیدی. امانت صندوق لریده تهریب قویه دیلر. "بادیتو" لر اوشبو اوچینچی قول ایشلر اوچون کچه یو کوندوز ایشلهیدی. بیچاره لر تینیم سیز، کچه یو کوندوز تهر تۆکه دیلر!

، هه

"مردفای بادیتو" جنسلرنی کۆرمسدن و حتی رنگی و شمایلینی بیلمسدن اوستیگه ٢٠% فایده قویب "فدای بادیتو" گه ساته دی. او هم جنسلرنی سینگیلسی گه بره دی. قیسقه سی، بخاریلر نچه کیشیگه

قۇلمە-قۇل بۇلىب، نھايت قىمتى ۷۵۰ لىرە و ۲۲ قروشگە يېتەدى. بىراق بو حالى ايش نىنگ باشلەنىشى! بىز قرشى سىگە تورگن شو مغازە "بادىتو"لرنىنگ نماينده ليگيدن بىرى.

- بلاخرە بخاريلرنىنگ قىسى بىرىدن خوشىنگ كېلدى؟

- قىزىلى قنداق دىر؟

- قىزىلى جوده هم چىرايلى اېكن. قىمتى هم باشقەلرگە

كۆرە ارزانراق. اصلیده بو بخاريلرنىنگ ارزشى مقابلیده ۷۵۶ لىرە و ۶۲

قروش نىمه دېگن نرسە دى، اۋزى؟

- ياللة بار، تېز ساتىب آلگىن. شىرىنىمىزنى اونوتمه، تىغىن!

اېرتە اقشام مهمانىنگ من. مبارک بۇلسىن، بخارى!

هوش نابغەسى

دیدارینىڭگە جودە مشتاقلىرى... سېنى ھرقىنداق قىلىپ كۆرىشگە
كۆنىڭلىرى اىستەيدى، دەدى.

نیمە گە... مېن خو اولردى تانىمەيمەن، دەدیم.

- خو بۇلىبتى... اخىر سېنى قىچەلەر مۇقتەگىمىزدى
بىلمەيسن... اينىقسە ھوشىنىڭ كۆپلىگى حقىدە جودە كۆپ نرسەلەر
ايتدىك... "ھوشلى" بۇلىشنى كىم ھەم ياقتىرمەيدى دەيسن؟... اينىقسە
اېل ارەسىدە اوشبو صفت بىلەن دانىڭ ترەتیشنى كىم نىنىڭ كۆنگىلى
اىستەمەيدى؟...

خودى بىر دوررى غۇر سېسلى كىشىدن بىرار آھنىڭ كويلشنى
ايسەگندېك، اعتنا قىلمەدیم... بىلسىڭىز اگر، كۆپ آغىر-يېنىگىللىك،
ھە يا يۇق و ناز و ادالەر قىلدیم... نھايت التماسىگە كۆندیم. اۇزاقدن
مېنىڭ فوق العادە ھوش و ذكاوتىمگە مشتاق بۇلگىلرنىڭ كۆزلىرىنى

مبارك جالم بيلن آيدىنلشتيرماق اوچون اورتاغيم بيرگه باريشگه قرار قىلدىم.

كيريپ بارگنيمده، خودى بير فوق العاده موجود اولرگه نازل بؤلگندېك اېدى- باشيدن اياغى تيرناغلىرى نينگ اوچيگچه چك- چك هوش و معرفت تامه ديگن بير موجود- تعجب و تحسinden توله كوزلر و سينچكاو قره شلر بيلن مېنگه باقر اېدىلر. بيچاره مېن، تخته نينگ آلدېگه باريب جواب بېره ديگن هيچ نرسه نى بيلمه يديگن دنگسه (تنبل) و شوخ اؤقووچى گه اؤخشب، مخصمه گه توشيب قالگن اېدىم.

عايله نينگ آتەسى: مرحمت جناب... بنده و عايله م نينگ هر بير عضوى سيز جناب عاليلرى نينگ على درجه لى هموش و ذكاوتينگيز شيفتهسى و فريفته سيميز... دېدى.

قنچه ليك عجلنگن ليگيمنى اؤزىنيگيز حدس اؤره سيز، البته.

"خو... كه... شونداق...؟" دېدىم باشله نيشده.

عايله نينگ آنەسى دېدى: "برچه اورتاغلريميز، يعنى جانبى

تانيدىگنلرى، جناب نينگ سرشار هوشلرى حقيده..."

عين شو چاغده، هيجان شدتيدن نيمه قىلرني بيلمەى، دايم

قؤللرني بير بيرىگه آوقه لب تورگن عايله نينگ ياش قيزى دېدى: "بو

بەرگە تشرىف كېلتىرىشىزنى اېشىتگن بىر عدە اۋرتاغلرېم اېشىتېب، اۋتە اشتىاق بىلن خدەمتىز شرفىاب بۇلىشنى اىستەيدىلر.

شوندە برچە مېزبانلر و مھمانلر، خودى حيوانت باغىدەى عجايب الخلقە نادر حيواننى كۇرگنلرېدېك، تېگرەگىمنى اورەب آلدىلر. اېندى مېن نېمە قىلىشىم كېرەك اېدى؟... بولرېنىگ قولايگە، مېنى خارق العادە بىر موجود و فوق العادە هوشلى دىب يىخى بوڧلەگن اېدىلر. قۇرقىنگە توشگن اېدىم... اعلانلر مۇسسەلرى ارقلەى تاريخى اۋتگن فاسد جنسلر تانىتىلگنى سىنگرى، يوزىم يلتىراق، اىچىم قلتىراق چىقىب، رسوا و مسخرە بۇلىشدن چۇچىب تورگن اېدىم. مقتەنىلگن كېلېن كېى بىرار دىستە گلنى سووگە بېرەيىن، دېب اىزچىل خدا-خدا دېر اېدىم.

نېمە قىلىشىمنى بىلمس اېدىم. رسوالىكدن قۇرىقىب، ايندە مسدن داىمگىدېك بىر بورچكدە بورىشىب اۋلتىرسم مىدى؟ يا او- بولرېنىگ سۇزلرېگە ارەلەشىب، آغزىمگە كېلگن اىپىك-چلپىكلرنى ايتىب، عملدە ابتكارنى قولگە آلسم يىخى مىدى؟... يا هم آغزىمدى لاشتىكىنى قاچىرىب، تورلى مزەلى فكاھىلر و لطيفەلرنى ايتىب، برچەنى كولدېرىب اىچك اوزدى قىلەى مىدى؟ يا كە بۇمسە، اۋزىمنى صولتلى و آغىر توتىب، خودى هر بىر سۇزىم مېنگە تە آلتىن تنگە گە

ارزیدیدگندېك قیلیب، دانه-دانه و آز سۆزلسم میدی؟... چاره نیمه ابدی؟... تېریلن شیب-شیتّه بؤلگن ابدیم...

هر حالده ایش، ایشدن اؤتگن ابدی، نې آرتگه قه یتیش و نې هم آلغه باریش امکانی بار ابدی. یخشیسی شو ابدی که قافیه نی بای بېرمسدن، قنفاق بؤلمه سین تاپقیرلیک و حاضر جوابلیکنی ایشگه تشله شیم کهرهک ابدی... برچه تۇغری، بیراق نېگه دیر اؤشه زهاتی مهن جوده کلپنگ و کودن بؤلپ قالب، بار آزگینه عقل و هوشیم هم باشمدن اوچیب کبتگن ابدی. حالیم شونچه لیک یمان ابدی که، حتی قؤلیمنی نیمه قیلیش یا قه پیرگه قؤیشیم نی هم بیلمس ابدیم! یوزیمنی چؤزیله یاتگندېك سېزیر ابدیم. آغزیمده تیشلریم اؤسیب، بیریکلشماقده ابدی... بیر اېشک کله سی بؤیینیم گه میندیریلگندېك تویولر ابدی...، نیمه چاره قیلشیم کهرهک ابدی؟...

جماعت نینگ برچه سی صحبت و کولیش بیلن مشغول ابدی، بیراق مهنینگ زار مانده ایکی لیم ایتنگ که بیر-بیریکه سرشدېك یاپیشگن بؤلسه؟

سناقسیز کؤپ لطیفه و چیرایلی نکته لرنی بیلر ابدیم، بیراق بدبختلیکنی قرهنگ که اولردن بیرانته سی هم اېسیمگه کېلمس ابدی.

جؤنب کپتیشیمچه، برچه لر مینگه استهزالی کولیشلریگه شک یوق اېدی.

اوی اېگه سینینگ سېسی باشیمدن چؤرتیمدی اوچیردی. او ایتدی: "خوش... جناب نینگ عقیده لری نیمه دی؟..."

برچه جیم اېدی و مېنینگ نیمه دپیشیمنی کوتیب تورگن اېدی. آغزیمنی آچیشیم بیلن، لوند-لوند معرفت آغزیمدن یاغیله دی، دېب اؤیلر اېدیلر... بیراق مېن صحبت نیمه حقده لیگینی اصلا بیلمس اېدیم. خودی اویقودن اوچیب تورگندېک، دېدیم: "مېن؟... هه... نیمه... درواقع... هه بنده هم جناب مینن هم عقده من."

کولگی نینگ توفانی برپا بؤلدى. استغفرالله!... عجب بلاگه دوچ کېلگنمن. سیچقاندېک مونداق قېقانگه توشمه گن اېدیم. هؤکیلب ییغلیشیم گه سل فالگن اېدی. باشیمدی کؤتردیم. اتاق نینگ سفیگه بیر باقدیم، کپن بیردنیگه شیطان تیلیمگه کیرگندېک، دېدیم: "حتماً بو "انکدت" تی بیله سیزلر...؟"

ای بابا... قیسی "انکدت؟...". اصلاً "انکدت" نینگ اؤزی نیمه؟ "انکدت" دېگنی اېندی نیمه بؤلدى؟ بو قنداق آغزینی کویدیره دیگن آش اېدی که اؤزیمگه پیشیردیم؟... برچه کؤزلر

آغزیمگه تیکیلدی. تغین قنفاق لعل و جواهرلر تپ-تپ آغزیمدن توشگیننی کورماقچی ابدیلر. مهن بیچاره قنچه کوچنسم هم، بیله دیگن اؤشه لطیفه لردن بیرانته سی اسیمگه کپلمس ابدی... بلاخره اغزیمدی آچیب، دپدیم: "هه... اؤشنداق بیله سیزلر... رحمتلی ملا نصرالدین بیر کونی..."

الهی تیلیم قیرقیلسه ابدی... بو ملا نصرالدین اهندی قه یپردن تیلیمگه کهدلی؟... قرهنگ که مینگلک لطیفه سیدن بیرانته سی هم اسیمگه کپلمس ابدی. مردم ایهسه مینگه تیکیلیب کوتیب تورگن ابدیلر.

"هه، بیر کون ملا نصرالدین... دپدیم.

بیهوده کوچنر ابدیم. بیرار نیمه قیله یین دهب: "هه، ملا..."
تغین لایده باتیب فالگن ایشکدبک جام قالدیم. اوی اېگه سینینگ خاتینی ملانینگ اؤرنیگه دادیمگه بیتمه گنیده!، ذره چه آبرو دېگن نرسه مینگه قالمس ابدی. خاتین ایتدی: "مرحمت. کپچکی طعام حاضر، ساوییدی."

هرچند، برچه دن کپین اوقاتخانه گه کیرماقچی ابدیم، بیراق برچه لردن ایلگری دسترخوان اوستیگه کؤکردیم. اهندی بونسی هم میلی، لیکن آغزیم نینگ یؤلینی نېگه دیر تاپالمه ی یاتگن ابدیم.

سوپ ايچر اېدىم، بىراق آغزىمدى بورچكىدن كيىملىرىم اوستىگە تۆكىلر اېدى.

آغزىمدى آچىب: خانم، قۇلىز آغرىمەسىن، چىندن هم مزەلى اوقات اېكن "اىتەمن، دېب: "حىف شونچە زحمتگە، بو خو بىر تەكە توز بۇلگن-كو!"

اوى نىنگ قىزى بشقايمگە بىر پرچە گوشت قۇيدى. مېن اېسە: "تشكر، بىترلى!" دېمەن دېب: "بو نىمەدى، بىر ذرە-كو... باشقە هم بېر... سوپ كە يمان اېدى، بوندن بشقايم دى يخشى تۇلدىرگىن" دېدىم.

اصلىدە قىسى نرسە بۇلگن اېدىم، خودى شيطان تېرىمگە كىرگندېك. نىمەيى قىلماقچى بۇلسم، اونىنگ تېسكرىسى بۇلىب چىقر اېدى.

يانىمگە تورگن يىگىتچە گە دېدىم: "آغا جان... قمار يخشى نرسە اېمس... يمان و پدر لعنت آدملىرىنگ اىشى دىر..."

يىگىتچە بىچارەنىنگ رنگ-قوتى اوچىب، ايتدى: "مېن؟... مېن؟... مېن حالىگچە نە يلغوز قطعە قۇلىمگە آلگنىم يۇق؛ بلكە اصلا قماردن نىرتىم بار."

و مېن اېسە خودى قولەى فرصت تاپگىنىمدېك، "اۋقىمەى ملا سن" دېگنلىرىنى اونگە بىر كۆرسەتىپ قۇيەيىن، دېب غۇر سېس بىلن اونگە قرشى يورش قىلىپ، دېدېم: "هە اونى آئەنگ... بارىب آتەنگىى الدە"

اېندى برچەلر متوجى اېدىلر. مېن بۇلسە خودى ايگنەسى بىر خطدە اوشلەنىپ فالگىنىدېك، هى بىر خىل چرت و پرتىلرنى تکرارلر اېدېم. يوزىمنى اوى اېگەسىگە-كە حرمتلى كىشى هم اېدى-قىلىپ:

"جناب عذر سۇرەيىم... مرحمت قىلىپ ايتىنگ-چى، قىزىنگىز چىندن هم "قىز" مىلر؟..."

بىچارە مردك بو سۇراغدن قولاغلىرىگچە قىزەرىب كېتگن اېدى، اۋتە اويالچىلىك بىلن دېدى: "حالىگچە اويلنمەگنلر..."

- "بولرگە قرەمەى، يىخشىسى سىز بو نرسەلرگە ايشانمىگ... يىخشىسى طب عدلىگە بارىنگ، اولر بىر تېكشىرىب (معاینه قىلىپ) چىقسىن!"

مهمل و بىمعنى سۇزلەياتگىنىمنى بىلىپ تورگن اېدېم. مهمل سۇزىمنى توغرىلەماقچى بۇلىپ: "حتى معاینه لرنى هفته ده بىر يۇلى تجدد قىلىنگ، چونكە قىزگىنەنىنگ كۆزلىرى بىر تورلىك كۆرىنەدى!"

كېن پذیراىلىك سالونگە باردىك، قهوه كېلتىردىلر.

آغزىم نىنگ تىناينى تارتىشگە قنچەلر اورىنىسم ھم، بىراق
قىلالىمس اېدىم!... خودى لاشتىكى قاقچىگندېك!...
اوى اېگەسىگە دەدىم: "خوب... جناب، مرحمت قىلىب
ايتىنگ-چى، جناب عاليلرى نىنگ آيلىگى قنچە دىر اۋزى؟"
- "اۋچ يوز لىرە بىر آيدە."

- "بو مھماندارچىلىك، بو اوى، بو اسباب-انجاملر، بو خاتىن
و اوچتە بالەنىنگ وضعى اوچ لىرە بىلن يورىش مەكەن اېمىس. بو پۇل
بىلن بو نرسەلرنى تيارلشنى علاجى يۇق. تۇغرى سىنى ايتىنگ، نىمە
چل قىلەسن؟"

آخخخ... چىندن ھم اگر شو پىت بىر كىشى تاپىلىب،
قولاغىم نىنگ تويىگە بىر ترسكى توشىرىب يا كوتىمگە بىر تېپىب
اويدن چىقەرىب تشلىسە، حقىمدە اېنگ كتە محبت قىلگن بۇلر اېدى.
مھمانلر بىر عمللېب صحبتى اۋزگرتىرىشگە اورىندىلر، بىراق
مەن قۇيرىمىدىم؟ تىغىن يوزىمنى اوى اېگەسىگە قىلىب: "خوب...
اېندى بو بالەلر قىنداق بۇلدى؟ نېگە ھىچ بىرى اۋزىنگگە كېتمىدىلر؟..."
دەدىم. كېيىن سرشار ھوشىمگە فرىفتە بۇلگن موجودات نىنگ اېتىگە
بىر قىيا باقدىم. بىرچە مطلق جىملىكىدە، عجايب شىفتەلىك بىلن تحسىن
آمىز مېنگە باقر اېدىلر. بىردىنگە توريب، بقىردىم:

- مېن اخماق من... مېن بېر اخماق بېشرفدن آرتيراق نرسه
اېمس من.
- اختيارينگيز، بو سۆزلرينگ كېرەگى يۇق!... بيزينگ
همەمىز عجاب حضورِ ذهن و هوشينگيز مفتونىمىز..."
- قىتە بقىردىم: "مېن شعورى يۇق بېر اېشكدن آرتىق نرسه
اېمس من."
- مهمانلر شيبىر-شيبىرگە باشلەدىلر:
- چىندن هم فوق العاده بېر شخصيت دىر!
- عجب هوش... و عجاب ذكاوت...!
- به، به... محشر... محشر-كو...!
- قرەنگلر، كۆزلرى چقنەيدى فقط!
- باشقە طاقتىم تاق بۇلدى، يوكسك بقىردىم: "مېن بېر
اېشك من... مېن بېر اېشك من...!"
- قىتە شيبىر-شيبىرلر باشلندى:
- بشريتى مسخره قىلاتىتى!...
- عجاب اۆتكىر طنز!
- عر رررر... عر رررر... عر رررر. عر. عر.

عرعر قىلىشگە باشلەدیم. خودى اېشکلردېك سكرەب،
جفتك آتیب، تۆرت اياق بۇلىب كوچه تمان يوكوردیم...
كوچهده حالى هم اولرنيگك شيبير-شيبيرلر قولاغيمگه
اېشيتيلر اېدى:

- هوشى فوق العاده!

- چيندن هم عجيب!

- مېن عمريمده شونداق نابغهنى كۆرمه گن اېدیم!

- شونداق هم تۆلب تاشگن كه، بۇى-باشيدن آقيب

توريېدى!

- بونچه هوش، اونى تېلبه قىلىب قۇيمه سين، تغيين!

- بو بشريتنى مسخره قىلاتىتى!

- بشريتنى مسخره...!

- بشريتنى مس...!

- بشريتنى...!

- بشريت...!

هه...، نيمه هم قىلىب بۇلر اېدى؟... بيز آتى بيز بيلن بير نيمه

توزه لگنمىز. بو اصلنى اوزگرتيشنى هيچ هم علاجى يۇق. اگر سمان و

یوریشقه بیسم هم، اگر جفتک آتیب، عر-عر هم قیلسم، تغین فوق
العاده هوشلی آدم من. هر بیر ایشکچیلیکده بیر حکمت یشیرنگن!

بو بىلن قوتلەيمىن!

مىنگ زحمت بىلن بهاءالدين بېگ بىلن تېلفون ارقەلى باغلانغان ايدىم. بهاءالدين بېگ نىنگ سكرترى گوشكنى كۈتەرىپ، قۇنغىراق قىلگن كىشى كىملىكى و چى كارەلىكى و مقامىنى بىلماق اوچون بويورىنگ، اېشىته من دېگدن سۇنگ، اونىنگ سۇزىگە دقت بىلن قولاق توتر اېدى.

اگر او آدم خواهش و احترام بىلن گپىرسە، اونده سكرتر:
- گوشيك قولاغيزده بۇلسىن، دېب اۋزى گوشكنى قۇير اېدى. بىچارە او آدم كۆپ وقتگچە گوشككە قولاق سالىب تورب، نهايت هاريب قۇير اېدى. بو هم نېچە قتله دن بېرى گوشك قۇليده قالىب، گپيرالمسدن قالگن اېدى. ليكن بو سفر قتيق و عصبانيت بىلن گپيرماقچى اېدى و گپلىرى خواهش و احترام اېمس، بلكه محكم و آمرلرچە بۇلىشى كېرەك اېدى. او تېلفون نمره سىنى تېرىپ، كوتىب توردى:

- الو، اېشىته من.

- بهاءالدين بار مى؟

- جنابعالى لرى كىم بۇله دىلر؟

- اورتاغی من!
- لطفاً بیر دقیقه.
- نېچه دقیقه دن سؤنگ، بهاءالدین بېگ آکرلرچه سېس بیلن
- دېدی:
- الو
- بهاءالدین بېگ؟
- اؤزیم من.
- جوده خرسندمن. بلاخره سیزنی...
- کېچیرینگ، جنابنی تانیمه دیم.
- خواهش قیله من، قنفاق قیلیب قدیمگی اورتاغینگیزنی
- اونوتیب سیز؟
- سېسی نگیز تانیش، بیراق اداری ایشلر اعصابیمنی بوزکن.
- بیر آز اؤیلنگ، مېن صنفدایشیز اېدیم.
- کل رضا میسن؟
- یاغ ای، کل رضا اېمس من. او بوگون مملکت ایشلری بیلن
- بند و بونداق ایشلرگه وقتی هم یوق.
- تغین کنعان بی بؤمه سنگ؟
- یاغ ای، کنعان بی یتتی کون آلدین بیر آلیک کورس
- اوچون اروپاگه کپتکن و حالیکچه قیتمه گن.
- هه، بیلدیم حتماً حسن معرکه چی سن.

- تۇغرى... تاپدىنگ، اۋزىم من. اېندى بىلدىم كە باشقەلرنىنگ بەھالدىنى نىنگ كەسى بار، لىكن مىھسى ياغ دېگنلىرى نىنگلىش اېكن. خوب، چىندن هم اگر متفكر بۇلمەگىنگدە، جامعه مىزدە وزير بۇلمس اېدىنگ.

- لطف قىلەسىز.

- تعاريف و تشرىفاتى بىر ياققە قۇى. مېن سېن مېنن بىرآز اۋزىكى لىكچەسىگە و رىقلرچە صحبت قىلماقچى من.

- لىكن باشىم جودە بېر و بار، نېگە بىرقتلە آلدىمگە كېلمەسى سن؟

- بەھالدىن جان، سېن كە مېنى يىخشى تانىسن. نىنگلىش (ئاتۇغرى) توشىنمەگىن حتى اگر آتەم هم بىران مقامگە اېگە بۇلسە، تېز تېز بارىب كۇرالمەيمىن. خصوصاً بىران اىشتى خواهش قىلگىنمىدە، جودە هم خجالت چېكە من. نىمە قىلەى اۋز قۇلىمگە اېمس دە، عادتىم شونداق.

- ياغ اې بابا، بوندق فكر قىلمە.

- آخر سىزگە اۋخشەگن كىشىلر مملكت اىشلىرى بىلن كۆپ بندلر. بوندن تشقرى، قىمتلى وقتىنگىزنى آلىشنى اىستەمەيمىن. بونى بىلە سن مى نىمە اوچون؟

- قنداقتا؟

- مېن سېنگە اۋخشش بىر مھم آدم بىلن گېلەشىب اۋلتىرگن چاغدە، فكرى باشقە تمان كېتىب، مملكت اىشلىرى اېسىدن چىقىب

اونده بونینگ ضررینی بو ملت ترته دی. لیکن همه هم مېندېک
اویله مهیدی. اولرینینگ بیران قوم-قرینداشی اگر بیر منصبگه یتسه
بارمی، دراو تیلفوندی آلیب حال-احوال سؤرهش بهانه سیگه مینگ
ایشتی بجریلیشینی اوندن ایسته دیدیلر.

- یاغ ای جانیم، مونچه هم اوزینگگه قتیق آلمه گین.
- یاغ، چیندن هم توغری ایته من. بونداق آدم لر تیلفون
ارقه لی مزاحمتدن تشقری، قوتلاو و تبریک بیاملردی جریده و
روزنامه لرده چاپ اېته دیلر. کپن اونی کؤرسه تیب، سېنگه اؤخشش
مهم آدم لردی قیمتلی وقتینی آله دیلر. ینگى وکیل بؤلگنینگ اېسینگه
می؟

- هه، بیراق نېگه اؤشه پیت مېنگه بیر باش اورمه دینگ؟
- بیله سن می؟ اگر اؤشه پیت قاشینگگه کېلسم اېدی، اېندی
وکیل بؤلدیم تاپیلیب کېلدینگ، دېر اېدینگ.

- یاغ ای، بو سؤزلردی نېگه ایته سن!
- یاغ، بونی چورت یوزینگگه ایته من. مېندن بیلسنگ،
هرکیم بیرار ایش اوچون قاشینگگه کېلسه، دراو دفترینگدن چیه ریب
بیبار. حتی که مېن اوزیم هم بؤلسم! وقتینگدی قیمتى جوده کؤپ.
سېن مملکت ایشلریگه یتیشماغینگ کېرک. مېن هم اؤشه کونلر
خدمتینگگه کېلماقچی اېدیم. لیکن کؤنگلینگگه بیرار یمان فکر
قیمتھ سین تغین، دېب اویله دیم. لیکن اوکون تمام قد چیرایلی
عکسینگدی قیسی دیر اخبارده کؤریب، اېندی باریب کؤرمه سم

- بۆلمەيدى، دەيدىم. اخىر سېن اېندى بو يورتتى تانىلگن بويوك
شخصىتلريدن بۆلگن سن-كو. ساغ بۆلگين!
- كۆپدن-كۆپ تشكر، لطف قىلەسىز.
- ياغ، يىز جناب باش وزيردن سىزدېك شايسته فرزندنى بو
مقامده تعينلەگنى اوچون تشكر قىلىشىمىز كېرەك.
- مېن حضورلريگە بارىب سېنى قوتلەماقچى اېدىم. ليكن
بوكونلر جوده مشغول بۆلېب، باشىم ايشدن چىقمەيدى.
- چىندن هم كه يشەگين. مېن هم ديدارينگگە جوده هم
مشتاق من.
- انشاءالله كېين خدمتىنگە بارە من، ليكن مېنى كېچىر،
جسارت قىلە من. بىر توصيه قىلماقچى اېدىم.
- خواهش قىلە من، بويورينگ!
- بىرىنچىدن هر بىر اىشتى قىلماقچى بۆلسنك، هرتمانينى
يخشىلېب اۋىلەگين. يخشى-يمانينى حسابگە آلگين. عكس حالده
كېين سېنگە دردسر تاپتىرمەسىن.
- بو درەكدن خيالىنگك جمع بۆلسين. چونكه بو چوكيگە
مېنى قۇيگن كيشىلر، اۋزلىرى مېنى سقلەى آلەدىلر!
- هر حالده سىزدى اوشبو وظيفەگە تعينلەنشىنگىزدى
بىرىنچىدن جناب باش وزير حضورلريگە تبرىكلب، كېين سىزدى
خدمتىنگىزگە تبرىك عرض اېتە من.

- تشکر، سۆز لرینگیزنی باش وزیر جنابلری خدمتیگه یبتکزه من.
- اېسیمدن چیقمه گونچه سیزدن بیر خواهشیم بار اېدی.
- بویورینگ! -
- سېن مېنینگ قه یین بېکه م نی تانیسن؟
- هه، نېگه اېندی؟
- اگر اېسینگده بۆلسه، اؤتگن ییلی اونگه بیر حادثه یوز بېردی.
- یاغ، هیچ نرسه اېسیمگه کېلمه یدی. نیمه، تصادف قیلگن اېدی می؟
- یاغ ای، بیر سېوگی ماجراسی اېدی و بلاخره اؤشه ییگیتگه اؤیلندی.
- تېنگری بختلی قیلسین!
- جوده ممنون، بیراق...
- بیراق نیمه؟
- ییگیت ایش سیز.
- تحصیلاتی بار می؟
- سوادسیز اېمس، البته. باشلنغیچ دوری نینگ سندی بار!
- کسبی نیمه دی؟

- اگر بىر كىسەتى بىلگىنىدە اېدى، اۋزىم بىرار بېردە مقرر قىلر اېدىم. شو اوچون سىزىنىڭ ساىەنىڭىز آستىدە بىران اىش تاپسىن، دېب تىلفون قىلدىم.

- بىر-ايكى كونگچە امرىنى اويىگە بىبارەمن. اگر اىشتى باشلىشىدە اول بىران كىچىكقراق وظىفەنى بېرسىم بۇلەدى مى؟
- اۋزىڭىز بىلەسىز. ھرحالده عايله مىز شأىنى نظردە توتىڭ!

- باشقە بىرار خدمت ياغ اېدى مى؟
- رحمت بېگ ھم دردسەرگە يۇلىققن. لىكن او باشقە بىرار بىتدە قالسىن.

- او قەبېردە اىشلر اېدى؟
- او مالىە ادارەسىدە اىشلر اېدى. بىراق اونى گاۋ صندوق نىڭ پوللرىنى اۋغىرلشده عىبلدىلر.

- چندان مسألە اېمس. نېچە كوندن سۇڭك، مالىە محاسبە سى رىئىسى المشىلەدى. نىڭى رىئىسگە اىتەمن، اونگە متوجه بۇلەدى.
راستى رحمت بېگ نىڭ اوكەسى نىمە قىلەدى؟

- اونى ھم وضعى يىخشى اېمس. اگر اجازە بېرسىڭىز كېىن عايله بىكارلرى لىستىنى توزىب، سىزگە بىبارەمن. استە-سېكىن اىش بېرەسىز.

- قىين اېمس.
- فقط پۇستلرىگە بىر آز دقت قىلسىڭىز، دېمىن.

- خیالیز جمع بؤسین .
- جوده تشکر، موندن کۆپ مزاحمیز بؤلمه یمن . لیکن اېسیمدن چیقمسدن بیر عرضیم بار اېدی .
- بویورینگک !
- سیز، برچه کابینه وزیرلر و باش وزیر جنابلری نینگک
- اؤزلریگه، دولت اداره لریده واسطه بازلیکنی منع قیلگن لیکلری اوچون چین کۆنگیلدن تبریکلک، اولرگه اوزاق عمر و اولکن موفقیتلر تیله یمن !
- کۆپ تشکر .
- خواهش قیله من ، خدایارینگیز .
- خدا حافظ .

يورتداشلىرى، مقاومت قىلىنغىلار!

قدىم زىمانلاردا، بو كېنگ دىيانىنگ بىر بورچكىدە بىر يورت بار اېدى. بو يورت نىنگ تۇرت ياقىنى يم-يشىل سايلىرى، تىنىق سوولى بولاقلىرى و مصفا گۈزەل آسمانى بۇلگن آسمان اۋپر تاغلر اورەب آلگن اېدى. باشقە يورتلر كىبى اوشبو يورتدا هم انسانلردن تشقرى اۋزگە جاندارلر هم يىشرا اېدىلر. بو جاندارلر ارەسىدە سودرەلوچىلر، زهرلى حشرەلر، اورگومچكلر و غوندلرلر هم بار اېدى. بىراق بو جاندارلر خودى دىيانىنگ باشقە يىرلىرى كىبى كۆپ هم آدملر كۆزلىرگە كۆرىنمىس اېدىلر.

اوشبو يورت حكومتى باشلىغى "بىرىنچى شىخس" دېب اتەلر اېدى. بو يوكسك اۋرىن (مقام) سىلاو ارقلەلى تەيىن بۇلر اېدى. بو مقام يېتماقچى بۇلگن كىشىلر، بو اۋرىنگگە اۋزلىرىنى كاندىد قىلر اېدىلر. سىلەيدىگنلر هم اۋز سلىقە و اىستكلرىگە كۆرە، كاندىدلر ارەسىدن "بىرىنچى شىخس" نى سىلر اېدىلر. اېنگ كۆپ ردى الگن كىشى، "بىرىنچى شىخس" صفتىدە سىلەنر اېدى.

اوزاق يىللر شو يۇسىندە اۋتدى. نھايت اوشبو يورتدا كوتىلمەگن بىر واقە يوز بېردى. زهرلى سودرەلوچى و حشرەلر كون

سەيىن كۆپەيماقدە ەدىلەر. ايلانلر، كلاسلر، قيرق اياقلىلر، چيانلر و اورگومچكلر ەركونى كۆپەيىپ، حتى كوندن كونگە كتەلشيب كېتماقدا ەدىلر. ايلانلر نىنگ اوزونلىگى تېركچە و يوغانلىگى ەم بىر درختچە بۇلگن ەدى. اورگومچكلر نىنگ كتەلىگى بىر اويچە بۇلگن ەدى. حتى ينگى توغىلگن كلاسلر نىنگ بالەلرى تماساھدن يىرىك ەدى. قيرق اياقلىلر نىنگ اوزونلىگى ترن (تېمىر يۇل)چە بۇلگن ەدى. كۆرشوپلكلر نىنگ قناتلرى خىمە چە كېنگەيگن ەدى.

او يورت نىنگ بىلىملى و عقللى آدملىر بو واقە نىنگ علتىنى بىلماق اوچون كېچە يو كوندوزنى اۋزلىرگە حرام قىلىپ، ايزچىل اۋىلب يورگن ەدىلر. لىكن اولر جاندارلر نىنگ كون سەيىن يىرىكلەشيب كېتەياتگنلىك دللىنى تاپالمس ەدىلر.

مسألە يلغوز شو بېردەگىنە توگەمەگن ەدى؛ زىرا بو جاندارلر انسانلرنى چاقىب زەرلشگە و ضرر يېتكەزىشگە باشلەگن ەدىلر. بولر چاققن كىشىلر اۋلمس ەدىلر، بلكە اولر بو زەرگە معتاد بۇلىپ، بىر خوشلىك و نشئە حالتگە كېتەر ەدىلر. شونىنگ اوچون، معتاد آدم دايم اۋزىنى چيانلر، اورگومچكلر، قيرق اياقلىلر، كۆرشوپەلكلر و غوندلرگە چاقتىرىپ، زەرىنى آلر ەدى. بو آدملر ەندى اولر نىنگ زەرى سىز ىشەى آلمس ەدىلر! بولر نىنگ آغوسىگە اۋرگەنىپ قالگن كىشىلر، اونىنگ لذتىدن تۋىمس ەدىلر و ەركون كۆپراق و ىنە ەم كۆپراق اونى اىستەر ەدىلر. باشىدە ەفتە دە بىر قتله اۋزىنى آغولى موجوداتگە چاقتىرەدىگن آدملر، بارىب-بارىب ەر ايكى كوندە و بونىنگ دوامىدە

بىراز مدتدن سۇنگ، بىر كوندە نېچە يۈلە اۋزلىرىنى چاقتىرەدىگن بۇلىب
قالدىلر!

قۇرقمس و ددىل كىشىلر بو مصىتدن مردمنى قوتقرماق اوچون
چارەسىنى اىزلب تاپماققە توشدىلر. بىراق آغوگە معتاد بۇلىب، اوندن
لذتلنەيدىگن آدملر بو كىشىلرگە مانع و قرشى اېدىلر. شوباعث، او
يورت اولوسى ايكى گە بولىنگن اېدى. اولر ارەسىدە باشقە فرقلر هم بار
اېدى، البته. ليكن اولرنى اجرەتیب تورەدىگن كتە فرق شو اېدى كە:
بىرى ايلانلر و سودرەلوچىلر زهرىگە معتاد بۇلىب، اونىنگ فايدهلریدن
تمانداشلىك قىلر اېدىلر؛ ايكىنچىسى اونىنگ عكسى يا قرشى سىنى
اۋىلر اېدىلر.

ايلانلر، كۇرشوپەلكلر، اورگومچكلر، قىرق اياقلىلر و چيانلر
اۋتە تېزلىك بىلن انسانلرنى چاقىشگە دوام اېتتىردىلر. بو اوچون
هركونى معتادلرنىنگ سانى آرتىب بارىب، عكسىنچە ايكىنچى گروه
نىنگ سانى آزەيب بارر اېدى.

بىر مدت اۋتیب، بو اولوس شونچەلىك اوشبو حشرات
آغوسى گە معتاد بۇلگن اېدىلر كە، اولرنىنگ ايت-بشرەلرى، قۇل-
اياقلىرى اۋزگرماققە باشلەدى. هركونى ايلانلر زهرىگە معتاد بۇلگن
آدملر تېرىسى نىنگ بىر قسمى المشىلىب، رنگى يشىل بۇلر اېدى.
بۇىلرى اوزونراق بۇلىب، عكسىنچە باشلرى كىچىكراق بۇلردى و بىر
مدتدن سۇنگ اولر بىر واقعى ايلانگە ایلەنر اېدىلر. اېندى اولر چىن

ایلاتلردن هیچ فرقلری یوق ابدی و اولر سینگری بیرگه سودرهلیم،
باشقهلرنی چاقیب زهرلشگه باشلر ابدیلر!

ایریملرنینگ ایاق-قؤلری برماقلری و تیرناقلری یوپقه‌لشیب
مهین بؤلیم، آرتیقچه قؤل و ایاقلر چیقهریب، باره-باره کته بیر
اورگومچککه ایله‌نیب انسانلرگه یورش قیله‌باشله‌دیله. بو بیلن، بو
حیوانلر و حشرلر تماندن چاقیلگن انسانلرنینگ قانیگه اولرنینگ
آغوسی قوشیلیب، کون سهین ماهیتلری اؤزگه‌ریب ایلان،
کؤرشوپه‌لک، اورگومچک و باشقه سودرهلوچی و چاقووچی جانورگه
تبدیل بؤلر ابدیلر. بیراق اؤز انسانیلیک ماهیتلرنی سقلب قالیشگه
اینتله‌دیگن باشقه گروه مردم هر یپرده و اؤرینده بار کوچلری بیلن
شاوقینلر ابدیلر:

- وطنداشلر!... اؤزینگیزنینگ انسانی ماهیتینگیزنی اسره‌نگ،
ایلان، چیان و اورگومچککه اؤزگرمگیز!...

بیراق کیشی بو سؤزلرنی ایشیتمس ابدی.

زمان اؤتیشی بیلن، مسموم بؤلیم ماهیتلری اؤزگرنلر سان
کۆپه‌یگن ابدی. اولر هوشدار بهریب یورگن آدملر بیلن قرشیلیک
قیلیب، بقیرر ابدیلر:

- خائنلر!... پست فطرتلر!...

و اولرگه هجوم قیلر ابدیلر.

زمان اؤتیب، انسانی ماهیتلرینی سقلب قالیشده تلاشیدیگنلر بوتونله ی اقلیتده قالدیلر. بیر کون کھلیب بو یورته انسان ذاتی یوقالیشیدن تیره ب کتدیلر!

یورته "بیرینچی شخص"نی تنلش سیلاویده ایلان، چیان، اورگومچک و قیرق ایاقلیلرگه اؤزگرگنلر عمومی اخبار واسطه لری کمگی ارقلی اؤزلری نظرده توتگن کیشینی "بیرینچی شخص" مقامیگه سلب بیلر ابدیلر. او یورته بیر عده ضیالیلر هم بار ابدی. اولر چوقور اویگه چؤمیب، اؤزلریدن:

- بو باشیمیزگه توشگن قنراق بلا دیر؟

- قنراق قیلیب وطنداشلریمیزی بو بلالردن قوتقه ریب، اولرنی اسره ش ممکن؟ دېب سؤرر ابدیلر.

هر بیر متفکر اوشبو وضعیتدن قوتیلماق اوچون قنراق دیر چاره-تدبیر حقیده اویلر ابدی. بیری ایتر ابدی:

- زهرگه معتاد بؤلیب، خزنده و گزنده گه اینلگلر اېندی انسان سنلمه ییدیلر. اېندی اولرده نې انسان کورینیشی و نې هم انسان ماهیتی قالگن... شو اوچون، اولر سیلاوگه قتنه شیش حقوقیگه اېگه اېمسلر!...
- هرچند کورینیشده انسانگه اؤخشه مسه لر هم، لیکن توغیلگن چاغده انسان اېکنلر. حاضر هم اولریننگ باله لری انسان توغیله دیلر. اگر بو باله لریننگ قانیگه زهر کیرمه سه، اولر انسان بؤلیب قاله دیلر!...

یورت نینگ بعضی بیر ضیالیلری هم:

- انسانی ماهیتینی سقلب قالماق اوچون طعام نی قاشق بیلن
بېماق کپرهک!... اتو قیلنگن کیم کیمماق کپرهک!... هرکونی سقالنی
قیریب آلماق کپرهک!... دېر اېدیلهر.

بولریننگ برچهسی انسانلریننگ انسانیتی نی اسرهماق اوچون
بېترلی اېدی می؟ یورت ضیالیرلی فکریگه کپچدی: "باشقه یورتلرگه
باریش کپرهک، او یورتلرده هم ماهیت و قیلیقلری، ظاهر و باطنلری
اؤزگرگن کیشیلر بار میکن؟ اگر او بېرده هم شونداق کیشیلر بولسه، بو
مسأله بیلن قنذاق ایش توتگنلر؟ بو نرسه نینگ آلدینی قنذاق قیلیب
آلگنلر؟"

اولر وطنداشلیریگه یاردم قیلماق همده کؤرگن-کپچیرگنلری و
اؤرگننگنلرینی اولرگه انتقال بېرماق مقصدیده او یورتلرگه باریب، کۆپ
ایزلب تېکشیریب، اؤز یورتلریگه قیتگنلر. هرکیم اؤز فکر و نظیرینی
ایتگن اېدی. اولردن بعضیلری شونداق دېر اېدیلهر:

- اوی نینگ کلکینلرینی کتھراق قیله یلیک!

- اؤزگه یورتلردن بېر عده انسانلرینی اؤرنک صفتیده

کېلتیره یلیک!

- باشقه یورتلر اولوسینی یقیندن کؤریب تانیماق اوچون، بېر
عده لرنی او بېرلرگه بېساره یلیک!

حتی ایریملر:

- "هرکون اوچ یؤله سکرهش کپرهک" و "یاتاقده سؤل(چپ)

یانگه اوخلش کپرهک" دېر اېدیلهر!

بولر ارەسىدە بىر عقللى كىشى گىنە شونداق دېگن اېدى:

- مېنىڭ سۆزلىمگە قولاق سالىنڭ. مېن بو خزنەدە و گزىندەلر كۆپەيىشى نىڭ دىلىنى بىلەمن. مېن باشقە يورتلردە تحقيق قىلىپ، بو مسألەنىڭ دىلىنى تاپكىمن. بولر نىڭ اولغەيىش و كۆپەيىشىگە فايدهلى بۇلگن بىر شمال اېسماقده. شو يېل نىڭ اېسىشى نىتىجەسىدە بو حشرات و سودرەلوچىلر نىڭ بو يېردە مونچە كۆپەيگن. بنابرىن، بىز شرقدن اېسەدىگن اوشبو شمال نىڭ اېسىش آلدىنى آلىشىمىز كېرەك. باشقە يورتلردە بۇلگنىمده، بو موضوعگە متوجه بۇلدىم. تاغلى منطقەلردن جايلىشگن يورتلردە، تاغلىر اوشبو شرقى شمال اېسىشىگە تۇسوق بۇلگن. شونىڭ اوچون، او اولوس بىز يۇلىققن واقعهلردن مصئون دىرلر. عقل-ھوشىمىزنى بىغەيلىك، كېچ بۇلمەي، ايشلر ايزىدن چىقمەي توريپ، مشرق تماندن اېسىپ كېلەدىگن شمال نىڭ آلدىنى آلەيلىك. عكس حالده، برچەمىز ماھىتىمىزنى اۋزگرتىپ، سودرەلوچى و حشرەلرگە تبديل بۇلىشىمىز ممكن!

بعضىلر بو سۆزلرنى قبول قىلدىلر، بىر عده ھم ايشانمەدىلر و باشقە بىراولر ھم بو گپلرگە كولدىلر و كۆزلرنى يومگنچە، اوندىن كېچدىلر... بىراق بو سۆزلرنى قبول قىلگنلر، موضوعنى جدى توتىپ، زھرىلى اورگومچكلر، كلاسلىر و باشقە آغولى حشرەلرگە قرشى كورەشنى باشلەدىلر. حيات و ممات گە باغلىق بو كورەش جودە قانلى اېدى؛

چونکہ یورت نینگ "بیرینچی شخصی" بؤلگن کیشی کوپ (اکثریت) نینگ تمانداشی ابدی.

او یورت یاولردن حمایه له نیشی اوچون، بوتون تېگره گی قلین و یوکسک دیوارلر ییلن اوره ب آلینگن ابدی. دیوار نینگ هر تمانیده کته ایشیک بار ابدی. یورت اولوسی شرقی ایشیکنی یایماق اوچون تلاش ابدیلر، حال بو که ایشیک نینگ او یاقیده گی آدملر ایشیک یایلمسلیگی اوچون باسیم اؤتکه زر ابدیلر. ایچکرده گیلر ایچکریدن و تشقریده گیلر اېسه تشقریدن زور کپلتیریب، بو تلاشوولرده قانلر تۆکیلگن ابدی. نهایت، ایچکریده گیلر کون چیر ایشیکنی یایشگه موفق بؤلیب، باشقهلر تشقریده قالگن ابدیلر. بو فکرنی پیشنهاد قیلگن آدم "بیرینچی شخص" مقامیگه کؤته ریلگن ابدی.

او وطنداش لرینی خطاب قیلیب دېدی:

- بو ایشیکنی هیچ قچان آچمنگیزلر! مطلقا. اگر ایشیکنی بیر قتله آچسنگیز، باشقه هیچ قچان آچیلیشیگه مانع بؤلالمه ی سیزلر. اگر بو ایشیک برماغینگیز نینگ بیر بؤغینیچه هم آچیلسه، اونده ایشیک بوتونله ی آچیلهدی. بیر مدت اؤتیب، او عقللی آدم اؤله دی. باشقه آدملر اونینگ اؤرنیگه بیرین-کبتین "بیرینچی شخص" سیله نه دیلر.

او یورته هونز هم اؤتمیشلر کبی حشره لر و گزنده لر تاپیلر ابدی. بیراق کون چیر ایشیک یایقیلیگی اوچون هیچ قنراق شمال او یورتهگه اېسمس ابدی و بو جاندارلر هم معمول حالتلریدن کؤپه یمس و بیریک بؤلمس ابدیلر.

نېچە يىل اۋتېب، "بىرىنچى شىخىس" نى سېلىش اوچون اولوس ارەسىدە جنجال و يقەلىش تاپىلدى. اصلىدە كاندىدلرنىنگ ھىچ بىرى يورت اولوسى تىغىن اىلگىرگى مصىبتگە يۇلىقىب، ايلان، چيان و زەرلى حشرەلرگە ايلەنىشلىرىنى ايستەمس اېدىلر. بىراق برچە كاندىدلر سىلاونى يوتىماق اوچون كۆپ رآى آلىشنى ايستر اېدىلر. اۋشە پىت "بىرىنچى شىخىس" مقامىدە بۇلگن آدم، اگر باشقە كاندىدان اوچ رآى كۆپراق آلسم، تىغىن شو مقامگە اېگە بۇلەمن، دېب اۋىلر اېدى. او اۋزىچە اۋىلب:

- مېن بو اېشىكىنى شونچە كە اوچ كىشى كىرىب مېنگە رآى بېرسە، آچەمن، دېدى!
- او توتگن مقام اۋزىگە قالىش اوچون اۋىلەشىچە ايش توتىب، اېشىكىنى آچدى.

اونىنگ بو ايشىنى كۆرگن باشقە كاندىدلر ھم كۆپراق رآى آلماق اوچون اېشىكىنى كۆپراق آچىشگە اىنتىلدىلر. اولر اېشىك بوتولەلى آچىلمسلىگى اوچون آدملىرى ارقەلى اىچكىرىدن اېشىككە زور بېرر اېدىلر. كاندىدلرنىنگ ھر بىرى اېشىكىنى ۱۰ رآى، ۱۰۰ رآى، ۱۰۰۰ رآى، ... اوچون آچتىرىب، ايش شو درجەگە يىتدى كە، اېشىك بوتولەلى آچىلدى!

بىراق "بىرىنچى شىخىس" و باشقە كاندىدلر اېشىك نىنگ دايم آچىقلىگى نى ايستەمس اېدىلر. شو اوچون تمانداشلىرىگە اىزمە-اىز بو يىروق بېرر اېدىلر:

"مقاومت قیلینگلر، ایچکریدن زور بهرینگلر!"
ایچکری و تشقریدن مردم ایشیککه فشار کپلتیریش
نتیجه سیده، ایشیک تورمگی اوستیگه فرفره کدهی ایلنه ر ابدی.
انه اؤشه زماندن حالیکچه او یورت نینگ کون چیقیر ایشیگی
دایم ایلنماقده، بیراق "بیرینچی شخص" هم ایزچیل شاوقینله ییدی:
- وطنداش لیریم مقاومت قیلینگلر، مقاومت.... (اداغ)

برچە سوچ (گناھ) اۋزىنگدە!...

ايشدن بۇشش و ايشسىز قاليش جودھيم آغير و قين بۇلر اېكن. بىراق آدملىرىنگ گپ-سۇزلىرى و يقينلر و اورتاقلرنىنگ يورەك كويدىرىشلىرى ھەمەسەيدىن قين :

- "بەگە ايش سىز بۇلدىنگ؟ نىمە اوچون سېنى ھىدەدىلر!?"
 برچە گە واقەنىنگ سىر و پىيازىگچە ايتىشگە مجبور كىشى.
 بوندى برچەلر آدمنى گناھكار، دېب بىلگىلىرى جودە قىزىق :
 - "اگر فلان ايشتى قىلمەگىنگدە، سېنى ايشتن بۇشتمس اېدىلر."

اېنگ يمانى، آدملىر بشرەلىرىنى قىغولى كۇرسەتىب، دلسۇزلرچە قرەشلىرى دىر.

شو نرسەلردن زېرىكىب، ايشسىز بۇلىب قالگىم جريانينى ھىچكىم گە ايتمسلىككە قصد قىلدىم. چونكە اولرنىنگ ياردمى اوياغدە تورسىن، ھىچ بۇلمە گندە ملامتلى باقىشلىرى و تورلى سۇزلىرىدن قوتىلر اېدىم.

"كادى كوى" خىبانىدن شونداق بارەياتىب، ايش تاپىش و بالەلرگە نرسە آلىش اۋىي گە چۇمىلىب كېتەياتگىنمدە، بىلكەم گە بىر

قول تېگدى. مونداق قرەسم، اۋزىمىزنىڭ محمد رضا اپكن. محمد رضا نىڭ يوزى قىغولى اېدى. نې سلام و نې كلام، دراو سۈرەدى: - ايشدن هيدەلگىنىڭ دى اېشىتىب جودھىم خفە بۇلدىم! - اوندە قضيە يشيرىن قالمبتى، اپكن-دە! دېدىم يورەگىمدە. قرەسم انكار اېتىش فايدهسىز. سۇراغىگە جواب بېردىم: - مھم اېمس!

- نىمە دېسىز، نېگە مھم اېمس اپكن؟! بو كونلردە قنداق قىلىپ ايشسىز قالىش مېمكىن، اخىر؟

- يىخشىراق ايشتى كۆزلب قۇيىب من. قۇلىمدن توتىب، موزقىماق دكانى (شىرىخ دكانى) تمان باشلب:

- يور، بېرتە موز قىماق يىلىك، او يېردە قنداق بۇلىب ايشدن هيدەلگىنىڭ حقىدە قىسە قىلىپ بېر، دېدى. - ايتەدىگن گېم يۇق.

- نىمە، مېدە بالە بۇلدىنڭ مى؟ قنداق بېر نىمە بۇلمس اېمىش؟ كېل، قىسە قىل، بېر آز يىنگىل بۇلەسن. - قىسە قىلماق نىمە فايدهسى بار؟

- اۋرتاق جان قرە، بو يېردە يىنگىلشەسن. مېن سېنىڭ اۋرتاغىنىڭ اېمس من مى؟ آغىر كونلردە ياردم قىلىش بېر اۋرتاغ نىڭ بورچى دېر-كو! - لطفىنگدن تشكر.

- موزقىماق دكانىگە كىرىپ باردىك . موزقىماق كېلتىردىلەر ، اونى
 بىماققە باشلەدىك . محمد رضا دەدى :
- خوش ، ایت-چى نىمە بۇلدى ؟
 - ھېچ ... ھېچ بىر دىل و علتسىز مېنى بۇشتىلەر .
 - دىلىسىز خو بۇلمەيدى ، علتى نىمە اېدى ؟
 - مېن نىمە بىلەي ، بار اۋزلىرىدىن سۆرە !
 - بىر آز اۋىلب ، تىغىن سۆرەدى :
 - ايشىگە كېچ بارمىدىنگ ؟
 - دايم حتى يريم ساعت اېرتەراق بارردىم .
 - ايشلردە دنگسەلىك قىلمىدىنگ ؟
 - ياغ ، عكسىنچە ايشىمدن جودە ھم راضى اېدى .
 - جدولى معما حل قىلووچى كىشىدېك بىرآز چۆرت اورىپ ،
 قىتە سۆرەدى :
 - باشلىغ نىنگ ايشلرى يىخسى اېمس مېدى ؟
 - ايشلرى جودھىم زور و يىخسى اېدى و كون سەيىن يىخسى
 بۇلردى .
 - او بىرار نرسە تاپالمەگىدىن ايچ-ايچىنى يېب ، تىرناقلىرىنى چىنر
 اېدى :
 - ایت-چى ، اضافە كارلىك اىستەگن مېدىنگ ؟
 - ياغ .
 - باشلىغىنگى غىت قىلمىدىنگ ؟

- باشليغ نينگ غيبت قيلماق اوچون، قيسى بير عيب يا نقصى

ياغ اهدى!

- پول حساب-كتابلريده كم كهلدينگ مى؟

- ياغ اي، نيمه دپيسن؟ بو گپلر مطلقا ياغ.

- اونده سببى نيمه؟ اوز-اوزيدن خو بيكارگه كيشينى

هيدمه يديلر-كو!

تاخته، بلكيم حالى منگه چپ-چپ قره گينگدېك، اونگه

هم شونداق باققن دورسن؟

- شو ايشنى قيلگن دورمن!

- بيلديم، شو. خودى شونى اوزى، بيكارگه كيشينى ايشدن

هيدمه يديلر. گناه اوزينگدن اېكن. نيمه اوچون باشليغينگ يوزيگه

چپ-چپ قره دينگ، هه باشى شيشگن؟!

علتنى تاپالگن محمد رضا، بير آز تينچيدى! مېن اېسه ايشيم

بار، دېب او بيلن ساووقينه خيره شيب، موزقوماق دكانيدن چيقب

كېتديم.

محمد رضانينگ گپلرى جوده تينچيم نى بوزدى، حتى ايشدن

هيدمه لگنيمدن شونچه ناراحت بؤلمه گنديم.

سرويسده باشقه بير اورتاغيم گه اوچره ديم. مېنى كؤريب آق

حال-احوال سؤره شدى:

- آو.. و اكه، چيندن هم اېشيتگنيم توغرى مى؟

- هه، توغرى!

- حىف، نېگە سېنى ھىدەدىلەر؟
- يىلمەسم.
- بىر جنائت انگىزەسېنى كىشى قىلماقچى بۇلگن سارنوالگە
- اۇخشش بىر آز اۋىلب، سۈرەدى:
- حتماً بىرار دىلى بار. اۋز باشىگە بىراونى ھىدەمەيدىلەر-كو!
- تۇغرى، حتماً بىرار دىلى بار!!
- مبادا سېندىن باشلىققە بىرارتە شكائت-مىكائت قىلگن
- بۇلمەسېن، تىغىن!
- بلكىم.
- سېندىن كۆرە چالاقراق بىرارتەنى تاپگن بۇلسە-چى!
- بو مەكەن اېمس. مېندىن كۆرە يىخشىراق ھىچكىم
- تاپالمەيدى.
- بلكىم سېندىن كۆرە آزاراق مەاش آلەدىگن بىرارتەنى تاپگن
- دور. مېنگە قرە، باشلىغىنگ مېنى قىنداق گىپىردىنگ؟
- جودە سادە و صمىمى.
- اۋرتاغىم بلند كولىب بىبارىب:
- ھە، اېندى بىلدىم.
- نىمەنى بىلدىنگ؟
- نېگە ھىدەلگىنگ سېىنى بىلدىم. او..و باشى شىشگن،
- كىشى اۋز باشلىغى مېنى ھەم سادە و صمىمى گىپىرەدى مى؟

- قویسنگ-چی، سېن ھم عطار قوطی سیدە یاغ نرسەلرنی
تاپیب گپیره سن! مېن بیر آیدە ھم بیران یۆلە باشلیغ دی کورمس اېدیم.
کۆرگندە ھم بیلەسیگە گپیرمس اېدیم.

- اوندە دلیلی شو!! سېن باشلیغینگ مینن گپیرمس اېکن سن و
شو اوچون عصبانی بۆلیب، سېنی ھیدەگن...، برچە گناہ اوزینگدە!
شونداق قیلیب، گناھکارنی تاپگن بو اورتاغیم ھم جیم
بۆلدى!!!

بیرینچی بېکت (ایستگاه)دە توشتیم. ازانچە قینلگن اېدیم.
بیرارتەنی تاپیب گپیرگیم کپلردی... شو اوچون اورتاغیمدن بیرى نینگ
قاشیگە باردیم. قرەنگ، حالی او بیلن سلاملەشیب، کوروشمەى
توریب، سۆردى:

- اېشیتگنیم چین مى؟!

- ھە، چین. بیراق التماس دلیلینی سۆرەب اۆلتیرمەگین.

- دېمک، دلیلی جودە مھم اېکن-دە!

- سۆرەمە، دېدیم اونگە.

- ھیت کونلری، باشلیغ نی کورر میدینگ؟

- مېن ھیچ قچان باشلیغ نی کورماققە بارمسدیم. بیراق

اورتاغیم بیلن بیرآز ھزللشماق اوچون دېدیم:

- ھر ھفتە اونینگ قاشیگە بارردیم.

- اوندە گناہ اوزینگدە اېکن. کۆپ مزاحم بۆلگنینگ اوچون

ایشدن ھیدەب، شَرینگدن قوتیلماقچی بۆلیتی اېکن- چاغی!

- نىمە مزاحمت؟! بارىب سلام بېرىدۇم و بىران كار-خدمت يۇق مى؟ دېر اېدىم.
- اونده نىمە اوچون ھىدەدى؟
- كوچىك بىلە مى!
- بلكە بىرار دىلىلى بار دور.
- تېلبە بۇلىب قالىشىم گە سل قالگن اېدى. كۆپ سۇرۇشتىرىشدىن مېمە پارتىل ب كېتەى، دېدى!! اۋرنىمدن تورىب:
- سىز اخماقلىرگە نىمە؟ دېب بار تاووشىم بىلن بقىردىم.
- اېشىكىنى قىتىق اورىب يايىپ، اتاقىدن چىقىدىم.
- اۋىم تمان كېتەياتىب، يۇل بۇى تىغىن بىر تانىشىمگە اوچرە دىم. اۋزىمنى كۆرمىلىككە اورىب، باشىمنى اېگىگىنچە آدىملىرىم نى تېزلىتىردىم. اىشانىنگ، گىپىرىشگە مدارىم قالمەگن اېدى. بىراق او آدم ھم قۇيماقچى اېمس اېدى. قۇلىمدن توتىب، تاختىدى:
- ھە، اۋرتاق جان! نىمە بۇلگن سېنگە؟ جودە چۇرتى كۆرىنەسن؟ بىرار نرسە بۇلمەگن مى، مبادا؟
- اېتىم نى زورغە آچىق قىلىب كۆرسەتىشگە اىنتىلىب:
- ھىچ نرسە اېمس، دېدىم اىلجەيىب.
- ھىچ نرسە بۇلمسە، اونده نېگە مونداق خىالچن و اۋىگە چۇمگن كۆرىنەسن؟!
- اۋىگە كېتەياتگن اېدىم.

- ياغ، بىكارگه مېندن يىشيريىشگه اورينمه. ناراحتليگينگ يوز-
كوزينگدن شونداقينه بيلينب تورييتى. آل، ترتينمه ي ايت. بيران
ياردميم تهگيب قالسه، كېرهك!

- قره سم، قويماقچى اېمس. شو اوچون دېديم:

- ايشدن هيدهديلر.

- نېگه؟

- بيلمسم.

- اخير علتى نيمه اېدى؟ نيمه قىليب قويدينگ!!

باشقهلر مېنگه تاققن برچه عيب و گناهلرنى بيرمه-بير ايتديم:
كۆپ خبرينى آلرديم؛ او بيلن ساده و صميمى گپلشرديم؛ يوزيگه
چپ-چپ قورديم؛ او بيلن گپيرمسديم؛ ...

- بولرنيىنگ بيرتهسى هم اېمس. بونداق ايشلر اوچون كيشى
بيراونى ايشدن هيدهمه يدى.

اونينگ گپلريدن كولگيم قىستيب كېتدى. او خودى بير مهم
نرسه نى كشف قىلگندېك، چهرهسى آچىليب:

- ايت-چى، سېن باشلىققه هم شو كولگيلرينگدن قىلردينگ
مى؟ دېب سؤره دى هيجان بيلن.

- هه، اونينگ سؤزلىرگه هم كولرديم و حتماً شو ايشيم
اوچون مېنى ايشدن هيده گن. اېندى بيلديم!

اونىنگ جواينى كوتىب اۋلتىرمەدەيم. او ھم اوشبو كشفىدن سۈنگ، سۈزلەيدىگن باشقە گىي ياغ اېدى، چاغى... يۈلگە توشىب، تۇغرى اويگە كېلدىم.

قەيىن آغەم مېندن باتراق (تېزراق) كېلىپ، مېنى كوتىب تورگن اېدى. چىندن بونىنگ سۇراغ-جوابلىرىگە چىدەيم قالمەگن اېدى. اېشىكدن كىرمىسەن قەيتىپ، بىرار يېرگە بارىپ تونش گە تەصمىم آلدەيم. بىراق او مەلت بېرمەي، آلدەمگە يۈگۈرگنچە كېلىپ، دېدى:

- يەنە جان قىرانبىز بۇلەي، قۇلىم يېتىگىزگە، مېنگە بىرار فېكر قىلىنگ!
- نىمە بۇلىيتى؟

- شو بوگون ايشدن ھىدەلدەيم.

كتە بىر لاترى ساوورىنى (جايزەسى) ھم چىقسە، شونچەلىك حىرتلنمىس اېدەيم. چقان سۇرەدەيم:

- نېگە؟ علتى نىمە دىر؟ نىمە ايش قىلىپ قۇيدىنگ!!
- بىلمەيمەن.

- حتماً بىرار دىلىلى بار. بىكارگە كىشىنى ايشدن ھىدەمەيدىلر-كو؟
- مېن يمان ايش قىلمەگنمەن.

- ايشگە كېچ بارمىدىنگ؟
- ياغ.

- ايشىنگە دىنگسەلىك (تېللىك) قىلمىدىنگ؟
- ياغ اې.

- حال-احوالىنى سۇرەب توررمىدىنگ؟

- نېگه اېندی؟

- اونگه چپ-چپ قره مس میدینگ، مبادا؟

- یاغ ای، نیمه لر دېب یاتیب سیز؟!

- یوزیگه کولمه دینگ می؟

- ...؟

- ...؟

قه بین آغهم آغزی آچیلیب قالب، ایزچیل یوته لردی و توپیرچیغی نی یوتردی. ساچیغی (رومالی) نی چیقاریب بورینی اریتدی. اوندن سوره دیم:

- ریزیش میسن؟

- دایم شونداق من.

توستدن (ناگهان) میهم برق اورگندېک یاختی بولیب کېتدی. برچه نرسه مېنگه آیدینله شیب قالدی. هیجان ییلن اونگه ایتدیم:

- ییلدیم. نېگه هیده لگنینگدی ییلدیم. اؤزگه لرنی بیکارگه بدنام قیلیب یورمه. گناه اؤزینگده!

قه بین آغهم آغزی آچیلیب قالب، یوزیمگه تیکیلیب قالدی. او نیمه دېماقچی اېکنیم نی بیلماقچی اېدی. مېن اېسه، خودی اؤز کشفیاتی حقیده هیجانله نیب معلومات بېروچی آدمگه اؤخشب، دوام ایتدیم:

- مادامی که سېن شونچه کۆپ بورنینگنی اریتسنگ، البته که سېنی ایشدن هیده ییدیلر. برچه گناه اؤزینگده!...

بو كشفدن شونچەلىك قووانىب، يىنگىل تارتىدىم كە اۋز دردىم نى
اونوتىب يىباردىم.
هە، آدملىر اۋزگەلرنىنگ ايشى و تورموشىگە بورونلر نى سوقىب،
سىنچكاولىك قىلىب، مداخلى قىلگنلىك دىلى نى اېندى توشونىب
يىتدىم! (داغ)

اصل و نسلی تیلمچی

آخ... آخ... اوخ... "پيازت" چايخانه سیده درختلر سایه سی
آستیگه اؤلتیرگن برچه مشتریلر، بیغی تاووشی کپله یاتگن تمانگه
باشلرینی بیردن بوردیلر. او بیرده اؤزینی چادرگه یخشی محکم اؤره ب
آلگن بیر خاتین، تاووشی اوزیلمسدن ایزچیل بیغلر ابدی. بو موضوع
برچه نینگ قیغورتیردی. نرد اؤیینچیلر طاسی نینگ تق-تق سېسی
تاخته دی و قیلیان چپکیب اؤلتیرگنلر نینگ قلیانی هم قُل قُلدن قالدی.
خاتین یوره کنی سوو قیله دیگن درجه ده، جوده زارله نیب بیغلر ابدی.
نرد بازلردن بیرى باشینی تأسف ییلن قیمرله تیب، سؤرده ی:

- خانم نیمه بؤلیتی؟! ننگه بیغله یسن!؟!

باشقه مشتریلر هم جیم بؤلدیلر و خاتین نینگ زارله نیشی و
بیغی سی نینگ علتینی بیلماق اوچون باشلرینی او تمانگه بوردیلر.
خاتین نینگ قؤلی چادر نینگ آستیدن چیقیب پول تپله گنیده، برچه
نرسه بېللی بؤلدى. برچه لر او بیر عادی تیلمچی (گدای) اېکنینی
بیلدیلر. شو بیلن دراؤ یوره ک کویدی ریشلر توگه دی... طاسلر نینگ
تاووشی قیته دن چیقدی و قیلیانلر هم تغین توتون چیقهریشگه
باشله دیلر. چیندن هم کؤررلی هیچ بیر نرسه یوق ابدی ده!...

استانبول نینگ (کابل نیکینی اینقسه! - ح.ی.) تيلمچیلرینی سنش ممکن می؟ کیشی اوچره گن هر بیر تيلمچی گه یوره ک کویدرسه، اهرته دن عصرگچه ییغلب زارله نیشی کپره ک. اونده، او نې بیر میدان نرد اؤیناله دی و نې هم بیر دود قیلان چپکیش گه وقت تاپه دی.

خاتین همان بیر خیل ییغلب و یاش تۆکر ابدی: های... های...

وی ی...

خاتین نینگ بقیر-چقیری و نالشلریدن، بیر آخوند یانیکه

اؤلتیرگن کبسکه راق بیر حاجی نینگ حوصله سی پیر بؤلیب:

- واه... واه... واه عجیب نرسه... بو شیلیقین تيلمچیلر نینگ

قؤلیدن نیمه قیلشینی هم بیلمهیدی، کیشی. اورتاغیمیز بیلن بیر آز گپله شیب، چرچاغیمیزنی چیقهره لیک دېگونچه، شونداق یاقیمسيز صحنه تاپیلیب، کیشی نینگ اعصابینی بوتونله ی بوزه دی. باشقه مشتریلر هم غوت-غوتلب اعتراضگه باشلب، مسکین تيلمچی گه قره ته هریاقدن اؤتکیر کنایی و استهزالی سؤزلر یاغیله بېردی.

دېمک، بو مردم قنچه لیک رحمسيز و بغریتاش اېکن، بیر

بختسيز و المزده خاتین نی قنذاق قیلیب شونچه محروم قیله دیلر؟، دېب

اؤزینگیزچه اؤیلرسيز، البته. بیراق مېن بونداق فکرده اېمس من. کۆپ

آدملر نینگ کونگلی کمک قیلشینی ایستشگه ایشانچیم کامل، بیراق

مالی وضعلری اجازه بېرمهیدی. سقالی آیینمه گن، بوتی بؤیکمه گنیدن

رنگی کولرنک بؤلگن انه او آدم یقین که پولی یاغ؛ یا او باله سی بیلن

بیرگه تورگن، اؤته آزغین (اریغ) و رنگی اوچگن آدم نینگ پولی

بؤلگنیده، باله سیگه نچه قروش (لیره دن کیچیک تورکیه پولی) گه بیر نچیته ینغاق ساتیب آلیب بپر اهدی؛ قاله بپرسه، دایم روما لچه سی بیلن پیشانه تهریسی نی اریتیب اؤلترگن او..و سیمیز آدم، یوره گی قنچه ساووق شربت ایچکیسی ایسته یدی، بیراق پولی یاغ. چایخانه نینگ باشقه قالگن مشتری لری هم انه شونداق.

نهایت، تیلمچی خاتین ییغی-سیغی و یاش تۆکیشلر نینگ فایده سیزلیگینی پیقه دی، چاغی. شونینگ اوچون بیرآز جیمیلیکن سونگ، بپرار فکر باشیگه کبلگندپک، توستدن (ناگهان) یوکسک تاووش بیلن سؤزلشگه باشله دی:

- آخ، بو دنیا قنچه لیک وفاسیز دیر و بیز آدم لر قنچه لر غافلیمیز. جنابلر، سیزلر مهنینگ قیسی عایله دن اېکنلیگیم نی بیلگنینگیزده اهدی، مونچه لر "اؤتکیر سؤز" ایتمس اهدینگیز. شونده باشلر قیته او تمان بوریلدی و برچه لر قولقلرینی او تمان تیز قیلدیلر... خاتین دوام اهدی:

- جنابلر، مهن فلان پاشانینگ بیوه سی من (پاشا=بېگ، بای، توره... گه اؤخشش اعزازی عنوان). معلوم بؤلمه گن بیر آتنی ایتدی: عبدالرحمن، محمد یا باشقه نرسه. هه، مهن انه شونداق مقامدن شو کوی گه توشدیم... بایلیک و دولت قول نینگ کیری دپک اریتیلیب کپته دی. کپین رحمتلی پاشانینگ اویرلی، کنیز و قوللری و آلتین، کوموش و اینجو (جواهر) لردن توله صندوقلر حقیده به تفصیل معلومات بپریب، اداغده دېدی: آخ بیچاره... چیندن هم تیلمچیلیککه

مجبور بۇلگن بىر اشراف خاتىن اوچون قنچەلر قىين. هر بورچكدن بو اصل و نىسبى تىلمچىگە نىسباً كوچلى دلسوزلىك تۇلقونى كۆتەرىلدى. هميانلرنىنگ آغزىنى آچدىلر و پوللرنى جرنكلەتىب، اونىنگ آياغىگە تۆكە باشلەدىلر. بوتلرى بۇيلمەگن اۋشە اېركك يىگىرمە قروش بېردى. بالەسىگە ىنغاق آلمەگن كىشى هم اون قروش بېردى. حتى باشىدە جودە ىمان-ىشىغ سۆزلر ايتگن اۋشە حاجى هم ايتگن سۆزلرىدن پشيمان بۇلىب، نېچىتە كتە تنگە اونگە بىبارە تورىب، دېدى:

- بو عادى تىلمچى اېمىلىگى بېللى اېدى... قرەنگلر اپت- بشرەسى قنچەلر اشرافى دىر. بونداق كىشىلرگە "زخم زبان" اورىشنى تېنگرى هم ياقتىرمەيدى. نىمە بۇلسە هم كتە خانداندن اېكن و يوقارىدن قويىگە توشگنلر. اىلگرگى قىلمىشلرىدن پشيمان اېكنلىكلرى برچەنىنگ يوزىدن كۆرىنىب تورگن اېدى. تېزدە بىر مقدار پول بو آبرولى تىلمچى اوچون تۇپلندى. چايخانىچى برچە پوللرنى تۇپلېب، بىر تور علاقە و احترام بىلن پاشانىنگ بىوھسىگە باقىب، دېدى:

- مرھمت، بو پوللر سىزىنىنگ لايقىز اېمس!
حرمتلى مردمگە بىزىنىنگ فكرلشىمىز يۇسىنىنى اېندى كۆردىنگىز مى؟! برچەمىز، هېچ بىر منظور و مقصدىمىز بۇلمەسە هم، بىلىب- بىلمەى اعيان و اشرافلرنىنگ تامانداشىمىز. حتى اصل و نىسبى تىلمچىلر هم بىزگە حرمت و اعزازگە سزاوار!

پاشانینگ بیوه‌سی چایخانه‌دن چیقدی، "چله‌بجی" بازارینگه
یبتگونچه حالی هم اپت-بشیره‌سی ییغی سیره‌گن و قیغولی ابدی. بیراق
او بیرگه یبتیشگن زهاتی، کولماقچه باشله‌دی و تیلی‌نینگ تگیده
دبدی:

- بیز بیچاره‌لر اعیان و اشراف‌نینگ صدقه‌ سریدن یشه‌یمیز!!
(اداغ)

طبابت معجزەسى!

رحمتلى تاغەمدن جودە خفە من. اونى اصلا يقينلر يمدن، دېب بيلمىدېم. سېبى، او ازانچە كىنىسك (خسىس) و قتيق اېدى. اگر اۋشە "درد بیدوا" اوچرەمەگىدە، آلتىمىش يىلى اۋتېب، اونىنگ قنچە كۆپ مال-دولتى بارلىگىنى كىشى بيلمىدى. بىراق مىنگ افسوس، او اوشبو آغىر كىسلىكدن قوتىلماق اوچون برچە بايلىگى نى داکترلر اياغىگە تۆكدى و شو بىلن اونىنگ قنچەلر باى اېكنلىگى هم بېللى بۇلىب قالدى.

قىزىق، تاغە جانىم كىسلىگى نىنگ انىق يېرى، كىندىك بىلن سۇنگى يومورتقە نىنگ بىر قىرچلىك ارەلىغىدە اېدى! بىراق داکترلر كىسلىك نىنگ اصلى علتىنى تشخىص قىلماققە قادر اېمىدىلر. شخىصاً اۋزىم هېچ قچان وطنى داکترلرگە ايشانمىس اېدىم. سېبى، جهان عالملىرى مىليونلر كىلومتر اوزاقلىكدەگى فلان سيارەنىنگ برچە اىچكى و تشقى خصوصىتلىرىنى سوودېك آسانگىنە بېللى قىلە آله دىلر. بىراق بىزنىنگ داکترلىمىز بۇلسە اىكى قىرچ مسافەدەگى كىسلىك نىنگ علتى نى تشخىص قىلالمەيدىلر. چىندن هم خجالت يېرى بار!....

تاغەم ايتردى:

- قارنيم ايچيده دايم بير نېچيته ايت و موشوك (پشك) بير-
بيريني تلب ياتگندېك سېزه من. اېندى اگر بير صندوق ايچى گه نېچيته
ايت و پشك تى تشله سنگ، نيمه حال بۇلىشى نى بير اؤيله گين؟!
مېنينگ حاليم هم خودى شونداق.

تاغهم كسلليگى نى مونداق شاعرانه توصيف قىلىشى گه دليل
بار اېدى. اصليده، او بير پيتر بير ادبى مجله ده ايشلب، تورلى مقاله لر
يازيب، يشه گن اېدى-ده. عكس حالده، ايت بيل پشك اونينگ
قارنیده نيمه قیلردی! بىراق كاشكى شونداق بۇلسه اېدى؛ چونكه هيچ
بۇلمه گنده، شاروالليگ اولرنى كوچوله-موچوله بېرىب اؤلدېرىب،
بيچاره تاغهم دى قوتقرردى!

اؤزى قه پېرى آغريگىنى يىخى بيلردى، چونكه آغرىق
باشلنگن زهاتى قارين و دومغوزه سى نينگ اؤرته سىنى كؤرسه تيب،
نالىب ايتردى:

- بولر (ايت و پشك) منه شو يېرده جزام دى بېرگنلر...!
بونگه قره مەى وطنى داکترلر نه يلغوز كسلليک علتى نى
بيلمسديلر، بلکه اونينگ آتيني هم بيلمس اېدیلر.

تاغهمدى آليب بارمه گن داکتر قالمەدى. هرکيم قه يېرده بېرار
داکترينگ آدرسینی بېرسه، بيز دراو اونگه يوگوريب بارردىک.
اؤرنک اوچون قۇشيلردن بېرى نينگ خبر ترقه تيشيچه، فلان پروفيسور
داکتر تاغهمدى درديگه چلينگن بير کسلنى دوالب اېميش، دېگن گېنى

اېشىتىپ آق، درحال پروفیسورنى قاشىگە باردىك. پروفیسور جنابلرى اوزاق تېكشىروودن سۇنگ، دېدى:

- سیزدە معدە تکلیفى بار...!!

مېن مکتب دوریدن آزگینه حیوانلر فیزیولوژی سی حقیدە معلوماتیم بارلیگی اوچون، دېدیم:

- اما جناب پروفیسور، تاغەم آغریق جایی نی کۆرسەتەدیگن یېر، معدەدن انچە قوییدە-کو!

پروفیسور یاقیملى ایلجەیب، دېدى:

- سۇزیز تۆپە-توغرى، لیکن تاغەبیزدی معدەسى اوز جاییدن بىراز قویى توشگن و شو اوچون عملیات بۆلىشى كېرەك!

تاغەم قارن آغریقدن قىینەلیب كېتگنلیگی اوچون، پروفیسور سۇزىگە دراو كۆنىب، عملیاتگە راضىلیك بیلدیردی.

لیکن بو عملیات نه یلغوز تاغەم دی مرموز درددن قوتقرمەدی، بلکه اونى تاباره كۆپەیتىرىب بیباردی. قیزیغى ایدی، پروفیسوردی عیال دستیارى نینگ ایتیشیچه:

- پروفیسور تاغەمدى قارینی بىرتیب قرەسە، حیرت بیلن مېنگە بو معدە بو یاشدە كۆرگن دنیانینگ اېنگ ساغلام معدەسى اېکن. كېین كسل نینگ پولی بىكارگە كېتمەسین، دېب معدەسى نینگ یریمی نی كېسب آلگن اېکن!!

تاغەم اوشبو ایشی اوچون پروفیسورگە قتیق اعتراض بیلدیری. پروفیسور هم اېلتمەى-كېلتیرمەى دېدى:

- اکه جان، بیر کون کھلیب معدەنگیز "معدە زخمی" کسللیگی گە دچار بولیشی انیق ابدی. نیمه فرقی بار، ایلگریدن اونینگ چارهسی کۆریلیب قویلسه، یخشی-کو!

"معدە زخمی" گە دچار بؤلگیزده، کۆپ قینلمنگ دېب مېن شو ایشتی قیلدیم!!

شو علیاتدن کپین تاغەم دی وضعی یمانلشه بېردی. ناچارلیکدن داخله کسللیکلر متخصصی بؤلگن مشهور و تجربه لی بیر داکترگه باردیک. داکتر کسلنی تېکشیریب، دېدی:

- سیزدی بویرهک تکلیفیز بار اېکن. عملیات بولیشی کېرهک...

شو بیلن، ایکنچی یوله تاغەمدی قارنی بیرتیلدی. بیراق داکتر بویرهکلردی کۆریب آق، اولر اېنگ ساغلام بویرهک اېکنینی بیقهدی! شو اوچون داکتر ناچار ایکیته بویرهکدن بیرینی چیقردی و بو ایشی اوچون شونداق ایضاح بېردی:

- بیرینچیدن، بوگونگی انسانلرده ایکیته بویرهک بولیشی کېرهک اېمس. ایکنچیدن، اگر مېن شو ایشتی قیلمه سم ابدی، کسل هیچ عملیات بؤلگنیم یوق دېب، اویلردی. اېندی بولسه، عملیات اوچون منه شو چیقهریلگن بویرهک محکم دلیل بولیب، اعتراض گە اؤرین قالمهیدی!

تاغەم عملياتدن سۇنگ شفاخانەدن چىقىپ، روزنامەلر دە تىشكرنامە يازىپ، شفاخانە داكتەرلىرى عملياتى تىغى آستىدن اۆلمەى تىرىك قالگىنەن ممتدارلىك بىلدىردى!

بو ايشلر اونىنگ دردىگە هېچ تېگىشلى بۆلمەى، آغرىق اۆشە شدىتى بىلن كۆپەيماق دە اېدى.

بىر كۈنى تاغەم نىنگ اورتاغلىرىدن بىرى اونى كۆرگنى كېلگن اېدى. او اصل قىزەدن خىر بۆلگەن سۇنگ، دەدى:

- مېن ھم عىب و غرىب بىر كىلىككە يۇلىقىپ، بارمەگن داكتىر قالمەى، ۱۶ يۇلە عمليات بۆلدىم. لىكن هېچ بىر فاىدە كۆرمەدىم. بىراق داكتەر... گە باردىم. اونىنگ بىر نىسخەسى مېن "ىك بە ىك" بۆلىپ ساغلىدىم!

سىناو اوچون ھم بۆلسە او كىشى بېرگن آدرسگە باردىك. داكتەر اوزاق تېكشىرولردن سارە دەدى:

- افسوس، اىلگىرگى برچە داكتەرلر دردىنى بىلالمبىدىلر. سىزدى تىكلىفىز، اىچك (رودە)نى تاولەنىپ قالكنى دىر!

مېنىمچە داكتىرنىنگ تىشخىسى تۇغرى اېدى؛ چونكە تاغەم اۆتە كىنىسك و قىقىلىگى طفىلى فقط باد و هوا يىماققە مىل قىلردى. هېچ نرسە يىمەى، كۆپىنچە آچ-ناھار يورگن كىشى نىنگ اىچكى توكىلىپ قالىشى او ياق دە تورسىن، موندن قىقراق كىلىككە يۇلىقىشى ممكن!

نهايت، تاغەم نىنگ قارنىنى اۋچىنچى قتلە يىرتدىلەر. داکتر تاغەم نىنگ ايچکلرینی کۆرىپ حىرتدن کۆزلرى پىالەدەى پىالەدەى کتە آچىلىپ قالدى. چونکە ايچكى نىنگ اوزونلىگى ۱۰-۱۵ متر اېدى. بو دېگنى ايچک ساغلام كىشى نىكىدن اوزون اېدى! داکتر دېدى:

- طبابت عالمىدە مونچەلىك "رودە دراز" آدمنى كۆرمەگن اېدىم.

داکتر حقلى اېدى؛ چونکە کلته بۇىلى تاغەم سىنگرى كىشى دە مونچە اوزون ايچک چىندن هم حىرتلنرلى اېدى-دە! خوب مىلى، خدانىنگ اىشى. نىمە هم دېب بۇلەدى.

داکتر تاغەم نىنگايچگىدە هىچ قىنداق نقص تاپمەگن بۇلسە هم، اونىنگ قارنى نىنگ ايچى گۆزەل بۇلماغى اۋچون دىپىرلى يىرمى نى قىرقىب آلىب تشلەدى.

هرچند تاغەم ايچكى نىنگ عىبى يۇقالگن بۇلسە-دە، بىراق اصل آغرىق نە يلغوز آزهىمەدى، بلکە شدتى تاباره آشىب كېتدى.

بىر مدت اۋتىب، باشقە بىر داکتر قاشىگە باردىك. اوشبو داکترنىنگ آدرسىنى بىزگە كىشى نىنگ ايتىشىچە، باردى يو بو داکتر هم تاغەم نى دوالەى آلمسە، اونده بو كسللىكدن قوتىلماق اۋچون يىگانە يۇل اۋزىنى اۋلدىرىش دىر!

بو داکتر تاغەم نىنگ قىسەسىنى اېشىتىب، شونداق دېدى:

- سىزدى اىچكلرىز يلىغله نىتى (التهاب آلىتى). عمليات قىلمسك بولمەيدى.

داكتەر اىچكلرنى عمليات قىلىپ قره سه، تاغەم نىنگ اىچكلرى ۱۸ ياشلى ساغلام قىزىنىنگ يوره گى دەى پاكىزه و يىغبار اېكن و هيچ قنداق التهاب-ملتهابى ياغ اېكن!

اېندى خشت قالبدن كوچىب، تاغەم نىنگ قارنى يىرتىلىپ ميدانده اېدى. شونده داكتەر عملياتدن قولى قوروق چىقمە يىن دەب، اىچكلرنى كوچ تىتكىلەدى.

تاغەمدى جانى خودى اىچكلرىگە باغلىنگندېك، بو عملياتدن ساره وضعى آغىرلشدى. آغرىق طفىلى نىمە يىي كه دەسەلر قىلر، قەيىرگە بار دەسەلر بارردى. يىمەگن دارى و بارمەگن داكتىرى قالمەدى، دەسم ايشانىنگ.

مەن بو وضعىتنى كوژىب حىران قالگندىم. شونداق باى-بدولت تاغەم بولە تورىب، حالىگچە خبرىم يوق اېكن!

بىراق بو انسان قىسقه عمرىدە مونچە بايلىككە قنداق قىلىپ اېگە بولگن اېكىن؟! دەب او يىلر اېدىم. حتى وجودى نىنگ ذرە-ذرەسى هم رشوت بىلن آذىقلىنگندە هم، مونچە شول و دولتگە اېگە بولە آلىشى عقلگە سىغمەيدىگن نرسە اېدى.

... مىلى، باشنى قاتىرمىسدىن بوندن اۋتەيلىك.

بارە-بارە تاغەم دارى-درمانلردن بەزىب، ما يوس بولىب توشكونلىككە توشدى. اېندى قولى هر يىردن اوزىلىب، تىزراق اولىب،

مونچە عذابلر و آغریقلردن قوتیلسه و اینگ مهمی شونچە بایلیگی
جلاددن یمانراق داکترلر چؤنتگی گە تۆشمسه، دېب اؤیلردی!
بیراق "انسان امید بیلن تیریگ" دېگنلری کبی، تغین بیر یۆله
تعریفینی کۆپ اېشیتگن بیر ماھر و حاذاق داکترگه باردی.
او هم تاغه منی تېکشیریپ، کسللیک ماجراسیدن خبر
بۆلگندن سۆنگ، دېدی:

- عجیب!!... سیزده... بار. بیکارگه شونچە عملیات بۆلیپ

سیز!

- لیکن داکتر صاحب، تاغه مدی فقط کیندیگ مینن دومغوزه

اره لیغی آغرییدی!

شونده داکتر ایلجه ییب:

- سیز حق سیز، البته. لیکن قرهنگ، تاغه ییزدی بدنیده
عملیات بۆله دیگن، جراح نینگ پیچاغی دمیگه ایلینه دیگن بیران آباد
یپردی اؤزی قالمه گن. شو اوچون، مېن تماغلی نینگ تنله ی لرینی
عملیات قیلیش گه مجبورمن!

- نېگه ایندی!؟

- بونینگ فایده سی، بیز تنله ی لرینینگ یللیغنگنی آلدینی

آلگن بۆله میز. شو بیلن کېله جکده تاغه ییزگه دردسر توغدیرمهیدی!

شو بیلن تاغه م نینگ تنله ی لری هم عملیات قیلندی. بیراق

آغریق همان شدتی بیلن قالگن اېدی.

تاغەم نىنگى بىنى مۇنچە عملاتلار طفىلى خۇدى بلىقچىلرنىنگى تۇرى دەى بۇلىب قالگن اېدى. اېندى داكتىرلرنىنگى عملاتى اوچون پىچاق-مىچاق كېرەك اېمىدى. كۆكلرىدىن بىرىنى تارتىسەلەر، بۇلدى. اۋز-اۋزىدىن باشقە كۆكلەر آچىلىپ، اىستلگن بىرىنى عملات قىلىشلىرى مۇمكىن اېدى!

بۇنىنگى يىخىشى تمانى شۇندە اېدى كە او اېندى تالىب، بقىر-چقىر قىلىپ اۋلتىرمىسەن، فقط بلند بىر تاووش چىقىرسە، بۇلدى اېدى. چونكە بو بىلن كۆكلەر سۇتلىپ، قىرنىدەگى بار نرسەلەر تىشقىرىگە تۇكىلردى...!

بارىب-بارىب تاغەم نىنگى كىسلىگى مەسىگە ھەم تائىر قىلدى و الجىرەش گە باشلەدى:

- "اى تىنگىرىم، نېگە باشدن بىز آدملىردى بىنىمىزدە بىر كىشك اۋرنە تىب قۇيمەدىنگى. اگر شو اىشتى قىلگىنىنگە اېدى، بو بېباش بىلىمىز داكتىرلەر كىسلرنى شۇنچە گپ بېرىپ، الدالمىسدىلەر و بىنلرنى تىكە-پىرچە قىلىپ، بار پۇللىرىنى شىلىپ آلمىسدىلەر...."

بىر عذابلەر بىلن تاغەم نى تىنچىتىدىك و بىر داكتىر اىزىدىن بىياردىك. داكتىر كېلىپ كۆردى. قرەسە، كىسل نىنگى بىنىدە عملات قىلگۇدېك تۇزۇك پىرى قالمەگن. او دەدى:

- مېنىمچە تاغەم بىزدى ھورمونلرى كۆپەيگن. تېزدە اونىنگى تىخمدانلرىدىن بىرىنى چىقەرىش كېرەك. چونكە بدن بېزلىرى تۇگب، تىخمدانلەر فعالىتى ناراحتلىككە سىبب بۇلەدى!

تاغەم بقیردی:

- ای اوکه، مېنگه بۇسه ایكلهسینی بېردن چىقر و مېنى
تىنچیت، دېدى!

بیراق داكثر انسان نسلی تقاضاسی و انساناۋرتاغلېك غایهسى
حرمتی اوچون فقط بېرتهسینی چىقریش کېرەك، دېدى و شو ایشتی
قىلدى!

بیراق نې فایده؟ بو ایش هم کسلگه مؤثر بۇلمەدى. پىچاق
سویگی گه یتگن بیچاره تاغەم بو سفر اۋزینی اۋلدیریش گه قصد
قىلدى. شو مسأله بۇیىچە جنجال و هیاهو جریانیده اۋرتاقلریدن بیری
فلان داكثرگه هم بیر بارسه ییز یخشی بۇلەدى، دېدى.

داكثر تاغەمدی تېكشیریب، باشیدن اۋتگن برچه گېلردن خبر
بۇلگندن ساره، دېدى:

- چىندن هم سىزگه جوده کته جفا بۇلگن...؛ ایشانچ بیلن
ایتیشیم ممکن که بیر ینگى آدم توزه تیلەدیگنچه نرسه لردی بدنیزدن
عملیات قیلیب چىقره ییدیلر، ظالمەر! لیکن ایشانتیریب ایتەمن، سىزدی
برچه تکلیفلریز ایاغیزده گی اۋسیمته (غده، دانه) لردن دیر!...

تورلی-تۆمن کته عملیاتلرگه قره گنده، ایاغ اۋسیمتهسینی
عملیاتی جوده کیچیک و آسان کۋرینردی. داكثر اوچون قیسی ضرری
یۇق اېدی. قیسقهسى تاغەم ایاغیده گی بار اۋسیمته لر برچهسى عملیات
قیلینب آلیندی.

بو عملیاتدن کپین شهرده گی برچه داکترلر لیستی نی کوزدن
 کپچیریپ قره سک، تاغهم اوستیگه هیچ ایش قیلمه گن فقط ایکی
 داکترگینه قالگن اپکن، خلاص!

اولردن بیریکه تاغهمدی آلیب باردیک. او تاغهمدی آدمیزاد
 بؤلگنی گه ایشانالمهی تورگن حالده، برچه طبی ماجرالرینی باشدن-
 ایاغ ایشیتیب دپدی:

- طب علمیدن سیزگه بیران ایش بؤلله دی، دپ اویله مه یمن.
 لیکن سیزدی بو وضعیتیز مینن حالیکچه تیریگ سقلب قالگنی
 اوچون، سیز بو علمدن منتدار بؤلشیز کپره ک. سیز خلق ارا داکترلر
 کنگره سیده، اوشبو ساحه نینگ عجایب موهبتلریدن بهره مند بؤلگن
 کیشی صفتیده تانیلیشینگیز کپره ک!

کپین داکترینگ بویروغی گه کوره تاغهمدی ساچ سقالی،
 قاشلری و کپیریکلرینی قیریپ تشله دیک!

ایکینچی داکتر هم تپکشیریپ، اونینگ بویروغیگه کوره
 تاغهم نینگ برچه قالگن قوتگن تیشلری سوغریلیب آلیندی!
 شونچه عملیاتلردن کپین، بیرکونی تاغهم ایتدی:

- کوره سن، مهن تیریگ قاله دیگن اېمس من. خودی بیر
 پوفک (پوقانه) گه اؤخشب بؤشب قالیب من و سل ییل (شمال) ده
 هواگه اوچیب کپته من. شونداق اپکن، قوی شو چپت اېل داکترلری هم
 بوللریمدن بی نصیب قالمه سینلر!

سۆزلىرى حقيقتگه يقين اېدى. نهايت بيله له شيب انچه پولنى بېلگه توگىب، پاریس گه قره ب جۇنه دىك. او بېرده هيچكیم نى تانيمسدىك. شو اوچون داکترلر نینگ بېرىگه باردىك.

داکتر معاینه قىلىپ، دېدى:

- اغزىزدى آچىنگ!

تاغهم اغزىنى آچتى. داکتر بېرته میده انبور مینن بېر آق ساچ تاله سینی چىقردى. اپتيدن تيش بورس نینگ قىلى گه اؤخشردى. كېين سۇره دى:

- خوش، اېندى حاليز يخشى بۇلدى مى؟

تاغهم تعجب بيلن دېدى:

- هه، هه ... جوده يخشى من. هيچ قنذاق آغرىق سېزمىمن!

- جوده يخشى، برچه تكليفلر يز انه شو تيش بورسى ساجيدن اېدى. موندن بويان تيشلر يزدى يووگىنچه، اره سىگه ساجى كىرىب قالمسلىككە دقت قىلىنگ!

شونداق قىلىپ تاغهمدى حالى يخشى بۇلدى و بيز پاریس دن قيتدىك. بىراق نې فايده؟ ساغلگنيدن آلتى آى اؤتر-اؤتمس، او اۇلدى و ساغلاملىك داغىنى اۋزى بيلن گورگه آلىب كېتدى.

بىراق اۋلىمى سببى عملياتلر طفیلی بدنې شوشب قالكىلىگى اېدى مى يا بۇلمسم وطنى داکترلر نصيب اېتگن فقر و بيچاره ليك مى دى؟

لیکن بولرگه قره مهی، مہنیمچه او جوده چیدملی و قتیق جان
اپکن؛ چونکه داکترلر شونچه بلالر باشیگه یاغدیرگنی گه قره گنده، او
کۆپ ایلگری اؤلیب کبتیشی کبره ک ابدی!!

بیر چیت ابللیک استانبولده

مهن استانبول نینگ بالهسی من و آته-آنه دن استانبوللیک من . استانبولدن قچان که بیرار یاققه کتسم، نسیم بۇغیلیب یخشی نفس آللمه یمن، دېب اویله یمن. حتی امریکا، اروپا، پاریس، ایتالیا و پراگدرده بۇلگن چاغلریمده اوشبو ناراحتلیکنی سبزر اېدیم .

یوقاریده اېسلب اوتیلگن شهرلر هرچند کۆپ گۆزهل دیر، بیراق استانبول نینگ گۆزه للیگی اوزگچه و خارق العاده . مهن عجایب سېوگی بیلن استانبولنی سېوه من . شو اوچون هم، چیت اېل یا استانبولدن تشقیرگه باریب ایشلب، کۆپ یخشی درجه لر و نرسه لرگه اېگه بۇلگن اورتاقلریمدن کۆپ کین قالگن من .

حاضر هم تقاعدیمگه بېش ییل قالگن بۇلسه هم، استانبولدن چیقیشنی اوزیمگه لازم کورمه یمن . خاتینیم هم اوزیمدېک استانبوللیک . شونداق بۇلمه گنیده، او بیلن اصلا اویلمس اېدیم .

مهن استانبوللیک بۇلگنیمگه فخرلنه من، چونکه اصل استانبوللیک اېندی قالمه دی، دېسم هم بۇله دی . حاضرگی استانبوللیکلر دېیرلی برچه سی اوزگه شهر و قیشلاقلردن کېلگن کیشیلر دیر .

بۇلر جۇدە تېز اصل استانبوللىكلردن اجرەلىب كۆرىنەدى. علتى اولرئىنگ سۆزلىش لەجھەلرئىدە دىر. چۇنكە اولر استانبوللىكلردېك چىرايلى سۆزلەي آلەمەيدىلر.

ايكى-اوج آي آلدىن اورتاقلرىمدن بىرى لىندىن بىر نامە بىياردى. او نامەسىدە، يقىن اورتاغلرى بۇلگن انگلىس بىر اېر-خاتىن استانبولگە سفر قىلماقچىلر. سفر چاغلرىدە اولرگە اوياق-بوياققە سىر قىلىش و بازارلردن سودا آلىشلىرىگە همراھلىك و رهنمالىك قىلالەسن مى؟ دېب سۆرەگن اېكن.

رد جواب بىرالمس اېدىم، البته. دراو بىر نامە يازىپ، آمادەلىك كۆرستىدىم. اگر سفرلرى قىش اۋرئىگە ياز فصلىدە بۇلگئىدە اېدى، اولر اوچون جۇدە يىخشى و مراقلى بۇلر اېدى، دېب اېسلەدىم. نامەنى جۇنتگىدن سارە، درحال ادارەمدن حالىگچە هېچ فايده لىمەگن ۱۵ كۈنلىك رخصتىمنى آلىب، هرئقطە نظردن مهمانلرنى كوتىب آلىشگە شى (آمادە) توردىم.

نېچە كۈندىن سۇنگ خاتىنىم بىلن بىرگە قۇنالغە (طيارە ميدانى) گە بارىپ، مهمانلرنى كوتىب آلدىك و اولرنى اىلگرىدن رىزرف قىلىنگن هوتلەدە جايلىشتىردىك.

نېچە ساعت اۋتمەي توريپ، هوتلگە بارىپ اولرنى آقشامدە مهمانچىلەي اويگە آلىب كېلدىم. خاتىنىم يىخشى اوقاتلر پىشىرگن

اېدی. او احتیاط یوزه سیدن، بیر نېچه تورلیک اروپالیک طعام هم تیارله گن اېدی.

انگلیس عیالی ملی طعاملرنی جوده یاقتیرب:

- سیزلرده بادمجان دولمه سینی قنناق پیشیریلیشینی ایتاله سیز

می؟ دېب سؤره دی.

- بادمجان دولمه سی؟ بو خاتین بو یېمک نینگ آتینی

قه پیردن بيله دی اېکن؟! حال بو که اؤرتاغیم، اولر بیرینچی قتلہ

استانبولگه سفر قیلماقچی، دېب یازگن اېدی-کو! ناچار سؤره دیم:

- کېچیرینگ خانم، سیز ایلگری هم استانبولگه سفر قیلگن

میسیز؟

- یوق، سیزینگ گؤزل شهرینگیزی بیرینچی کؤریشیم،

دېدی او.

- اونده بیزینگ بو وطنی یېمکیمیز آتینی قه پیردن بیلدینگیز؟

حالیکچه بو یېمکدن یېگن میسیز؟

- یوق، بو یېمکدن حالیکچه تنی یېمه گن من. منتها

سفریمدن آلدین اؤلکه نگیز، اولوسی و عرف-عادتلری حقیده کؤپ

کتاب اؤقیب، حتی طعاملرینگیزینگ آتلی و پیشیریلیشینی هم

اؤرگه نیب آلدیم. کپین انگلیس خانمی بادمجان دولمه سی نینگ

پیشیریلیشی حقیده شونداق هم انیق و چیرایلی سؤزلب بېردی که،

کؤپ ییللردن بېری یېب کؤرگن طعامیمنی یخشی تانیمس لیگیمنی

ییلیب آلدیم!

مەن انگلیس خانىمى نینگ ایتگن سۆزلىرىنى خاتىنىمگە
انگلیسچەدن ترجمە قىلر اېدىم. خانم سۆرەدى:

- خوب، سیز قاوریلگن بادمجاننى قنفاق پىشیرهسیز؟
بیرینچیدن پيازنى قیزرتیرهسیز می یا کپین؟
خاتىنىم ناراحتلیک بیلن خانمگە جواب بېردى. خانم ینه
سۆرەدى:

- مملکتینگیز جودە قديمگى يورت و سیزنینگ
امپراتورلیگینگیز كۆپ يىللر دنياده حکمرانلیک قیلگن. مەن آتلىرىنى
توتەدیگن بېمکلرنینگ پىشیریش طرزىنى ایتیشینگیز ممکن می؟
- مراق بیلن، البته!

انگلیس خانىمى بوتون حیاتیمیزده اصلا آتلىرىنى اېشتمەگن
كۆپ طعاملردن آت توتدى. اگر اولرنینگ پىشیریش طرزىنى ینگلیش
ایتسك، اولر خفه بۆلیشلىرى ممکن اېدى. شونینگ اوچون، آرتیق
شرمندەلیكدن قوتیلماق مقصدە صحبت موضوعىنى بیر عمللب
اۋزگرتیریب، گپنى سیاحت و موزیملىرى كۆریش حقیده بوردیك.
شونده خانم:

- مەن بدنام محلەنگیزنى كۆرماقچى من، دەدى!
اویالیب دەدىم:

- بیزینگ بدنام محلەمیز یوق. شونده اېرى اعتراض قیلیب
دەدى:

- بار... مېن کتابده اۇقىگن من. بدنام محلەنگیز جودە کتە.
مېن قلیان چکماق اوچون شھرىنگیز قهوه خانەلرىدن بىرىگە بارماقچى
اېدىم.

- قلیان اېسكى زمانلر مالى دیر. حاضر شونداق قهوه خانە بار،
دېب اۆیلە مە مین.

- یۇق جانیم، حالى هم قهوه خانەلردە قلیان چكىش بارلیگینی
بیز کتابلردە اۇقىگنمیز.

انگلیس خانمی دوام اېتدی:

- اگر موافق بۇلسنغیز، بىر كېچەنى بۇغازده اۆتكەزىب بلىق

آوله سك. نيمه دېسىز؟

- اما مېن هېچ قچان بلىق آوله مەگن من.

- توب استانبوللىك بۇلىب، بلىق آوله مەگن بۇلىشىنغیز قنداق

ممکن دیر؟ شو حاضر "لوفر" آتلى بلىق نینگ اېنگ يخشی توری

نینگ آولش پیتی دیر. کتابلردە اۇقىگنمیزچە، اۆچىلرىنغیز تونده

فانوسلرنى ياقىب، قايقلردە اوشبو قىمتلى بلىقلرنى اولر اېكلر.

جودە ناراحت بۇلگن حالده، نيمه يى كه كتاب و كتابخوانگه

نفرین دېب، اۆزیم بیلن دېدىم:

- اونده دولت آدملرنى سوادلى قىلىشده اورىنىب، سانینی

۲۰% گە يېتكىرنى بى چيز اېمس اېكن ده. اۆزىمىزنىنگ سوادلىلرىمىز

اوياقده تورسىن، حتى بو انگلیس اېر و خاتین هم استانبولنى مېن

استانبوللىككە تانىتماقچىلر!

كېچكى طعام صرفلنگدن ساره، خاتينيم مهمانلرگه امريكالىك ساووق قهوه كېلتيردى. انگليس خانمى سوره دى:

- سيزلر توركى قهوه ايچمه يسيزلر مى؟
- گاز اۇچاغيميز امريكالىك بۇلگنلىگى اوچون كۆپ پيتلردن بېرى ايچمه يميز...
- تون نينگ يريمليده اولرنى هوتللىرگه اېلتىب، ناراحت قيتديم و بير عملب توننى تانگ آتيرديم.
- اېرتەسى ينه اولرنينگ قاشيگه بارديم. انگليس اېركگى ايتدى:
- بو هوتل چندان يخشى هوتل دېب اۇيله مەيمىن. يخشىسى بيران توزوكراق و ارزانراق هوتلگه بارسك، دېيمىن.
- خواهش قيله من، قنفاق كه راحت بۇلسنغيز، اۇشنداق بۇلسين.

انگليس مردك چۇنتكىدن استانبول نينگ برچه هوتل و مهمانخانه لرى نينگ ليستينى چيقه ريب، اۇقيشگه باشلەدى. بيراق مېن هيچ بيرينى بيلمس اېديم.

- اولر بيلن بيرگه هوتلدن چيقىب، تاكسينى كوتيب توردىك.
- بيراق تاكسيدن درەك يۇق اېدى. انگليس اېركگى مېنگه باقىب:
- بيرآز يوقاريراق بارسك، تاكسى نينگ بېكتى (ايستگاهسى) بار، دېدى.
- اۇيله مەيمىن.
- نيمەنى اۇيله مەي سيز؟

- سيز ايتەدىگن تاكسى بېكتىنى .
- بارلىگىگە ايشانچىم كامل !
- خواه-ناخواه تاكسى بېكتى تمانگە يۇل آلدىك . تاكسىلر قنچەلر بۇش و قۇلمىز بىلن ايما قىلسك-ده ، بىرارتەسى هم آلدىمىزگە تورمەدى . آلدىمىزدن سېكىن اۋتېب تورگن تاكسى نىنگ هيداوچى سىدن سۇرەدىم :
- جناب ، سواری آلمەى سىز مى ؟
- هيداوچى ناراحتلىك بىلن دەدى :
- كۆزىنگ كۆر مى ؟... نېچە آدىم نىرراقده ترافىك تورگن - كو . اگر سىزلرنى مىندىرسم ، مېنى جريمە قىلەدى .
- انگلىس اېركك ناراحتلىگىمنى كۆرىب ، دەدى :
- عزیز اۋرتاغىم ، ناراحت بۇلمە . مملكتىنگىزده تاكسىلر و سروىسلرنىنگ بېكتلرى تېز-تېز اۋزگەرىب تورىشىنى بىز كىتابلرده اۋقىگىمىز ؛ مثال اوچون : نېچە كون آلدىن بىر بېكتده تاكسىگە مىنگن بۇلسىگىز ، بوگون يوزگە يوز او يېر بېكت اېمس و اۋزگرگن . بو ، مملكتىنگىز ترافىكى نىنگ سىاستى دىر . اولر عايدلرلىنى آشىرماق اوچون بېكتلرنى اۋزگرتىرىب ، تاكسىچىلرنى جريمە قىلەدىلر .
- ايشانىش قىين اېدى . انگلىس مردكى برچە دولتى و غىردولتى سر-اسراردن باخبر اېدى . حال بو كه مردمىمىز بو حقدە هېچ نرسە بىلمس اېدىلر . ناراحتلىك بىلن اۋز تىلىمىزده دەدىم :

- مېنى مونچه سوال پېچ قيلمسليگينگ اوچون خدا بو زارمانده كتايينگنى قولينگدن آلسين-ده!
- انگليس مردگى كمال تعجب بيلن سؤره دى:
- نېگه ناراحت بولدينگيز؟ نېگه قرغه دينگيز؟
- سيز توركچه بيله سيز مى؟ دېب سؤره ديم عجباله نيب.
- يوق اي، مېن توركچه بيلمه يمن، ليكن قرغيشلر و سؤكيشلرينگيزنى بير كتابده اؤقيگن اېديم و اولردن يخشى خبريم بار. بيز مردم بيران مملكتگه بارماقچى بولسك، نېچه آي آلدن او حقده كتاب مطالعه قىليب معلومات تاپه ميز.
- ناراحتليك بيلن:
- خوش... بېسىز مى؟ دېديم.
- انگليس خاتين دراو سؤزيمگه متوجه بوليب، ايضاح سؤره ماقچى بولدى. بيراق انگليس مردك نينگ تشابى قىستب، عمومى تشاب سؤره دى.
- عمومى تشاب دېدينگيز مى؟ بيز نينگ شهر يمىزده عمومى تشاب يوق. خدا اجودهدىمىزنى كېچيرگن بولسين، اولر خداوند عبادتى بيلن بيرگه مردم نينگ آسايشته ليگىنى هم اؤيله گن اېكنلر. يعنى اولر عبادت و راحتلە نيش اوچون مسجدر و مسجدرده اېسه تشاب و طهارتخانه هم قورگنلر.
- انگليس مردك تعجب بيلن سؤره دى:
- مسجد يا كليساده قنفاق تشاب بوليشى ممكن؟

- حاضر بار، اولردن تشقۇرى عمومى تشنايمىز يۇق. اگر
جوده ناراحتسىز، هوتلگه قىتە يىلىك.
جوده ناراحت بۇلگن انگليس مردگى خاتىنىگه باقىب دەدى:
- نظرىمدە بۇلىشى كېرەك. سېن نقشەنى كۆرگىن، قە ياققە
بارە يىلىك.

انگليس عىالى دستكولىدن استانبول تشنابلرى نىنگ عمومى
نقشەسىنى چىقەرىپ، بېرگە آچىپ:
- شو خىيابان نىنگ سۇل (چپ) تمانىدە ايكى مترلىك
كوچە نىنگ اېلىك مترلىگىدە عمومى تشناب بار، دەدى!
اولر خجالت بۇلىشى اوچون، اۋشە يېردە تشناب بۇلمەگىنى
خدادن ايستر اېدىم. بىراق يمان بختىمگە، عىناً خاتىنى نقشەدە
كۆرستگن يېردە عمومى تشناب بار اېدى. مېن هم فرصتدن فايدهلەنىپ
بارىپ راحتلندىم. كېين ارزان هوتل تاپماق اوچون تاكسىگە مېنىپ،
بېرىلگن آدرسگە يۇل آلدىك.

يۇلگە كېتەياتىپ، مردك مېندن سۆرەدى:
- خوش، ايتىنگ-چى: بو شېرنىنگ اصل مردمى قە بېرگە
كېتىگن؟

- بىلمەيمەن، بىراق شونچە بىلەمەن كە حاضر اولر يۇقلىر و ايش
تاپماق اوچون اۋزگە يورتلرگە كېتىگن بۇلىشلىرى ممكن.

- ھە، بو يورت جودە كىمبەل و قشاق. اولر بىر لقمە نان تاپماق اوچون اۋز شەر و ديارلرینی ترك اېتىپ كېتەدىلر، دېب كىتابدە اۋقىگىنىمىز!

تاكسى آدرس بېرىلگن ھوتل قرشى سىدە توردى. بو بىر چىندن ھم تىمىز، يىخشى و ارزان اېدى. اولر جايلىشىگىن سارە، اولردن رخصت آلىپ كېتماقچى بۇلدىم. بىراق او ايكىتە "بې اۋغلو" محلەسىنى كۆرەمىز، دېب اياق تىرەب آلگن اېدىلر.

مېن بۇلسە اولرنىنگ سىرتىمبەلىكلرینی كۆرىپ، ناچار "بې اۋغلو" محلەسىگە بارىشىگە كۆندىم و بىرگە يۇلگە توشدىك.

توشلىك اوچون اولرنى بىر كتە رستورانىگە باشلەگىمىن سۇنگ، انگلىس مردك رستورانىنى تانىماق اوچون دېدى:

- مېن ايچكرىگە بارمەيمىن؛ چونكە ھم اوقاتلرى يىخشى اېمس و ھم جودە قىمت سەنىدى. عىبانىت بىلن دېدىم:

- بو ھم اۋشە كىتابدە يازىلگن مى؟

- يۇق، بونى اۋرتاغلىمىن بىرى مېنگە ايتگن اېدى. او توشلىك قىلماق اوچون بلىق ساتوچىلر بازارى نىنگ اداغىگە بارىپ، يىخشى بلىق پىشىرىپ بېرەدىگن بىر بلىق ساتوچى دكانىدە اوقاتلەنىنگ، دېب ايتگن اېدى.

بېرگن آدرسگە بارىپ، محقر و افلاس بىر دكاندە پىشىرىلگن بلىق بېب چىقدىك.

بو سفر ابر-خاتین ایكله ایغلرینی بیر ایتیککه تیقیب، قلیان چکماق اوچون بیرار قهوه خانه گه آلیب باریشیم نی ایسته دیلر . شونداق بیر قهوه خانه شهرینگ قیسی بیر بورچگیده بارلیگینی قنچه لر اویله سم هم، بیراق ذهنیمگه هیچ نرسه کبلمه دی؛ چونکه اوشه کونگچه هیچ قچان قلیان چکمه گن و قهوه خانه گه هم بارمه گن ایدیم . ابر-خاتین قیته دستکوللریدن بیر کتاب چیقردیلر . بیرآزدن سؤنگ، مینی بیر قهوه خانه گه آلیب باردیلر و اوچته قلیان فرمایش بپردیلر .

قلیانلر تیار بؤلگندن ساره چکیش و دود قیلیشگه باشله دیلر . هیچ بولمسه قلیان ببلله شوویده اولردن آرتته قالمسلیک اوچون، مین هم قلیاننی پوفله ی باشله دیم . بیر وقت قره سم، قلیان سرخانه سیده گی الو قهوه خانه اؤرته سیگه آتیلیب توشیب، قلیان نینگ باش-ایاغیدن سوو تۆکیلماقده . انگلیس خاتین اونی توزه تگندن سؤنگ، مینگه :
- سیز پوفله منگ، بلکه سگرت چککندپک ایچیزگه ترتینگ، دپدی!

قهوه خانه دن چیقیب بو سفر اوستی یاییق بازارگه باردیک . مین بو بازارنی ایلگری کؤرگن ایدیم، شو باعث هیچ بیر کتابده اؤقیمه گن نرسه لرنی اولرگه ایتیب بهره من، دپ خیال قیلگن ایدیم . بازارگه کیریپ بارگنیمیزده، انگلیس مردک قوییده گی سؤراقرنی میندن سؤره دی:

- حکاکلر بازارنی قه پیرده؟

- كۆرپە تىكووچىلەر تىمچەسى قەياقدە دى؟
 - عتيقە فروشلىك بازارى قەيسى تماندە دىر؟
 - خردە فروشلەر رستەسى قەياقدە؟
- مەن بو سۇراقلارگە بېرەدىگن جوايىم يۇق اېدى، چونكە او بېرلرنى اصلا كۆرمەگن اېدىم. انگليس عيالى ناراحتلىگىمنى يېقىب، دېدى:
- ناراحت بۇلمىگن. نېچە قەدىملىگىمىزدە قاورچاق ساتووچىلەر بار، قاورچاقلرى جودە ارزشلى دىر. اوشە مغازەلرگە بېر باش اۋرىب، كۆرەمىز.
- خانم بېرگن آدرسگە بارىب، نېچتە قاورچاق ساتىب آلدىك. قالدە بېرسە انگليس مردك يۇل بۇيى كېتا-كېتىگىمىزچە، اوستى يايىق بازارىنىگ تارىخچەسى حقيدە معلومات بېرىب باردى. دليللر بىلن اوشبو بازارىنىگ قورگن كىشى سىنى تانىتر اېدى. او حتى بازارىنىگ نېچە يىل بورون بوزىلگىنىنى هم ايتدى!
- اولرنىگ كۆرستەملرى بىلن عمرىم بۇلىب كۆرمەگن حكاكلر، كۆرپە-ياستىق تىكووچىلەر، عتيقە ساتووچىلەر، خردە فروشلىك بازارى، رستەسى و تىمچەلرنى كۆرىب تانىشدىم. اوشە كون عىصدە اززانچە چرچب-ھارىب، اولرنى ھوتلگە بېتكىزگىمدن كېين اويگە قىتدىم.
 - اېرتەلب وقت ھوتلگە بارگىنمەدە، اولر حمامگە بارماقچى اېكلرنى ايتدىلر. اولرنى عىصرى لوكس حماملردن بېرىگە اېلىتىب، چىققنلرىگچە كوتىب توردىم.

اڀر-خاتين بلا قووله گندڀڪ او ڀيردن دراو يوگوريب چيقديلر و
اعتراض آميز لحنده دڀديلر :

- بيزني برجہ نرسه سي عصرى و خارجى بؤلمه گن بير اڀسكى
حمامگه اڀلتينگ، دڀگن اڀديڪ .

انگليس خانم ينه شهريميز اڀسكى حماملرى نينگ نقشه سيني
چيقره ييب ياييب :

- اڀنگ يخشى اڀسكى حمام منه شو يقينلريميزده بار . منتها
كوندوزلرى زنانه و كڀچهلرى مردانه اڀكن . اڀندى سيز مڀنى او ڀيرگه
آليب بارينگ و كوتيب تورينگ، دڀدى .

خانم نى ايسته گن حماميگه اڀلتگندن سؤنگ، مردڪ بيران
قهوه خانه گه باريب بير آز نرد اوينه يليك، دڀب پيشنهاده قيلدى .

- مڀن اڀسه نرد تخته سيني بيلمه يمن، دڀديم .

- فرقى يوق، مڀن سيزگه اوڀرگته من، دڀدى !

جوده قينليڪ بيلن اونى نرد اوينشدن واز كڀچيرتيرديم .
اينقسه خاتيني كڀليب قؤشيلگندن سؤنگ، موضوعنى بوتونلهى
اونوتدى . مردڪ بو سفر كوندوزى اڀرڪكلر و كڀچهسى خاتينلر
بارهديگن عمومى حماملردن ڀيرىگه باريشنى پيشنهاده قيلدى .
پيشنهادهنى قبول قليب، مهمانلر نينگ بركتيدن استانبول نينگ بير نڀچيته
عمومى حماميني كؤريشگه اڀريشديم . چونكه اوڀشه كونگچه اويده گى
حمامدن فايده له نيپ، عمومى حماملرگه هيچ هم بارمه گن اڀديم .

شونداق بۇلىب اۋشە كون اۋتىب، كېچەسى اولرنيىنگ رهنمالىگى بيلن قايىقە مينيىب، "سوفر" بليغى آويگە باردىك.

اولرنيىنگ كۇرستمەسى و رهنمالىگى بيلن ۱۵ كون ايچيدە آتلىرىنى هم اېشىتمەگن كتابخانەلر، موزىملر، مسجىدلر و مشهور جايلرنى كۇرىشگە موفق بۇلدىم. اينىقسە سوپورگى سالىك و حلواپزلىك كارخانەلرنى كۇرىش مېن اوچون يىنگى و قىزىقرلى اېدى.

اولر استانبولنى ترك اېتىب كېتەدىگن كوني مېندن سۇرەدىلر:
- سىز استانبوللىك اېمس سىز، كېيىن بو اولكن شەرگە كېلگن ميسىز؟

شرمندەلرچە ايتدىم:

- تۇغرى بىلدىنگىز. استانبولگە كېلگىمىز اونچە وقت بۇلمەيدى!

- مثال اوچون قنچە مدت آلدىن بو شەرگە كېلگن سىز؟

- بېش يىل بورون!

- خۇش، بو مدتدە استانبولدە نىمە قىلر اېدىنگىز؟

- مېن دولت مامورى من. اېرتەدن آقشامگچە ادارهدە ايشلەيمىن.

انگليس عيالى دېدى:

- اوندە سىز بوتونلەى بىر استانبوللىك سىز. چونكە كتابلردە

بىر استانبوللىكنى اۋشنداق كە سىز ايتدىنگىز، شرح قىلگنلر!

انگليس مردك ايتدى:

- حیف که قیش اېدی و استانبول نینگ یخشی یپرلرینی
کۆرالمه دیک.

نېچه کوندن سۆنگ اولرنی اوچاغ (طیاره) نینگ زینه پایه سی
آلدیگچه کوزه تیب باردیم. بیر هفته دن کین اولرگه تشکر آمیز بیر نامه
یازیب، استانبول نینگ تماشا قیله دیگن یپرلری بیلن مېنی
تانیشتیرگنلیکلری اوچون تشکر بیلدیردیم.
اولر نامه مگه جواب یازیب، کله سی یازده استانبولگه کلب،
مېن تانیمه گن و بی خبر بؤلگن استانبول نینگ کۆپ جایلرینی
کۆرسه تهمیز، دېب وعده بېرگنلر!...

